

ZAVOD za GOZDOVE
SLOVENIJE

STROKOVNO MNENJE

ZA

ODSTREL VELIKIH ZVERI

ZA OBDOBJE 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017

KAZALO VSEBINE:

1	UVOD	5
2	RJAVI MEDVED (<i>Ursus arctos</i> L.).....	8
2.1	Monitoring populacije rjavega medveda v Sloveniji.....	8
2.2	Dosedanji trend odvzema rjavega medveda.....	13
2.3	Škoda, ki jo je povzročil rjavi medved na človekovem premoženju.....	16
2.4	Delo intervencijske skupine za rjavega medveda	19
2.5	Preprečevanje habituacije in povzročanja škod povzročenih s strani medvedov v okviru projekta »Life DinAlp Bear«	20
2.6	Upravljanje z rjavim medvedom v sosednjih državah	20
2.7	Zaključni komentar pred predlogom odstrela rjavega medveda za obdobje 1. 10. 2015 – 30. 9. 2016	21
2.8	Predlog odstrela rjavega medveda za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017	24
3	VOLK (<i>Canis lupus</i> L.).....	30
3.1	Monitoring populacije volka v Sloveniji	30
3.2	Dosedanji trend odvzema volka.....	33
3.3	Škoda, ki jo je povzročil volk na človekovem premoženju.....	35
3.4	Upravljanje z volkom v sosednjih državah	38
3.5	Zaključni komentar pred predlogom odvzema volka za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017	38
3.6	Predlog načrta odvzema volkov iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji v omejenem številu za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017.....	46
4	RIS (<i>Lynx lynx</i> L.).....	49
4.1	Monitoring populacije risa v Sloveniji	49
4.2	Dosedanji trend odvzema risa	50
4.3	Škoda, ki jo je povzročil ris na premoženju.....	51
4.4	Zaključni komentar pred predlogom odstrela risa za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017	52
4.5	Predlog načrta odstrela risa za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017.....	53
5	UPORABLJENI VIRI IN LITERATURA	54

KAZALO PREGLEDNIC:

Preglednica 1: Rezultati štetij rjavega medveda na stalnih števnihi mestih, 2003 – 2016	8
Preglednica 2: Število znakov prisotnosti rjavega medveda v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1999–31. 5. 2016 ter Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007–31. 5. 2016.....	12
Preglednica 3: Odvzem medvedov iz narave v času od leta 1995 do leta 2015 po spolu in telesni masi	13
Preglednica 4: Odvzem medvedov v obdobju 1. 10. 2015 do 31. 5. 2016 po lovsko upravljaljskih območjih in vzrokih odvzema	15
Preglednica 5: Odvzem medvedov v obdobju od 1. 10. 2015 do 31. 5. 2016 po lovsko upravljaljskih območjih, spolu in masnih kategorijah	15
Preglednica 6: Pregled izdelanih individualnih strokovnih mnenj ZGS za vznemirjanje živali, za izredni odvzem medvedov iz narave z odlovom in preselitvijo ter odstrelom v obdobju 1. 1. 2015 – 31. 12. 2015.....	16
Preglednica 7: Škodni primeri in ocenjena odškodnina od rjavega medveda po letih v obdobju 1994–2015.....	16
Preglednica 8: Število in ocenjena vrednost škodnih primerov, povzročenih s strani rjavega medveda v obdobju 1. 1. – 31. 5. 2016 po LUO	17
Preglednica 9: Agencija RS za okolje – razpisi za električne ograje (Vir: ARSO, poročila o javnih razpisih)	18
Preglednica 10: Zavod za gozdove Slovenije: nakup in postavitve zaščitnih ograj proti nastajajočim škodnim primerom od velikih zveri v okviru proračunske postavke 6328 – vlaganje v življenjsko	

okolje prostoživečih živali v zasebnih gozdovih, kasneje v okviru LIFE projektov.....	18
Preglednica 11: Število klicev po regijah v obdobju 2006 – 31. 5. 2016.....	19
Preglednica 12: Plan ter realizacija odvzema rjavega medveda na Hrvaškem.....	21
Preglednica 13: Število znakov prisotnosti volka v LPN Jelen in Medved za obdobje 1992 – 31. 5. 2015 ter za LPN Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 31. 5. 2015.....	32
Preglednica 14: Odvzem volkov iz narave po vzrokih v obdobju 1995 – 31. 5. 2016 po vzrokih odvzema	33
Preglednica 15: Odvzem volka v obdobju 1. 10. 2015 – 31. 5. 2016 po lovsko upravljavskih območjih in vzrokih odvzema.....	34
Preglednica 16: Število škodnih primerov in ocenjena škoda od volka po letih v obdobju 1994 – 2015	35
Preglednica 17: Število škodnih primerov in ocenjena škoda po lovsko upravljavskih območjih od volka v obdobju 2005 – 31. 5. 2016.....	36
Preglednica 18: Planiran in realiziran odstrel na Hrvaškem za obdobje 2005 – 2015.....	38
Preglednica 19: Število znakov prisotnosti risa v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1999 – 31. 5. 2016 ter za lovišči s posebnim namenom Snežnik - Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 31. 5. 2016.....	49
Preglednica 20: Pregled odvzetih risov po vzrokih iz narave v obdobju 1995 – 2015.....	50
Preglednica 21: Število škodnih primerov in višina ocenjene škode od risa po letih v obdobju 1995–31. 5. 2016.....	51

KAZALO SLIK:

Slika 1: Štetje rjavega medveda na stalnih števnih mestih 2004–2016, spomladanska štetja – struktura populacije.....	9
Slika 2: Štetje rjavega medveda na stalnih števnih mestih 2003–2015, jesenska štetja – struktura populacije.....	10
Slika 3: Štetje rjavega medveda na stalnih števnih mestih 2006 – 2015, povprečno število živali na števno mesto.....	10
Slika 4: Trend števila znakov prisotnosti rjavega medveda v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1999–2015 ter Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007–2015.....	13
Slika 5: Trend odvzema rjavega medveda po vzrokih v obdobju 1995 – 2015 (po koledarskih letih)	14
Slika 6: Trend odvzema rjavega medveda po vzrokih v obdobju 1. 10. 1994–31. 5. 2016 (po načrtovalskih obdobjih).....	14
Slika 7: Trend števila škodnih primerov in ocenjena vrednost na škodni primer po medvedu v obdobju 1994–2015.....	17
Slika 8: Mreža kvadrantov, v katerih je potekalo izzivanje tuljenja v letu 2015, in zabeleženi odzivi volkov - podatki zbrani do 30. avgusta 2015 (Spremljanje varstvenega stanja..., 2015).....	30
Slika 9: Graf gibanja ocenjene številčnosti volkov za celotno območje vzorčenja (Slovenija + Gorski Kotar, Hrvaška). Letno nihanje populacije je ocenjeno tako, da smo odšteli zaznano smrtnost (polna črta) oziroma »izginule« volkove, ki jih v naslednji sezoni nismo več zaznali (črtkana črta). Glede na to, da smo samo enega volka od 110 najdenih v vzorčenju zaznali prvo in tretjo sezono, drugo pa ne, lahko sklepamo, da je velika večina »izginulih« volkov bodisi umrla ali zapustila območje. Rezidentne volkove in imigrante smo med seboj ločili z analizo starševstva. (Vir: SloWolf).....	31
Slika 10: Trend števila znakov prisotnosti volka v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1992–2015 ter za lovišči s posebnim namenom Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007–2015.....	33
Slika 11: Trend odvzema volka po vzrokih v obdobju 2000 – 2015 (po koledarskih letih).....	34
Slika 12: Trend odvzema volka po vzrokih po obdobjih od 1. 10. do 30. 9. naslednjega leta (načrt. obdobje).....	34
Slika 13: Trend števila škodnih primerov in ocenjena vrednost na škodni primer od volka v obdobju 1994 – 2015.....	37

Slika 14: Trend števila znakov prisotnosti risa v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1991 – 2015 ter za lovišči s posebnim namenom Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 2015	50
Slika 15: Trend števila škodnih primerov in ocenjena vrednost na škodni primer od risa v obdobju 1994 – 2015.....	52

KAZALO PRILOG:

Priloga 1: Odvzem rjavega medveda v obdobju 1. 10. 2015 – 31. 5. 2016	60
Priloga 2: Odvzem volka od 1. 10. 2015 – 31. 5. 2016.....	61
Priloga 3: Škode po rjavem medvedu v obdobju 1. 1. 2015 – 31. 12. 2015	62
Priloga 4: Škode po volku v obdobju 1. 1. 2015 – 31. 12. 2015	63
Priloga 5: Razširjenost risa v Sloveniji glede na podatke zbrane po SCALP metodologiji (2000-2004). Karta, pri kateri so uporabljeni SCALP podatki kategorij 1 in 2*, prikazuje koncentracijo opažanj risov. Izdelana je po metodi »heatmap« z radijem 3 km okrog točk opažanja risov.	64
Priloga 6: Razširjenost risa v Sloveniji glede na podatke zbrane po SCALP metodologiji (2005 - 2009). Karta, pri kateri so uporabljeni SCALP podatki kategorij 1 in 2*, prikazuje koncentracijo opažanj risov. Izdelana je po metodi »heatmap« z radijem 3 km okrog točk opažanja risov.	65
Priloga 7: Razširjenost risa v Sloveniji glede na podatke zbrane po SCALP metodologiji (2010 – 2014). Karta, pri kateri so uporabljeni SCALP podatki kategorij 1 in 2*, prikazuje koncentracijo opažanj risov. Izdelana je po metodi »heatmap« z radijem 3 km okrog točk opažanja risov.	66

1 UVOD

Po Direktivi Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 (in spremembe ter dopolnitve) o ohranjanju naravnih habitatov in prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (v nadaljevanju: Direktiva o habitatih), katere podpisnica je tudi Slovenija, odstrel zavarovanih živalskih vrst, med katere spadajo rjavi medved, volk in ris (t.i. »velike zveri«), ni dovoljen. Vendar so v 16. členu določene tudi izjeme (naštete pod točkami od a do e), ki dopuščajo poseganje v populacijo, če ni druge zadovoljive možnosti, in če odstopanje od popolnega zavarovanja ne škoduje vzdrževanju ugodnega stanja ohranjenosti populacij zadevne vrste.

Možnosti izjem na podlagi Direktive o habitatih (16. člen) so:

- (a) zaradi varstva prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja naravnih habitatov,
- (b) da preprečijo resno škodo, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribištvu in vodi ter drugih vrstah premoženja,
- (c) zaradi interesov zdravja ljudi in javne varnosti ali zaradi drugih razlogov prevladujočega javnega interesa, ki je lahko tudi socialne ali gospodarske narave ter zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje,
- (d) zaradi raziskovanja in izobraževanja, zaradi doseljavanja in ponovnega naseljevanja teh vrst ter za to potrebne vzrejo, vključno z umetnim razmnoževanjem rastlin,
- (e) da pod strogo nadzorovanimi pogoji dovolijo selektiven in omejen odvzem ali zadrževanje nekaterih osebkov vrst, navedenih v Prilogi IV, v omejenem številu, ki ga določijo pristojni nacionalni organi.

Natančna opredelitev 16. člena Direktive o habitatih je opisana v dokumentu »Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC« pripravljene s strani Evropske komisije februarja 2007, ki določa pogoje uporabe navedenih izjem.

Prav tako kot Direktiva o habitatih poseganje v populacijo rjavega medveda, volka in risa določa tudi Konvencija o varstvu prostoživečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov – Bernska konvencija (Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu prostoživečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov, Ur. l. RS, št. 17/99) (v nadaljevanju Bernska konvencija). Ta v 9. členu navaja primere dovoljenega poseganja v populacije zavarovanih vrst v primeru, da ni druge zadovoljive rešitve. Vendar poseganje ne sme ogroziti ugodnega stanja v teh populacijah. Slovenija je skladno s tem členom uveljavila izjemo in ji je dovoljeno posegati v populacije rjavega medveda in volka.

Možnosti izjem na podlagi Bernske konvencije:

- za zavarovanje rastlinstva in živalstva,
- za preprečitev resne škode na posevkih, živini, gozdovih, gojiščih rib, vodi in drugih oblikah lastnine,
- v interesu splošnega zdravja in varnosti, varnosti zračnega prometa ali drugih prevladujočih splošnih interesov,
- za raziskovalne in izobraževalne namene, za obnovitev populacije, ponovno naseljevanje in potrebno razmnoževanje,
- za dovolitev prisvajanja, zadrževanja ali drugega sprejemljivega izkoriščanja določenih prosto živečih živali in rastlin v majhnem številu pod strogo nadzorovanimi pogoji na selektivni podlagi in v omejenem obsegu.

Zakonodajno osnovo za poseganje v populacijo rjavega medveda, volka in risa z odstrelom na nacionalni ravni, v katero sta implementirani tudi Direktiva o habitatih in Bernska konvencija, podaja 81. člen Zakona o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 - uradno prečiščeno besedilo, 61/06 - ZDru-1 in 8/10 - ZSKZ - B) in na podlagi tega 7.a člen Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 - odl. US, 96/08 in 36/09), ki določa:

(1) Odvzem živali, razen ptic iz narave iz šeste alineje prvega odstavka prejšnjega člena, se lahko izvede tudi na podlagi predpisa ministra, s katerim se določi obseg selektivnega in omejenega odvzema živali iz narave, ki se izvede z načrtovano usmrtnitvijo (odstrelom) na podlagi strokovnega mnenja iz 8. člena te uredbe. Če je za zagotavljanje ugodnega stanja živalskih vrst sprejeta strategija, akcijski načrt ali drug programski akt, mora biti predpis v skladu s tem aktom.

(2) S predpisom iz prejšnjega odstavka se določijo tudi drugi pogoji odvzema živali iz narave iz prejšnjega člena, zlasti:

- način določitve obsega odvzema živali iz narave,
- podrobnejši način odvzema živali iz narave in
- spremljanje odvzema in vodenje evidenc o odvzetih živalih iz narave.

Uredba torej določa izjemo poseganja v populacije velikih zveri na podlagi zadnje - šeste alineje 7. člena. Kljub temu Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017 (v nadaljevanju Strokovno mnenje) zaradi razlogov za izredne odstrele, ki se štejejo v kvoto celotnega odstrela posamezne vrste velikih zveri, in ne nazadnje zaradi celovite vsebinske obravnave problematike, opredeljuje tudi ostale izjeme skladno s 7. členom navedene Uredbe.

Na podlagi zgoraj navedene zakonodaje je torej pod določenimi pogoji poseganje v populacije velikih zveri dovoljeno, vendar je treba vzdrževati ugodno stanje ohranjenosti njihovih populacij, ki je po 1. členu Direktive o habitatih zagotovljeno v naslednjih primerih:

- če podatki o populacijski dinamiki te vrste kažejo, da se sama dolgoročno ohranja kot preživetja sposobna sestavina svojih naravnih habitatov,
- če se naravno območje razširjenosti vrste niti ne zmanjšuje niti se v predvidljivi prihodnosti ne bo zmanjšalo in
- če obstaja in bo verjetno še naprej obstajal dovolj velik habitat za dolgoročno ohranitev njenih populacij.

Za namen spremljanja stanja v populacijah velikih zveri v Sloveniji so zato pri izdelavi strokovnega mnenja upoštevana praktično vsa strokovna izhodišča.

Pri izdelavi Strokovnega mnenja o potrebnih izločitvah iz populacij velikih zveri z odstrelom v načrtovalskem obdobju 2016/17 smo upoštevali:

- analizo odvzema velikih zveri (odstrel, izredni odstrel, izgube) v več kot 20-letnem obdobju vodenja osrednjega registra odvzema velikih zveri v Sloveniji (od leta 1995 dalje) in analizo odvzema velikih zveri v zadnjem načrtovalskem obdobju,
- trend in analizo ugotovljenih škod od velikih zveri od leta 1994 dalje,
- trend konfliktnih dogodkov z medvedi, ki jih beleži intervencijska skupina (prikazano od leta 2006 dalje),
- podatke o štetju rjavega medveda na mreži stalnih števnih mest, ki jih izvajajo upravljavci lovišč (LD) in lovišč s posebnim namenom (LPN) po dogovoru Zavoda za gozdove Slovenije, Lovske zveze Slovenije ter OZUL (prikazano od leta 2003 dalje),
- dnevni monitoring velikih zveri v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved (prikazano od leta 1999 dalje) ter Žitna gora, Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh (od leta 2006 dalje) - vsa lovišča delujejo v sestavi ZGS,
- rezultate znanstveno – raziskovalnih projektov, predvsem izvajanih v zadnjih letih na rjavem medvedu in volku,
- podatke drugih državnih organov, javnih služb in institucij, ki zadevajo upravljanje z velikimi zvermi,
- pridobljene podatke iz Republike Hrvaške o stanju in upravljanju z velikimi zvermi na ozemlju sosednje države,
- teoretične osnove in praktične izkušnje, ki so si jih v preteklih letih delovanja Zavoda za gozdove Slovenije pridobili strokovnjaki na področju dela z živalskim svetom.

Strokovno mnenje je bilo usklajevano med strokovnimi službami Zavoda za gozdove Slovenije in Območnimi združenji upravljavcev lovišč in lovišč s posebnim namenom oz. drugimi lovskimi organizacijami.

V nadaljevanju podajamo torej strokovna izhodišča za poseganje v populacije velikih zveri po vrstah – rjavi medved, volk in ris.

2 RJAVI MEDVED (*Ursus arctos* L.)

2.1 Monitoring populacije rjavega medveda v Sloveniji

Štetje rjavega medveda na mreži stalnih števnih mest

Štetje rjavega medveda je v letu 2016 organizirano podobno kot v preteklih letih, in sicer z dogovorom med partnerji – Zavodom za gozdove Slovenije, Lovsko zvezo Slovenije ter Območnimi združenji upravljalcev lovišč in lovišč s posebnim namenom. Opravljeno je bilo prvo štetje v spomladanskem času (20. 5. 2016), medtem ko bosta štetji v poletno-jesenskem času potekali 19. 8. in 14. 10. 2016.

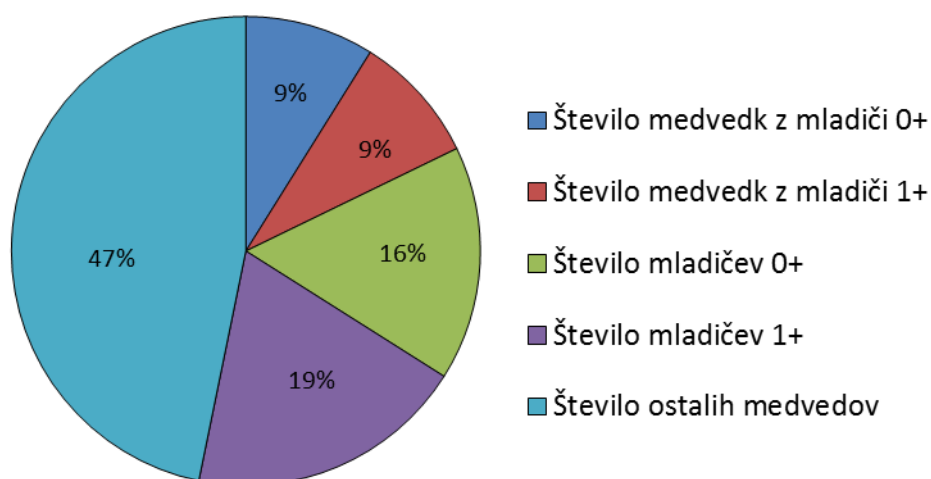
Preglednica 1: Rezultati štetij rjavega medveda na stalnih števnih mestih, 2003 – 2016

	Število števnih mest	Število videnih medvedov	Število medvedk z mladiči 0+	Število medvedk z mladiči 1+	Število medvedk z mladiči	Število mladičev 0+ z medvedko	Število mladičev 1+ z medvedko	Število mladičev 0+	Število mladičev 1+	Skupno število mladičev	Število ostalih medvedov	Število mladičev 0+ na medvedko
10.10.2003	151	94	12	4	16	23	6	23	10	33	45	1,92
28.05.2004	165	144	11	15	26	21	21	21	29	50	68	1,91
24.09.2004	167	137	18	7	25	28	13	28	13	41	71	1,56
22.10.2004	167	135	20	6	26	34	10	35	12	47	62	1,75
20.05.2005	162	190	16	20	36	29	30	29	34	63	91	1,81
19.08.2005	164	238	37	14	51	66	25	67	33	100	87	1,81
14.10.2005	161	186	29	7	36	54	14	54	17	71	79	1,86
12.05.2006	167	163	12	20	32	22	35	22	40	62	69	1,83
04.08.2006	165	118	13	6	19	23	11	23	19	42	57	1,77
06.10.2006	167	158	21	12	33	39	22	39	27	66	59	1,86
01.06.2007	167	161	18	10	28	36	15	36	32	68	65	2,00
24.08.2007	167	141	19	7	26	36	10	36	17	53	62	1,89
26.10.2007	167	77	6	10	16	11	16	11	19	30	31	1,83
16.05.2008	163	154	11	15	26	20	22	20	35	55	73	1,82
14.08.2008	164	222	33	10	43	56	17	56	26	82	97	1,70
10.10.2008	165	202	33	11	44	58	19	58	24	82	76	1,76
08.05.2009	160	173	10	21	32	20	36	20	42	62	80	2,00
04.09.2009	162	187	29	9	38	56	17	56	20	76	73	1,93
02.10.2009	160	131	14	8	22	25	14	25	15	40	69	1,79
28.05.2010	163	155	16	10	26	25	20	25	26	51	78	1,56
20.08.2010	161	209	38	9	47	75	14	75	14	89	73	1,97
22.10.2010	159	195	32	8	40	71	11	71	15	86	69	2,22
13.05.2011	160	160	14	16	30	29	32	29	33	62	68	2,07
12.08.2011	161	186	23	12	35	49	22	49	26	75	76	2,13
07.10.2011	149	76	12	2	14	22	5	22	7	29	33	1,83
01.06.2012	164	179	23	6	29	47	13	47	23	70	80	2,04
31.08.2012	155	223	40	6	46	77	10	77	17	94	83	1,93
26.10.2012	161	188	28	8	36	54	16	54	19	73	79	1,93
24.05.2013	161	179	13	21	34	22	32	22	35	57	88	1,69
16.08.2013	166	218	30	13	43	61	24	61	28	89	82	2,03

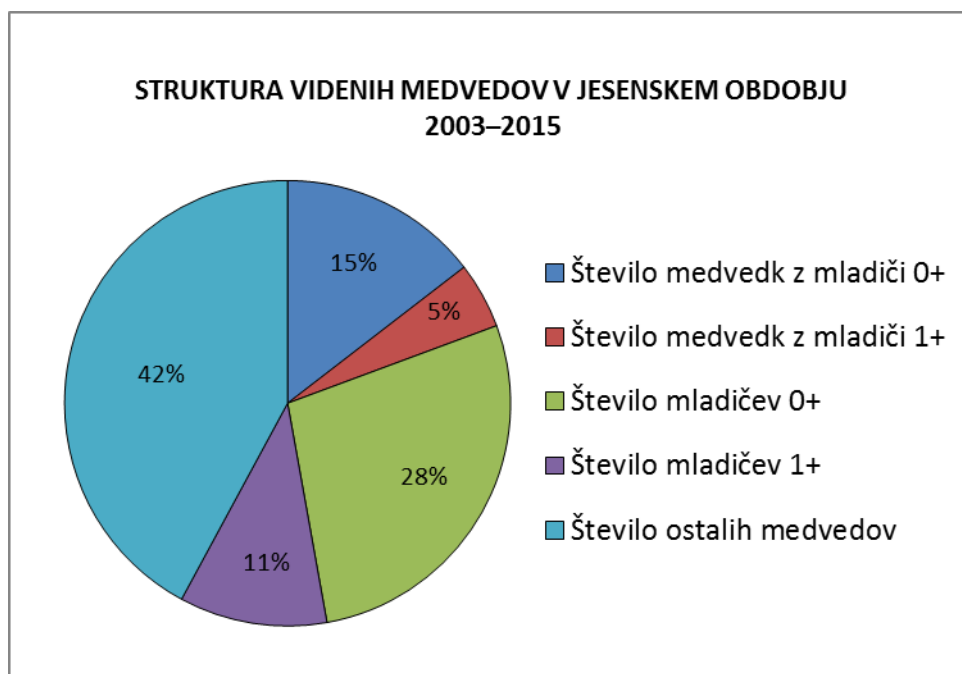

18.10.2013	162	165	22	7	30	42	10	43	12	55	80	1,95
09.05.2014	161	217	21	14	35	37	32	37	36	73	107	1,76
5.9.2014	163	247	35	12	47	72	24	74	27	101	97	2,11
3.10.2014	155	231	36	6	42	70	12	71	17	88	102	1,97
29.5.2015	160	201	20	17	37	36	28	36	35	71	92	1,80
28.8.2015	164	261	32	11	43	60	22	62	26	88	123	1,94
23.10.2015	162	185	27	6	33	53	11	53	11	64	86	1,96
20.5.2016	158	172	14	16	30	23	28	23	31	54	88	1,64
SKUPAJ_POMLAD	162	173	15	15	31	28	26	28	33	61	81	1,84
SKUPAJ_JESEN	162	176	26	8	34	49	15	49	19	68	74	1,89
SKUPAJ	162	175	22	11	33	42	19	42	24	66	76	1,88

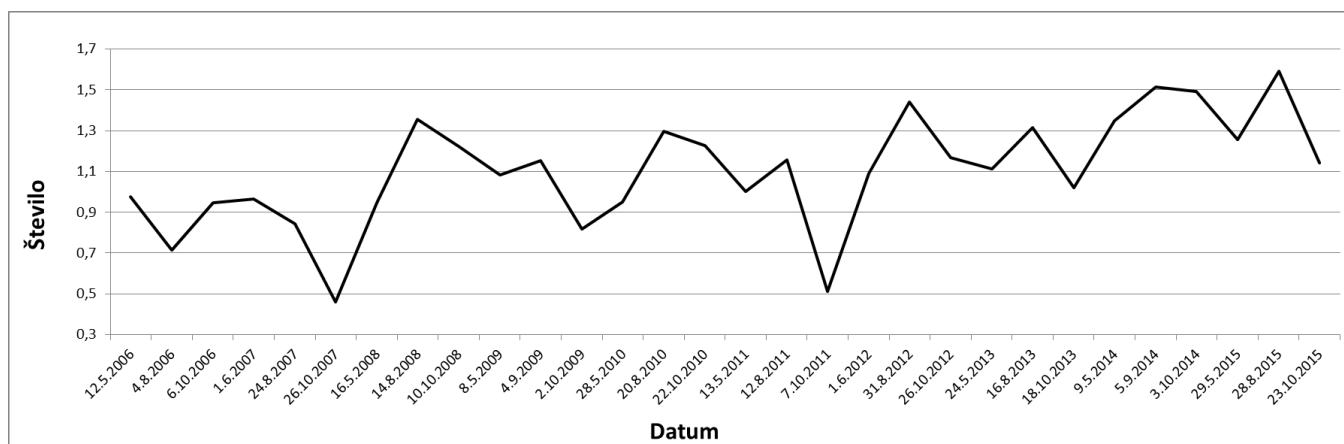
STRUKTURA VIDENIH MEDVEDOV V SPOMLADANSKEM OBDOBJU 2004–2016

Slika 1: Štetje rjavega medveda na stalnih števnih mestih 2004–2016, spomladanska štetja – struktura populacije

Slika 2: Štetje rjavega medveda na stalnih števnihi 2003–2015, jesenska štetja – struktura populacije

Slika 3: Štetje rjavega medveda na stalnih števnihi 2006 – 2015, povprečno število živali na števno mesto

Spremljanje rjavega medveda na stalnih števnihi je namenjeno predvsem dolgoročnemu spremljanju spolne in starostne strukture populacije ter spremljanju trenda gibanja številčnosti.

Analize spolne in starostne strukture videnih medvedov so zaradi biologije življenja rjavega medveda prikazane ločeno za spomladanska in jesenska štetja. Vodeče medvedke namreč v spomladanskem času ob izhodu iz brlogov zaradi potreb po sočni hrani (travniki), manj pogosto obiskujejo mesta polaganja hrane (krmišča), kjer so praviloma locirana števna mesta. To potrjuje tudi delež videnih samcev, in samic, ki ne vodijo mladičev. Ta je v spomladanskem obdobju za približno pet odstotkov večji kot v jesenskem obdobju. Struktura poletno - jesenskih štetij pokaže, da je v slovenski populaciji rjavega medveda najmanj 15 % medvedk z mladiči v prvem življenjskem letu. Delež mladičev v prvem življenjskem letu je 28 % in v drugem življenjskem obdobju 11 %, torej skupaj predstavljajo mladiči dveh generacij 39 % delež celotne populacije. Vendar je pri tem potrebna previdnost, saj je projekt spremljanja medvedov s GPS ovratnicami pokazal, da so ti deleži lahko precenjeni. Je pa metoda primerna za spremljanje relativnih trendov številčnosti, oziroma strukture populacije.

Vsa štetja na stalnih števnihi pokažejo, da je število mladičev v 1. življenjskem letu na samico zelo stabilno in se najpogosteje giblje med 1,8 in 2,0 mladiča na samico z najnižjo dosedanj

vrednostjo septembra 2004 in maja 2010 (le 1,56 mladiča na samico) ter najvišjo vrednostjo oktobra 2010 (2,20 mladiča na samico).

Trend povprečnega števila videnih medvedov na stalno števno mesto je v povprečju naraščajoč, vendar močno niha, kar je nenazadnje značilno odvisno tudi od vremenskih razmer in razpoložljive naravne hrane v času opazovanja/štetja.

Genetika

Oddelek za biologijo Biotehniške fakultete je v okviru projekta "**Analiza medvedov odvzetih iz narave in genetsko-molekularne raziskave populacije medveda v Sloveniji**" v času od avgusta 2007 do novembra 2008 izvedel zbiranje vzorcev rjavega medveda na terenu in na podlagi njihove analize določil oceno številčnosti medvedje populacije v Sloveniji. Srednja vrednost intervalne ocene je 434 živali brez upoštevanje novo poležene kohorte mladičev, podana je bila tudi ocena migrirajočih osebkov med Slovenijo in Hrvaško, to je 47 živali. Vsi podatki o projektu, ki so bili uporabljeni tudi v pričujočem dokumentu so objavljeni na spletni strani:

<http://www.arso.gov.si/narava/%C5%BEivali/ogro%C5%BEene%20in%20zavarovane/Medvedi07-08.Koncno.Genetika.V.1.1.ENOSTRANSKO.pdf>

Ponovna ocena številčnosti populacije rjavega medveda bo s podobno metodologijo izvedena v okviru projekta Life DinAlp Bear, in sicer na celotnem območju Hrvaške in Slovenije. Neinvazivno genetsko vzorčenje je v obeh državah potekalo v drugi polovici leta 2015 in se je glede na število zbranih vzorcev izkazalo kot zelo uspešno. Rezultati analiz bodo predvidoma znani do konca leta 2016.

Določanje starosti odvzetih medvedov na podlagi brušenja zob

Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire Biotehniške fakultete je v okviru projekta »**Monitoring odvzema rjavega medveda iz narave v Sloveniji na osnovi starosti določene s pomočjo brušenja zob: obdobje 2007–2010**« na podlagi podatkov brušenja zob in drugih podatkov s pomočjo modeliranja rekonstruiral številčnost, spolno in starostno sestavo ter rodnost in smrtnost populacije. Pričakovana številčnost v letu 2012 (upoštevajoč načrtovano višino odvzema 2011/2012) je ocenjena na 440 medvedov brez upoštevanje novo poležene kohorte mladičev. Ugotovljeno je bilo, da odstrel predstavlja 65 % smrtnosti, skupaj s povozom in azilom pa 80 % vse smrtnosti medveda. Delež mladičev je ocenjen na 23 % celotne populacije. Dinamika številčnosti populacije je bila od leta 1998, ko je v Sloveniji živelo med 300 in 350 medvedi, naraščajoča do leta 2005, ko smo imeli med 450 in 520 medvedi, nato pa je nekoliko padla ter zatem postala konstantna. Zelo pomembna je tudi ugotovitev, da delež samic pada od slovensko-hrvaške meje proti notranjosti naše države, zato lahko našo populacijo razumemo kot velik rob populacije, ki je močno povezan severno hrvaškim delom. Vsi podatki o projektu, ki so bili uporabljeni tudi v pričujočem dokumentu so objavljeni na spletni strani:

<http://www.arso.gov.si/narava/%C5%BEivali/ogro%C5%BEene%20in%20zavarovane/Medvedi-starosti2007-2010.pdf>

Preučevanje dejavnikov habituacije rjavega medveda na človeka

V letu 2012 je Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire Biotehniške fakultete zaključil s projektom »**Preučevanje dejavnikov habituacije rjavega medveda na človeka z uporabo GPS telemetrije**«. Nosilci projekta so v letih 2008 in 2009 odlovili in opremili s GPS ovraticami 21 rjavih medvedov, analize in zaključki pa temeljijo na 33 spremljanih živalih, ki so bile odlovljene tudi že pred omenjenim projektom. Ključno spoznanje v okviru projekta je, da so vsa območja aktivnosti medvedov vključevala tudi bližino vasi in naselij in nas opozarja na dejstvo, da v Sloveniji nimamo dovolj velikih gozdnih kompleksov, kjer bi medvedje lahko živeli ločeno od ljudi. Medvedje se v splošnem izogibajo bližini človekovih naselij, vendar jih ljudje z prosto dostopnimi viri in z odlaganjem organske hrane ter odpadkov nehoti privabljamo v svojo bližino. Prost dostop do te hrane povzroči vračanje medveda na

isto mesto in s tem počasno navajanje na človekovo prisotnost, oziroma izgubo strahu pred njim. Zaključki projekta med drugim navajajo, da bo odvzem medvedov v naši populaciji še naprej pomemben upravljalški ukrep, vendar pa je potrebno pričeti izvajati tudi druge ukrepe, ki bodo zmanjšali zahajanje medvedov v vasi in naselja, predvsem s preprečitvijo dostopa do hrane. Zanimivo je tudi, da je vsaj polovica medvedov v času spremljanja odšla vsaj enkrat na Hrvaško, kar kaže na velik pomen čezmejnega sodelovanja pri upravljanju s to vrsto.

<http://www.arso.gov.si/narava/%c5%beivali/ogro%c5%beene%20in%20zavarovane/TeleMedo-porociloSLO-povzetek.pdf>

Podrobnejša analiza konfliktnih situacij med medvedi in ljudmi je bila opravljena tudi v okviru projekta Life DinAlp Bear. Tudi ta analiza kaže, da so antropogeni viri hrane najpogostejši vzrok za približevanje medvedov človekovim bivališčem. Analiza je dostopna na:

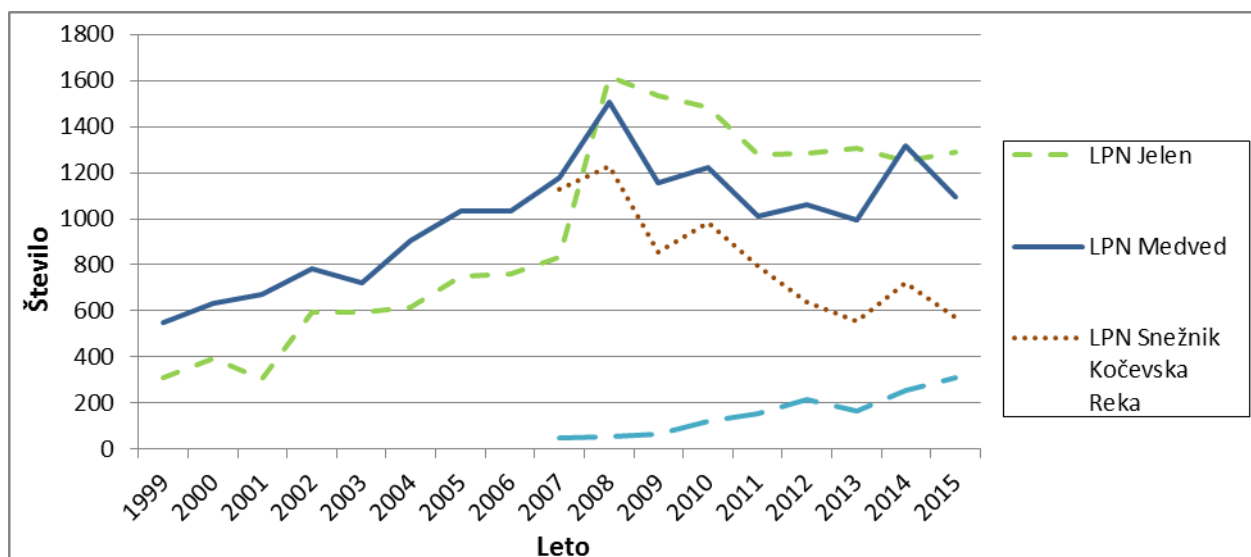
<http://dinalpbear.eu/wp-content/uploads/2015/04/Analysis-of-occurrence-of-human-bear-conflicts-in-Slovenia-and-neighbouring-countries.pdf>

Zbiranje znakov prisotnosti v loviščih s posebnim namenom Medved, Jelen, Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh (vsi v ZGS)

V LPN Medved in Jelen, ki ležita v osrednjem življenjskem območju rjavega medveda se že od leta 1986 oz. 1991 vodi podrobnejši, dnevni monitoring rjavega medveda, s poklicnim osebjem. Podatki o vseh znakih prisotnosti (plen med divjadjo, iztrebki, sledi, znaki na markacijskih drevesih, evidentirani brlogi, direktna videnja,...) se iz formularjev in dnevnikov dela vnašajo v grafično bazo - v oštevilčene kvadrante 1000 x 1000 m. Leta 2007 sta se monitoringu pridružila tudi LPN Snežnik Kočevska Reka in LPN Ljubljanski vrh.

Preglednica 2: Število znakov prisotnosti rjavega medveda v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1999–31. 5. 2016 ter Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007–31. 5. 2016

Leto/LPN	Jelen	Medved	Snežnik – Kočevska Reka	Ljubljanski vrh
1999	313	548		
2000	395	634		
2001	306	674		
2002	594	783		
2003	596	721		
2004	617	907		
2005	749	1.031		
2006	763	1.032		
2007	832	1.179	1.129	49
2008	1.617	1.509	1.229	54
2009	1.536	1.158	856	66
2010	1.487	1.222	985	119
2011	1.279	1.010	794	154
2012	1.282	1.063	636	216
2013	1.309	997	554	166
2014	1.250	1.318	721	252
2015	1.288	1.094	572	308
2016 (do 31.5.)	463	381	185	90

Slika 4: Trend števila znakov prisotnosti rjavega medveda v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1999–2015 ter Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007–2015

Vrednotenje zajemanja podatkov je v vsem obdobju, ki je bilo navedeno za delo v LPN enako, enak pa je tudi vpliv frekvence obiska poklicnega lovca v posameznih delih svojega revirja, saj se možnost tega vpliva na končni rezultat na dolgi rok statistično izravna.

Dinamika števila opaženih znakov prisotnosti od leta 1999 LPN Medved in LPN Jelen nam kaže porast trenda prisotnosti medveda do leta 2008, ko se trend rahlo obrne in postane stabilen po letu 2011. V ostalih dveh LPN se podatki zbirajo krajše časovno obdobje. V LPN Snežnik Kočevska Reka je sicer izkazan negativen trend, večje število opaženih znakov v LPN Ljubljanski vrh v zadnjih letih pa je predvsem posledica spremljanja krmišč s kamerami. V letu 2014 je bil v obeh kočevskih loviščih (LPN Medved in LPN Snežnik Kočevska Reka) zaznan porast števila znakov prisotnosti rjavega medveda, ki pa je v letu 2015 ponovno nekoliko upadel. V LPN Jelen je število opaženih znakov prisotnosti v zadnjih letih precej stabilno.

2.2 Dosedanji trend odvzema rjavega medveda

Preglednica 3: Odvzem medvedov iz narave v času od leta 1995 do leta 2015 po spolu in telesni masi

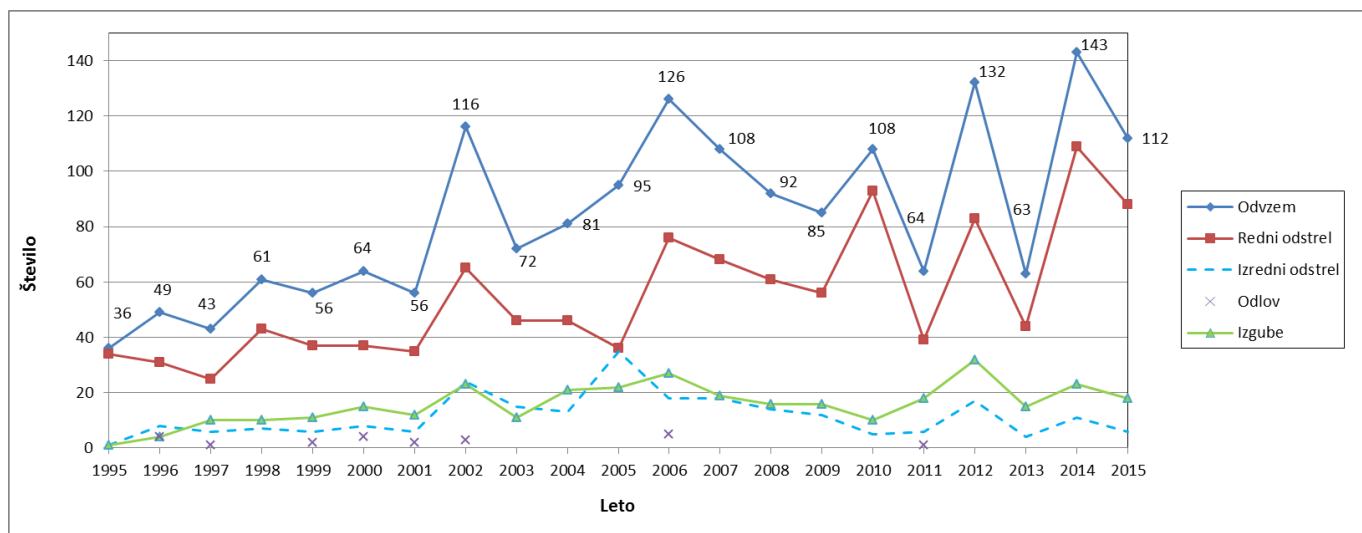
Št. Odvzetih medvedov cela Slovenija	PO SPOLU			PO TELESNI MASI				SKUPAJ
	samci	samice	nezn.*	do 100 kg	101-150 kg	nad 150 kg	nezn.*	
Leto 1995	23	12	1	17	12	6	1	36
Leto 1996	31	17	1	29	15	5	-	49
Leto 1997	23	20	-	28	13	2	-	43
Leto 1998	38	20	3	32	20	8	1	61
Leto 1999	36	19	1	37	7	11	1	56
Leto 2000	38	25	-	41	16	6	-	63
Leto 2001	34	20	2	33	14	7	2	56
Leto 2002	73	42	1	86	20	9	1	116
Leto 2003	45	26	1	53	13	6	-	72
Leto 2004	49	29	2	52	17	9	2	80
Leto 2005	50	45	-	69	22	4	-	95
Leto 2006	64	60	2	81	32	13	-	126
Leto 2007	59	48	1	72	21	15	-	108
Leto 2008	51	38	3	65	21	5	1	92
Leto 2009	54	29	2	55	19	10	1	85
Leto 2010	60	48	-	76	24	8	-	108
Leto 2011	31	29	4	44	13	7	-	64

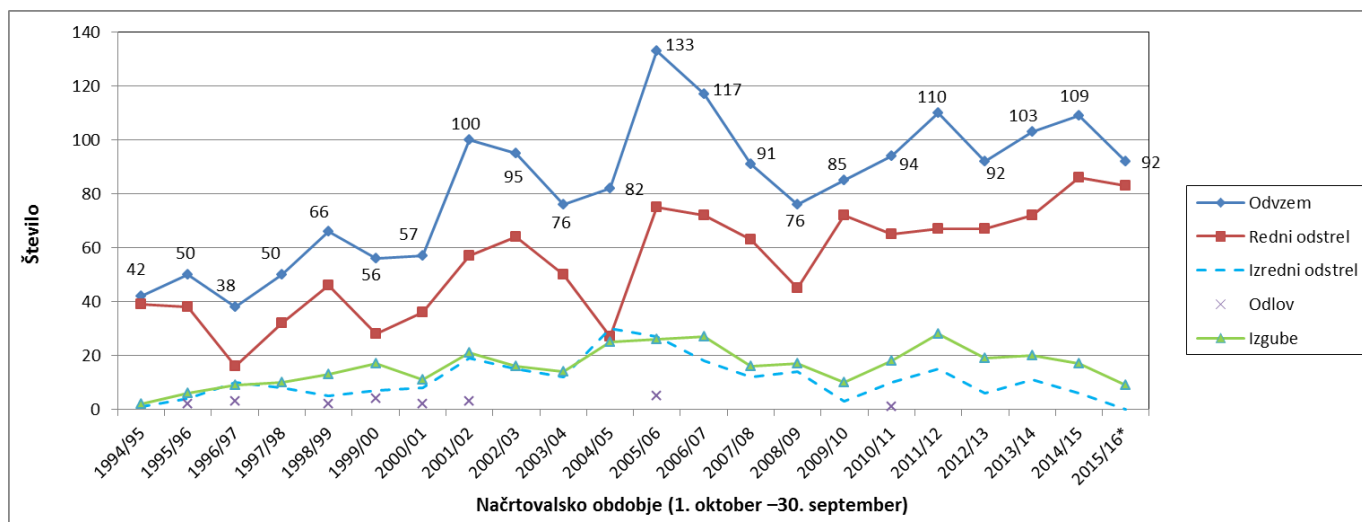
Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017

Leto 2012	75	54	3	98	21	10	3	132
Leto 2013	29	29	5	44	7	7	5	63
Leto 2014	71	71	1	99	24	18	2	143
Leto 2015	67	45	-	79	22	11	-	112
Skupaj 1995 – 2015	1001	726	33	1190	372	177	20	1760
Razmerje (%)	57	41	2	68	21	10	1	100

* kategoriji neznano pri spolu in telesni masi sta posledica neugotovljivost spola pri nekaterih izgubah oz. nepopolno vodenih evidenc pri upravljavcih lovišč

Slika 5: Trend odvzema rjavega medveda po vzrokih v obdobju 1995 – 2015 (po koledarskih letih)

Slika 6: Trend odvzema rjavega medveda po vzrokih v obdobju 1. 10. 1994–31. 5. 2016 (po načrtovalskih obdobjih)

* za načrtovalsko obdobje 2015/16 so zajeti le podatki do 31. 5. 2016, zato bo končno število odvzetih medvedov predvidoma še nekoliko večje

Preglednica 4: Odvzem medvedov v obdobju 1. 10. 2015 do 31. 5. 2016 po lovsko upravljavskih območjih in vzrokih odvzema

LUO / vrsta izločitve	Redni odstrel*	Izredni odstrel	Izgube - povoz	Izgube - drugo	SKUPAJ ODVZEM
Kočevsko-belokranjsko	37		5		42
Notranjsko	35	-	3		38
Novomeško	3	-			3
Posavsko	1	-			1
Primorsko	2	-		1	3
Zahodno visoko kraško	3	-			3
Zasavsko	2	-			2
SKUPAJ ODVZEM	83	0	8	1	92

* »Redni odstrel« predstavlja selektivni in omejeni odvzem iz narave z odstreloom zaradi uravnavanja populacije z okoljem/družbene sprejemljivosti

Preglednica 5: Odvzem medvedov v obdobju od 1. 10. 2015 do 31. 5. 2016 po lovsko upravljavskih območjih, spolu in masnih kategorijah

LUO / spol / telesna masa	Samci	Samice	do 100 kg	101-150 kg	nad 150 kg	SKUPAJ
Kočevsko-belokranjsko	26	16	29	7	6	42
Notranjsko	16	22	28	7	3	38
Novomeško	3	0	3	0	0	3
Posavsko	1	0	0	1	0	1
Primorsko	2	1	0	3	0	3
Zahodno visoko kraško	3	0	1	1	1	3
Zasavsko	1	1	2	0	0	2
SKUPAJ	52	40	63	19	10	92
Delež (%)	57	43	68	21	11	100

Predpis za poseg v populacijo rjavega medveda za leto 2015/16 (14. 10. 2015 - 30. 9. 2016) »Pravilnik o spremembah Pravilnika o odvzemu osebkov vrste rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (Ur.l. RS, št. 78/15; v nadaljevanju: pravilnik)«, ki ga je izdala ministrica za okolje in prostor, je bil do konca dovoljene dobe za lov (30. 4. 2016) realiziran 93 % ali 83 z odstreloom izločenih rjavih medvedov iz populacije. Naknadno (po 30. 4. 2016 in do 30. 6. 2016) je bil na predlog ZGS s posebnim dovoljenjem ARSO odstreljen še en medved (mlajši samec), en medved (205 kg težek samec) je bil odlovljen in prepeljan v španske Pireneje z namenom genetske okrepitve tamkajšnje populacije, zabeleženi pa sta bili še dve izgubi samic (povoz in pogin).

V času od 1. 10. 2015 do 30. 6. 2016 je bilo tako skupaj odvzetih 96 medvedov, in sicer 81 medvedov (84 %) v osrednjem območju, 12 medvedov (13 %) v robnem območju in 3 medvedi (3 %) v območju izjemne prisotnosti rjavega medveda.

Glavnina odvzema s 86,5 % (83 živali) je bila realizirana v okviru t.i. »rednega odstrela« lovskih organizacij iz naslova uravnavanja populacije/družbene sprejemljivosti, 1 % (1 žival) je bilo t.i. »izrednega odstrela«, 1 % (1 žival) je bila odlovljena in preseljena v Pireneje in 11,5 % (11 živali) je bilo evidentiranih izgub. Med izgubami je najpogostejši vzrok povoz, in sicer so bile 4 živali povožene na cesti in 5 na železnici, kar skupaj predstavlja 82 % vseh izgub.

V odvzemu prevladujejo medvedi do 100 kg telesne mase z 68 %, delež iz populacije izločenih medvedov razreda od 101 do 150 kg predstavlja 21 %, nad 150 kg pa 12 %. Spolna struktura odvzetih živali jepomaknjena v smer nekoliko večjega deleža samcev v odvzemu (samci : samice – 56 % : 44 %).

V odvzemu je bilo od 96 izločenih medvedov 12 samic (13 % vseh izločenih živali) v starosti, primerni za poleganje mladičev (starost 4+ in več) – 3 v Kočevsko-Belokranjskem LUO, 8 v Notranjskem LUO, in 1 v Primorskem LUO. 11 od teh samic je bilo odvzetih iz naslova uravnavanja populacije z odstrelom (redni odstrel), ena pa je bila povožena. 66 % izločenih medvedov še ni bilo spolno zrelih (mladiči 0+, mladiči 1+, osebk 2+ in 3+ obeh spolov), kar rahlo navzdol odstopa od večine povprečij preteklih let, ko je bil ta delež 66 % (2007), 69 % (2008), 73 % (2009), 70 % (2010/11), 68 % (2011/12), 71 % (2012/13), 56 % (2013/14) in 60 % (2014/15).

V obravnavanem obdobju veljavnosti pravilnika beležimo še 8 prometnih nesreč (v enakem obdobju lani 6), ko medvedi niso bili najdeni, in sicer:

Zap. št.	DATUM	LUO	LOVIŠČE	KRAJ
1	2. 10. 2015	Notranjsko	Rakek	Ivanje selo (železnica)
2	9. 10. 2015	Notranjsko	Rakovnik-Škofljica	Smrjene (cesta)
3	16. 10. 2015	Kočevsko - Belokranjsko	Velike Lašče	Marinčki (cesta Karlovica – Knej)
4	7. 11. 2015	Novomeško	Dolenjske Toplice	Stare Žage (cesta Stare Žage – Občice)
5	8. 4. 2016	Kočevsko - Belokranjsko	Sodražica	Zamostec (cesta Sodražica – Žlebič)
6	15. 4. 2016	Kočevsko - Belokranjsko	LPN Žitna gora	Vrbovec (cesta Mala gora – Struge)
7	25. 4. 2016	Kočevsko - Belokranjsko	Velike Lašče	Vahtnica (cesta Ljubljana – Kočevje)
8	4. 6. 2016	Kočevsko - Belokranjsko	Krka	Znojile (cesta Krka – Muljava)

V letu 2015 je ZGS izdelal in posredoval na ARSO 17 strokovnih mnenj za vznemirjanje ali za izredni odvzem medvedov iz narave z odlovom in preselitvijo ter odstrelom za skupaj 16 živali, od tega je bilo realiziranih 6 posledično izdanih dovoljenj, v okviru katerih se je izločilo 6 medvedov (37,5 % od vloženih strokovnih mnenj). Tri mnenja in sicer na OE Bled in Novo mesto so bila pripravljena za območje izven osrednjega in robnega življenjskega območja rjavega medveda.

Preglednica 6: Pregled izdelanih individualnih strokovnih mnenj ZGS za vznemirjanje živali, za izredni odvzem medvedov iz narave z odlovom in preselitvijo ter odstrelom v obdobju 1. 1. 2015 – 31. 12. 2015

OE ZGS	Št. vlog	Št. živali	Vzrok	Realizirano-št.živ.
Bled	2	1	ponavljajoča škoda	0
Kočevje	13	13	pojav v naselju, neboječ, ponavljajoča škoda	5
Novo mesto	2	2	pojav v naselju, neboječ	1

2.3 Škoda, ki jo je povzročil rjavi medved na človekovem premoženju

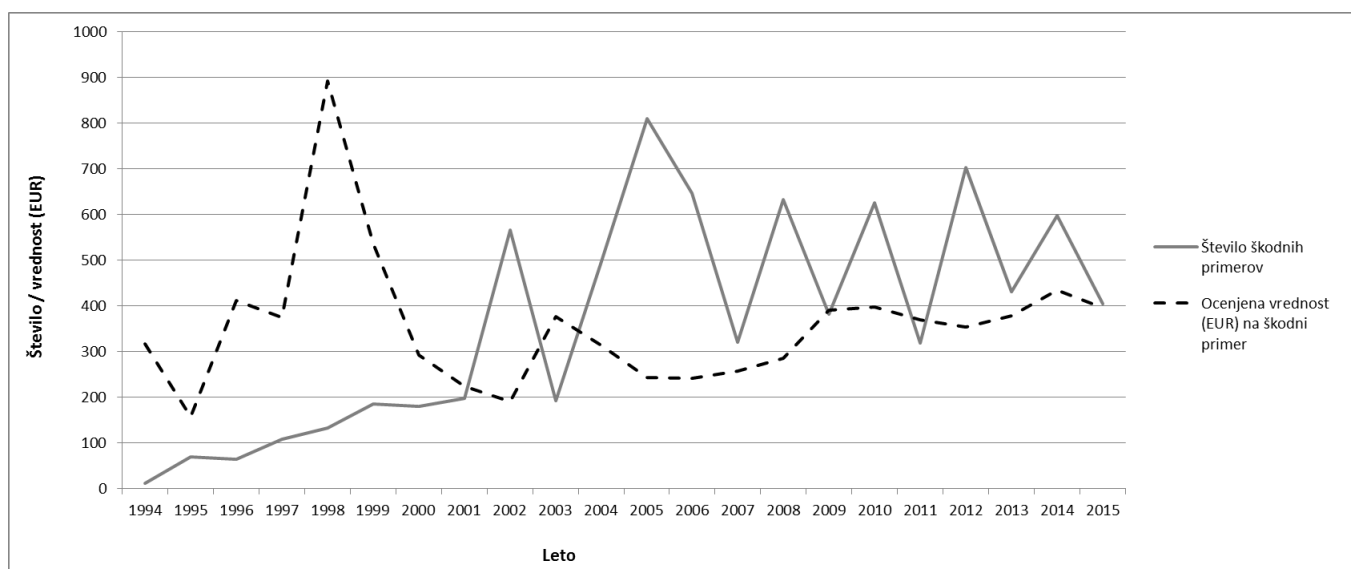
Preglednica 7: Škodni primeri in ocenjena odškodnina od rjavega medveda po letih v obdobju 1994–2015

Leto	Število škodnih primerov*	Ocenjena škoda v EUR	EUR/šk. primer
1994	11	3.487,50	317
1995	70	11.069,01	158
1996	64	26.291,21	411
1997	108	40.518,91	375
1998	133	118.459,23	891
1999	186	99.674,85	536
2000	180	52.684,51	293
2001	198	44.298,16	224
2002	565	107.901,72	191
2003	192	72.202,48	376
2004	497	156.201,40	314
2005	809	196.306,46	243

2006	647	156.287,07	242
2007	320	82.636,59	258
2008	632	181.056,56	286
2009	382	149.316,76	391
2010	626	248.307,68	397
2011	319	117.993,74	370
2012	702	247.926,24	353
2013	431	163.000,32	378
2014	597	258.844,75	434
2015	404	159.807,31	396

*Število škodnih primerov smo po temeljiti ponovni analizi celotne baze v letu 2011 za potrebe znanstveno-raziskovalnega dela in strokovnih člankov nekoliko korigirali, posledično tudi vrednosti ocenjene škode v EUR.

Slika 7: Trend števila škodnih primerov in ocenjena vrednost na škodni primer po medvedu v obdobju 1994–2015

Preglednica 8: Število in ocenjena vrednost škodnih primerov, povzročenih s strani rjavega medveda v obdobju 1. 1. – 31. 5. 2016 po LUO

LUO	Število škodnih primerov	Ocenjena škoda v EUR
Gorenjsko	16	10.695,90
Kamniško - Savinjsko	4	1.270,00
Kočevsko - Belokranjsko	28	16.665,06
Notranjsko	5	3.974,44
Primorsko	16	7.420,59
Triglavsko	7	5.083,18
Zahodno visoko kraško	10	6.605,10
Zasavsko	1	176,00
SKUPAJ	87	51.890,27

Število prijavljenih škod po rjavem medvedu se je v obdobju od 1998 do 2002 ustalilo na 100 do 200 primerov na leto. Nominalna vrednost ocenjene vrednosti škode je najprej vseskozi naraščala, sprva počasneje, v letih 1998 in 1999 pa za razliko od prejšnjih let skokovito. Ocenjena vrednost ima od leta 1998 do leta 2001 rahel negativen trend. V nadaljnjih petih letih (2002–2006) pa je bistveno narasla. Po letu 2006 je značilno dvoletno nihanje števila škodnih primerov in sicer je vsako drugo leto to število

okoli 620, naslednje leto pa pade na okoli 320. Razlog je predvsem v gozdnem obrodu (naravna hrana). V letih s slabim obrodом ali izostankom obroda plodonosnega drevja se zaradi iskanja hrane poveča pritisk medvedov na hrano človeškega izvora – na obdelovalne površine (polja, vrtovi, sadovnjaki). Revnejši gozdni obrod je bil tudi v letu 2014, zato se je število škodnih dogodkov glede na leto 2013 ponovno nekoliko povečalo, znova pa je upadlo v letu 2015. V letu 2016 je bilo do konca meseca maja zabeleženih 87 škodnih primerov, kar je precej več kot v istem obdobju lani (38 škodnih primerov).

Število ocenjenih škodnih primerov je različno razdeljeno po t.i. življenjskih območjih rjavega medveda oz. cenitev znotraj območnih enot ZGS (**glej Prilogo 3 – karta škodnih dogodkov povzročenih s strani rjavega medveda za leto 2015**). Največ povzročene škode je v osrednjem življenjskem območju medveda po *Strategiji upravljanja z rjavim medvedom v Sloveniji*.

V letu 2015 smo v Sloveniji v osrednjem življenjskem območju rjavega medveda zabeležili dva »napada« medveda na človeka, ki sta se oba končala z lahkimi telesnimi poškodbami (jamar in šoloobvezni otrok, oba na območju Kočevsko-Belokranjskega LUO).

Vložki RS v preventivo pred nastalimi škodami od rjavega medveda

Preglednica 9: Agencija RS za okolje – razpisi za električne ograje (Vir: ARSO, poročila o javnih razpisih)

Leto	Št. prejetih vlog	Št. odobrenih vlog	Vsota (EUR)
2005	37	35	19.556,13
2006	84	71	45.395,52
2007	142	81	63.030,98
2008	91	126	75.175,02
2009	137	123	59.662,53
2010	144	134	62.093,28
2015	1	1	2.000,00
2016	12	6	12.627,70

Preglednica 10: Zavod za gozdove Slovenije: nakup in postavitve zaščitnih ograj proti nastajajočim škodnim primerom od velikih zveri v okviru proračunske postavke 6328 – vlaganje v življenjsko okolje prostoživečih živali v zasebnih gozdovih, kasneje v okviru LIFE projektov

Leto	Št. dodeljenih kompletov ograj	Tip ograje premična/stacionarna	OE ZGS
2006	4	3/1	Kočevje, Sežana in Tolmin
2007	3	2/1	Postojna in Tolmin
2008	12	3/9	Kočevje, Postojna in Tolmin
2009	5	4/1	Postojna, Sežana in Tolmin
2010	1	1/0	Ljubljana
2011*	2	2/0	Postojna in Sežana
2012*	7	5/2	Kočevje, Postojna, Sežana in Tolmin
2013	/	/	/
2014	/	/	/
2015**	17	12/5	Kočevje, Postojna, Sežana, Ljubljana in Tolmin

* Dodeljene električne ograje so bile prvenstveno namenjene zaščiti pred napadi volkov.

** Ograje so bile razdeljene v okviru projekta LIFE DinAlp Bear

Sistem spremljanja škode in izplačevanja odškodnin se je v obdobju, ko je R Slovenija leta 1994 pričela

s tem segmentom dela, spreminjal. Poleg tega oškodovanci v prvih letih še niso bili celovito obveščeni o možnosti denarnega nadomestila. O enotnem sistemu in ceniku primerljivim s cenami na trgu lahko govorimo šele po začetku leta 2005. Določene spremembe je prineslo tudi sprejetje podzakonskega predpisa o minimalnih zaščitnih ukrepih. Zato je pri interpretaciji trenda podatkov o škodnih primerih in višini izplačanih odškodnin potrebna previdnost, saj naraščanje oziroma padanje obeh kazalcev ni nujno neposredno povezano s številčnostjo populacije rjavega medveda. So pa točkovni podatki o škodnih primerih v daljšem časovnem obdobju dober pokazatelj prostorske dinamike razširjenosti populacije rjavega medveda v Sloveniji.

V začetku leta 2015 je Evropska komisija potrdila nov Program razvoja podeželja (PRP) za obdobje 2014 – 2020, ki ga je pripravilo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Med ukrepe kmetijsko okoljsko podnebnih plačil (KOPOP) so na novo uvrščeni tudi trije ukrepi, namenjeni spodbujanju varovanja pašnih živali pred napadi velikih zveri. Omenjeni ukrepi so: varovanje črede z visokimi premičnimi varovalnimi elektromrežami, varovanje črede s pastirskimi psi in varovanje črede ob prisotnosti pastirja na območjih pojavljanja volka in medveda. Slednji se v letu 2015 še ni izvajal, v prihodnjih letih pa je izvedba načrtovana. Prek naštetih ukrepov bo možno pridobiti finančna sredstva za dodatno delo, ki ga imajo rejci zaradi varovanja pašnih živali pred napadi velikih zveri, ne pa tudi za sam nakup varovalnih sredstev (npr. elektromrež).

2.4 Delo intervencijske skupine za rjavega medveda

V letu 2014 je Minister, pristojen za okolje, izdal Sklep o ustanovitvi in delovanju skupine za hitro ukrepanje v primeru ogrožanja življenja ljudi in premoženja po velikih zvreh, št. 35605-39/2009-MOP/9 (kasneje dopolnjevan s spremembami sklepov), ki opredeljuje delo intervencijske skupine. Skupina se v primerih konfliktov z medvedi (in drugima dvema vrstama velikih zveri) odziva na intervencijsko številko 112 ali 113 – Operativno komunikacijskega centra in Policije, pogosto pa tudi na podlagi neposrednih klicev občanov ali pristojnih državnih organov.

Intervencijska skupina pri svojem delu v okviru zakonskih in strokovnih pooblastil uporablja kot metode neposrednega reševanja težav z medvedi odlov živih živali, plašenje s tehničnimi sredstvi in gumijastimi izstrelki ter usmrnitev živali s strelnim orožjem. Skupina prizadetim, skladno z možnostmi, lahko nudi tudi kemične repelente in tehnično zaščito za odvrčanje medvedov ter opravlja številne razgovore z občani ter jih pomirja že s prihodi na kraj dogodka. Večino situacij je reševala s pogovori z občani in pristojnimi službami, v nekaj primerih smo sodelovali z upravljavci lovišč pri odstrelu konfliktnih osebkov oz. so vodje odsekov za gozdne živali in lovstvo na območnih enotah ZGS podali predloge za izjemni odvzem z odstrelom, katerega izvedbo se praviloma v celoti prepusti krajevno pristojnemu upravljavcu lovišča.

Intervencijska skupina se je v letu 2016 do konca meseca maja odzvala na 58 klicev prebivalcev Slovenije, ki so prosili za posredovanje ob težavah z rjavim medvedom.

Preglednica 11: Število klicev po regijah v obdobju 2006 – 31. 5. 2016

Klicani / Leto	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	31. 5. 2016
Koordinator	39	19	33	16	21	14	32	11	25	0	0
Kočevsko-dolenjska regija	41	71	84	81	57	44	75	98	175	161	47
Primorsko-notranjska regija	87	105	208	130	123	74	112	80	130	100	11
Regija SZ od avtoceste LJ - N.Gorica	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
SKUPAJ	167	195	327	227	201	132	219	189	330	261	58

T.i. mehke informacije, preliminarne analize in izvedenosti podatkov odlovljenih in preseljenih medvedov pričajo o tem, da je oblika neposrednega odvrčanja medvedov (predvsem odlov in preselitev na drugo mesto v naravi znotraj Slovenije) manj uporabna, kot v državah z velikim ozemljem, primernim za bivanje medvedov. Večina preseljenih in izpuščenih medvedov se je v kratkem roku vrnila na mesto »nastanka problemov«, ali pa so se še naprej zadrževali v neposredni bližini drugih naselij ter zadržali vzorec »konfliktnega« obnašanja, ki je bil tudi vzrok poseganja z odlovom ter preselitvijo. Učinek terensko zelo zapletenih in finančno dragih operacij je torej relativno majhen, verjetno pa so tozadavne aktivnosti v delu javnosti kljub temu zaželeni, saj jih bo imenovana skupina skladno s terenskimi okoliščinami in pravili stroke izvajala tudi v bodoče.

2.5 Preprečevanje habituacije in povzročanja škod povzročenih s strani medvedov v okviru projekta »Life DinAlp Bear«

Julija 2014 se je pričel izvajati mednarodni LIFE+ projekt z naslovom »Celovito upravljanje in varstvo rjavega medveda Severnih Dinaridih in Alpah (akronim - Life DinAlp Bear)«, ki bo trajal do sredine leta 2019. V projektu sodeluje 9 projektnih partnerjev iz Slovenije, Hrvaške, Italije in Avstrije. Eden od glavnih ciljev projekta je iskanje rešitev za blaženje konfliktov med ljudmi in medvedi ter spodbujanje sobivanja z medvedi. V okviru projekta se bo poiskalo rešitve za preprečevanje dostopa medvedov do hrane antropogenega izvora (izdelava in postavitve medvedovarnih zabojnikov za smeti in kompostnikov). Nekatere rejce pašnih živali in čebelarje se bo opremilo z električnimi pastirji. Med zainteresirane rejce se bo razdelilo mladiče pasem pastirskih psov ter vzpostavilo nekaj delovnih linij pastirskih psov. Poskušalo se bo zmanjšati smrtnost medvedov v prometu (postavitve elektroograj ob avtocestah, postavitve odvrčalnih in opozorilnih sistemov na mestih najpogostejših prehajanj medvedov čez prometnice). V času celotnega trajanja projekta se bo širša javnost, predvsem pa ključne interesne skupine (rejci pašnih živali, čebelarji, lovci) osveščalo in izobraževalo o možnih konfliktih z medvedi in preprečevanju le teh.

2.6 Upravljanje z rjavim medvedom v sosednjih državah

Pomemben cilj projekta Life DinAlp Bear je tudi pričetek upravljanja »naše« populacije rjavega medveda na širši, populacijski ravni. V okviru tega cilja je namen vzpostaviti celovit in poenoten monitoring populacije rjavega medveda v Severnih Dinaridih in Alpah (sodelovanje z Avstrijo, Italijo in Hrvaško). V okviru omenjenega projekta bodo izdelane tudi smernice, ki bodo urejale upravljanje rjavega medveda na ravni populacije in ukrepanje v primeru pojava konfliktov.

Upravljanje rjavega medveda v Italiji in Avstriji:

Slovenija s svojim ozemljem predstavlja SZ rob Dinarskega gorstva in posledično tudi temu pripadajoče »Dinarske« populacije rjavega medveda. Italija in Avstrija trenutno nimata viabilnih populacij rjavega medveda. V osrednji Avstriji je medved pred nekaj leti popolnoma izginil, v obmejnem območju s Slovenijo (dežela Koroška) in Italijo (dežela Tirolska) se pojavljajo zgolj posamezni osebki. V Italiji pa je, na njenem severnejšem delu v Dolomitih, prisotna majhna izolirana populacija (Trento; ca. 50-60 osebkov), ki ima zelo omejene stike z dinarsko populacijo, a ti so bili vendarle genetsko dokazani. Posamezni medvedi živijo tudi ob italijansko-slovenski meji, na območju province Furlanija-Juljska krajina. Občasno torej v obe državi čez mejo iz Slovenije prihajajo posamezni osebki rjavega medveda, ki pa so skoraj izključno moškega spola. V obeh omenjenih državah je lov medveda prepovedan, dovoljene so le posamezne izjeme v primeru ogrožanja varnosti ljudi in premoženja s strani medvedov.

Upravljanje rjavega medveda na Hrvaškem

Dogajanje v zvezi z upravljanjem v sosednji državi R Hrvaški, s katero si delimo del dinarske populacije rjavega medveda (in ostalih dveh velikih zveri – volka in risa), lahko pomembno vpliva tudi na upravljanje z medvedom v Sloveniji. V smislu evropskih smernic za čezmejno upravljanje z velikimi zvermi je smiselno in potrebno upoštevati tudi dogajanja z druge strani državne meje. Z znanstveno–

raziskovalnim delom je dokazano, da del medvedov iz t.i. »slovenske« in »hrvaške« populacije redno prehaja državno mejo in si torej medvede med seboj »delimo«. V nadaljevanju navajamo nekaj ključnih podatkov v zvezi z rjavim medvedom na Hrvaškem (vir: Akcijski plan gospodarenja smeđim medvjedom u Republici Hrvatskoj u 2016. godini), in sicer:

- Populacija rjavega medveda je na Hrvaškem ocenjena na približno 1000 osebkov, pri čemer so za oceno velikosti populacije uporabili naslednje kazalnike: analiza odvzema, evidentiranje škodnih dogodkov, štetje na krmiščih, DNK metoda, radiotelemetrični projekti, itd. Kljub temu številčnost hrvaškega dela dinarske populacije rjavega medveda do sedaj še ni bila opravljena celostno in na enoten način s pomočjo genetske analize sistematično zbranih vzorcev (rezultati genetske analize, izvedene v okviru LIFE DinAlp Bear bodo znani ob koncu leta 2016), zato je potrebna previdnost pri navedeni oceni številčnosti.
- V populaciji znatno prevladujejo samice, kar izvira predvsem iz načina lova na to živalsko vrsto na Hrvaškem. Z vstopom v EU je postal zavarovana vrsta.
- V populaciji se načrtuje odvzem, vendar posebej kvota za odstrel in posebej za izgube.

Preglednica 12: Plan ter realizacija odvzema rjavega medveda na Hrvaškem

Leto	Odstrel (N%)					Izgube		Odvzem medveda (Skupaj odstrel in izgube)
	Plan		Realizacija		Skupaj realizacija odstrela	Plan	Real.	
	Redni	Dodatno	Redni	Dodatno				
2005	80		31		31 (39 %)	20	21 (105 %)	52 (52 %)
2006	70		49		49 (70 %)	30	36 (120 %)	85 (85 %)
2007	70		50		50 (71 %)	30	8 (27 %)	58 (58 %)
2008	70	18	53	11	64 (91 %)	30	47 (156 %)	111 (111 %)
2009	94	16	77	9	86 (86 %)	40	24 (60 %)	110 (79 %)
2010	98	28	77	9	86 (86 %)	40	33 (82 %)	119 (85 %)
2011	100	36			70 (70 %)	40	14 (35 %)	84 (60 %)
2012	100	68			117 (117 %)	40	31 (77,5 %)	148 (112 %)
2013	120	45			100 (83 %)	30	17 (57 %)	117 (78 %)
2014	120	50			117 (98 %)	30	24 (80 %)	141 (94 %)
2015	120	58			119 (99 %)	30	25 (83 %)	144 (96 %)

- Za leto 2016 je načrtovan odvzem 150 medvedov (120 za odstrel in 30 za izgube). V primeru manjših izgub od načrtovane se del kvote za izgube lahko prenese v del kvote za odstrel. Lov se lahko izvaja v obdobju koledarskega leta od 16. 2. – 15. 5. in od 16. 9. – 15. 12..
- Krmljenje medveda je dovoljeno od 1. januarja – 30. aprila in od 1. septembra do 15. decembra, a z določenimi omejitvami (npr. prepoved krmljenja z mrhovino domačih prežvekovalcev). Krmljenje medvedov je dovoljeno le v loviščih, katerih upravljavci imajo za dotično leto odobren odstrel. Vsa takšna krmišča morajo upravljavci prijaviti. Posebej je prepovedano vsako hranjenje medveda v območjih, kjer je ta živalska vrsta nezaželena (priobalni pas na kontinentu od Bakra do Maslenice in otok Krk).

2.7 Zaključni komentar pred predlogom odstrela rjavega medveda za obdobje 1. 10. 2015 – 30. 9. 2016

ZGS je pripravil pričujoče Strokovno mnenje na podlagi četrtega odstavka 8. člena »Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Ur. l. RS, št. 46/04 ter spremembe in dopolnitve)«. Za obdobje 1. 10. 2015 – 30. 9. 2016 ZGS predlaga poseganje v populacijo rjavega medveda z odstrelom na podlagi 6. alineje prvega odstavka 7. člena Uredbe kot selektivni in omejen odvzem živali iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem, pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu.

Živiljenjsko območje rjavega medveda v Sloveniji je mozaik prepletanja naravnega okolja v obliki gozdov in s strani človeka obdelanega okolja (torej gozdnate in kulturne krajine), kar vodi v neposredne in posredne konflikte med človekom in medvedom. Za dolgoročno ohranitev te vrste pri nas je zato nujno upoštevanje družbene nosilne zmogljivosti. Iz tega razloga je **selektiven in omejen odvzem živali iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem (v smislu družbene sprejemljivosti), pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu nujen**. V primeru nižjega odvzema iz populacije kot je prirastek, bi prišlo do njenega povečevanja in posledično povečevanja gostot ter s tem povezanega neizbežnega povečevanja konfliktov s človekom. V tem primeru obstaja resna grožnja, ki se je žal v nekaterih državah že izkazala za resnično (npr. Avstrija in Francija), da bo prišlo do nelegalnega poseganja v populacijo, kar je tudi povezano s 1. alinejo 7. člena Uredbe glede razloga za poseganje v smislu **zagotavljanja koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov**.

Glede na to, da se izvajajo izredni odstreli kot del celotno načrtovanega odstrela rjavega medveda in v smislu celovite predstavitve problematike v Strokovnem mnenju predstavljamo tudi razloge za načrtovanje poseganja v povezavi z 2. in 3. alinejo 7. člena Uredbe.

2. alineja: **Preprečitve resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju**. V poglavju 2.3 *Škoda, ki jo je povzročil rjavi medved na človekovem premoženju* je prikazana analiza škodnih dogodkov. Na podlagi ocene škod, njihove prostorske razporeditve ter vrste in višine škode, ocenjujemo, da gre za gospodarsko pomembno škodo, predvsem tudi s stališča posameznega oškodovanca, kateremu lahko nastala škoda pomeni bistveno znižanje socialne varnosti, oz. onemogočanje izvajanja temeljne ali dopolnilne gospodarske dejavnosti.

3. alineja: **Zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo, ali zaradi drugih nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje**. V poglavju 2.4 *Delo intervencijske skupine za velike zveri* so prikazani zabeleženi primeri konfliktov med ljudmi in medvedi. ZGS se je v preteklih letih pri delu intervencijske skupine soočil s celo paleto izraženih stisk ljudi, pri katerih so bila nekatera tudi lažje narave in bi jih težko okarakterizirali z neposredno grožnjo s strani medveda. Na drugi strani pa je bila stiska in težave nekaterih drugih državljanov Republike Slovenije, ki so se obrnili po pomoč na intervencijsko skupino takšna, da je bilo treba uporabiti cel niz različnih ukrepov, med drugim tudi najmanj zaželenega – izredni odstrel konfliktnih živali. Delo intervencijske skupine v vseh letih od ustanovitve ne pojenja, številni kazalci govorijo celo o nasprotnem, delo je čedalje bolj zahtevno, prav tako posamezni konkretni primeri.

ZGS ocenjuje, da je v Sloveniji sled družbene sprejemljivosti vrste potrebno uravnavanje populacije rjavega medveda z odstrelom, kar bo, kot je že predhodno obrazloženo, pomagalo skladno s Strategijo upravljanja z rjavim medvedom v Sloveniji, ki jo potrdila Vlada RS, zagotoviti dolgoročno ohranitev ugodnega stanja rjavega medveda v Sloveniji in ustvarjanje sobivanja medveda in ljudi. Poleg odstrela pa je nujno izvajati še druge ukrepe za zmanjševanje konfliktov med medvedom in ljudmi. V letu 2015 se je pričelo z izvajanjem nekaterih ukrepov, ki bodo dolgoročno pripomogli k lažjemu sobivanju med ljudmi in medvedi. Prvi sklop ukrepov se izvaja prek kmetijsko okoljskih podnebnih plačil (KOPOP), drugi del pa se, predvsem kot primere dobrih praks, izvaja v okviru LIFE DinAlp Bear projekta.

Trenutno se v okviru projekta LIFE DinAlp Bear z namenom monitoringa populacije izvajajo analize vzorcev DNK, zbranih z metodami neinvazivnega vzorčenja. Rezultati analiz nam bodo ponovno podali natančnejšo intervalno oceno številčnosti populacije medveda v Sloveniji in tudi na Hrvaškem.

1. Ukrepi za preprečitve resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju.

Pozitiven premik, poleg ukrepov iz preteklih let, je bila v letu 2015 uvedba subvencij v okviru KOPOP ukrepov za dodatno delo ki ga imajo rejci s ščitenjem svojih čred na območju prisotnosti velikih zveri.

Subvencija je bila uvedena za 2 ukrepa: varovanje čred z nočno ogrado iz visokih električnih mrež in varovanje čred s pomočjo pastirskih psov. Menimo, da lahko tovrstni ukrepi predvsem na dolgi rok bistveno olajšajo sobivanje z velikimi zvermi.

Drug pomemben prispevek k preprečevanju nastajanja škod je (so)financiranje zaščitnih ukrepov za preprečevanje škod po medvedu. V okviru projekta LIFE DinAlp Bear bo zainteresiranim rejcem drobnice, čebelarjem in ostalim, ki jim medved povzroča materialno škodo, v letih 2015 in 2016 razdeljena oprema za zaščito premoženja v skupni vrednosti 60.000 EUR. Ključen del bo namenjen aktivnemu delu s prejemniki zaščitnih sredstev, saj se je v preteklosti izkazalo, da je ravno svetovanje in nadzor nad ustrezno uporabo zaščitnih sredstev ključno za njihovo učinkovitost. Elektroograde morajo biti ustrezno vzdrževane. Hkrati morajo biti v elektroogradah vedno (24 ur dnevno) prisotni pulzi električnega toka ustrezne jakosti. Poleg kompletov elektroograd bo v letu 2016 zainteresiranim rejcem razdeljenih več pastirskih psov. Oškodovanci imajo možnost prejeti tudi sredstva za financiranje zaščitnih sredstev s strani ARSO (80 % sofinanciranje).

2. Ukrepi za zagotavljanje zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo, ali zaradi drugih nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje.

Antropogeni, medvedom dostopni, viri hrane v bližini človekovih naselij pogosto predstavljajo razlog za habituacijo medvedov. Habituirani medvedi pa so poleg tega, da ljudem povzročajo materialno škodo ljudem tudi potencialno bolj nevarni. Zato je treba storiti vse potrebno, da se medvedom prepreči dostop do antropogenih virov hrane, še posebej v bližini človekovih naselij. Na tem področju napredek predstavlja delo v okviru projekta LIFE DinAlp Bear, v okviru katerega bodo na najbolj kritičnih lokacijah postavljeni tako imenovani medvedovarni smetnjaki. To so smetnjaki, ki jih medved ne more odpreti in priti do njihove vsebine, ki mu predstavlja hrano. Posledično takšnih lokacij ne obiskuje več, saj za svoje premagovanje strahu ob približevanju naseljem ni »ustrezno nagrajen«. Razvilo in razdelilo se bo tudi medvedovarne kompostnike, saj je tudi kompost antropogen prehranski vir, ki ponekod medvede privablja v bližino hiš in naselij. V okviru projekta LIFE DinAlp Bear bodo oblikovane različne rešitve, ki bodo implementirane na nekatere najbolj kritične lokacije v izbranih občinah. Po izvedbi teh demonstracijskih akcij v pilotnih območjih/lokacijah bo treba razvite rešitve implementirati na celotnih območjih dostopnih antropogenih virov hrane, ki jih medvedi obiskujejo in se posledično navajajo na bližino naselij.

Pomemben korak, ki ga je treba izvesti za preprečevanju habituacije medvedov, je tudi strogo sankcioniranje nedovoljenega odlaganja klavniških in drugih odpadkov v neposredni bližini človekovih bivališč. Tudi takšne lokacije za medvede predstavljajo antropogen prehranski vir, ki medvede privablja v bližino naselij ali hiš in prispeva k njihovi habituaciji na človekovo prisotnost.

ZGS ocenjuje, da je **populacija rjavega medveda v Sloveniji v ugodnem stanju**, in da poseg pod navedenimi omejenimi in kontroliranimi pogoji ne bo škodljivo vplival na njeno stanje ohranjenosti:

- 1. Podatki o populacijski dinamiki medveda kažejo, da se sama dolgoročno ohranja kot preživetja sposobna sestavina svojih naravnih habitatov.** Smernice EU (Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores, Large Carnivore Initiative for Europe, 20. 5. 2008) opredeljujejo obravnavanje vrst na nivoju celotnih populacij in ne zgolj na nivoju posamezne države. Medvedi v Sloveniji predstavljajo robni del Dinarsko – Pindске populacije, zato je pri presoji ugodnega stanja populacije potrebno upoštevati dejstvo, da so medvedi v Sloveniji v neposredni povezavi z medvedi na Hrvaškem in posledično s celotno Dinarsko – Pindsko populacijo, ki po ocenah strokovnjakov in dosedanjih dostopnih pisanih virov šteje med 2.100 in 2.500 živali, po najnovejših ocenah pa celo prek 3.000 živali z napredujočim trendom razvoja. Za slovenski del populacije je ZGS tudi pri tem strokovnem mnenju še vedno upošteval ocenjeno številčnost rjavega medveda v Sloveniji, ki jo je podal nosilec projekta »Analiza medvedov odvzetih iz narave in gensko-molekularne raziskave populacije rjavega medveda« -

Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, na spletni strani <http://medvedi.si>. Raziskava je bila opravljena na podlagi znanstveno priznane in preverjene metode in je zadnja med raziskavami, ki govori o oceni številčnosti populacije rjavega medveda v Sloveniji, s stanjem ob koncu leta 2007. S 95 odstotnim intervalom zaupanja je bilo ugotovljeno, da šteje populacija med 394 do 475 živali, neupoštevajoč nove kohorte (prirastka) medvedov, ki bi bil poležen na zimo 2007/2008, posledično pa tudi vsa naslednja leta ob uravnovešeni bilanci rodnosti in smrtnosti medvedov v Sloveniji. Dolgoletni monitoring spremljanja populacije rjavega medveda na mreži stalnih števnih mest je pokazal, da je v naši populaciji ca. 15 % medvedk, ki vodijo istoletne mladiče (odstotek smo povzeli iz štetij v jesenskem obdobju, saj samice zaradi same biologije v spomladanskem času ne obiskujejo tako pogosto krmišč – posledično tudi števnih mest). To pomeni, da je pričakovan prirastek v zadnjih letih v intervalu med 82 in 125 medvedi.

2. **Naravno območje razširjenosti medveda se niti ne zmanjšuje niti se v predvidljivi prihodnosti ne bo zmanjšalo.** Območje razširjenosti medveda v Sloveniji se ne zmanjšuje in v primeru odvzema v višini prirastka ni razloga, da bi se to zgodilo v prihodnosti. Celo nasprotno, podatki opazanj kažejo na povečevanje stalne številčne prisotnosti na območjih, kjer so bili medvedi v preteklosti sicer zgolj občasno prisotni (npr. območje Triglavskega narodnega parka, Gorenjske, Zasavja ...) in vse večje število stalnih opazanj na območjih, kjer se medved v preteklosti ni pojavljal (območje Jurkloštra, Bohorja, Kozjanskega, Sevnice ...).
3. **Obstaja in bo verjetno še naprej obstajal dovolj velik habitat za dolgoročno ohranitev populacije medveda.** Spremljanje stanja gozdov s strani javne gozdarske službe kaže na trend zaraščanja opuščenih kmetijskih površin v zadnjih desetih letih. Poleg tega se z vsemi gozdovi v Sloveniji gospodari na podlagi enotnega načrtovanja po sonaravnem in mnogonamenskem principu, ki med drugim onemogoča večji posek kot je prirastek in večje gozdne krčitve. Načrti za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo hkrati predstavljajo tudi upravljalvske načrte za območja Nature 2000, kjer je v dosedanjih območjih s stalno navzočnostjo medveda le-ta klasifikacijska vrsta. Oboje je zagotovilo, da se tako površina kot stanje medvedovega habitata v Sloveniji v prihodnosti ne bo spreminjalo na slabše.

Na podlagi zgoraj navedenega ZGS meni, da **načrtovani odstrel 90 medvedov za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017, ob upoštevanju ocene izgub v višini do 20 medvedov v tem obdobju ne bo ogrozil stabilnega stanja populacije rjavega medveda v Sloveniji.**

ZGS na podlagi številnih relevantnih podatkov monitoringa meni, da je predvsem v primeru pojavljanja večjih konfliktov treba načrtovati odstrel omejenega števila medvedov tudi v t.i. »območju izjemne prisotnosti« in t.i. »prehodnem območju« rjavega medveda v Sloveniji, v kolikor to dopuščajo predpisi in strateški dokumenti. Glede tega smo od sodelavcev iz OE ZGS (usklajeno z OZUL-i) za naslednje načrtovalsko obdobje (1. 10. 2016 – 30. 09. 2017) prejeli predlog **za dodaten odstrel 3 medvedov** in sicer:

- Novomeško, Zasavsko in Posavsko LUO – 2 medveda, območje izjemne prisotnosti severno od AC Ljubljana – Obrežje;
- Triglavsko LUO – 1 medved, prehodno-koridorsko območje.

V vseh treh omenjenih območjih naj bi se odstrel aktiviral zgolj in le ob ponavljajočih se konfliktnih dogodkih.

2.8 Predlog odstrela rjavega medveda za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017

(pripravljeno po določilih četrtega odstavka v povezavi s prvim odstavkom 8. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah)

- I. Na podlagi določil prvega odstavka 7. člena Uredbe ZGS ugotavlja, da ne glede na prepovedi iz 5. člena Uredbe, obstajajo razlogi za dovolitev poseganja v populacijo rjavega medveda z

odstrelom zaradi zagotavljanja koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst in ohranjanja habitatnih tipov (1. alineja 7. člena), zaradi preprečitve resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju (2. alineja prvega odstavka 7. člena), zaradi zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi, vključno z zračno varnostjo, ali zaradi drugih nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialna ali gospodarska, in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje (3. alineja prvega odstavka 7. člena) in selektivnega in omejenega odvzema iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem, pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu (6. alineja prvega odstavka 7. člena in 7a člen).

- II. ZGS ocenjuje, da poseg zaradi uravnavanja populacije z okoljem v preteklosti ni ogrozil ugodnega stanja populacije in je le-ta v ugodnem stanju.

Iz analize predloženih podatkov ZGS predlaga za obdobje od 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017 za celotno populacijo na območju Slovenije odvzem iz narave z odstrelom (redni in izredni odstrel) **90 živali**, in sicer:

- **90 medvedov** iz razloga uravnavanja populacije z okoljem/družbene sprejemljivosti, kjer se pod strogo nadzorovanimi pogoji dovoljuje selektiven in omejen odvzem, ki ga določijo pristojni državni organi, v kolikor ni drugih možnih rešitev in je populacija v ugodnem stanju ter iz naslova izjemnih poseganj v populacijo z odstrelom zaradi zdravja in varstva ljudi ali zaradi drugih nujnih razlogov prevladovanja javne koristi, ki je lahko tudi socialne ali gospodarske narave in zaradi koristnih posledic bistvenega pomena za okolje, da se prepreči resna škoda, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribištvu in vodi ter drugih vrstah premoženja,
- **76 medvedov** od kvote 90 se načrtuje za odstrel **v osrednjem življenjskem območju medveda, 14 medvedov pa v robnem življenjskem območju.**

Predlagana višina odstrela ne ogroža ugodnega stanja populacije, predstavlja pa selektiven in omejen odvzem živali iz narave z odstrelom pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu.

- III. **Odstrel do največ 60 medvedov** se lahko izvede v jesenskem obdobju, od **1. 10. do 31. 12. 2016, preostanek** odstrela naj se izvede v spomladanskem obdobju od **1. 1. do 30. 4. 2017.**
- IV. **Redni odstrel**, ki ni realiziran v posameznem življenjskem območju (osrednje, robno) rjavega medveda, se ne prenaša v drugo življenjsko območje medveda, pač pa je v primeru nerealizacije odstrela v enem od LUO v okviru enakega življenjskega območja možen dogovor o realizaciji odstrela v drugem LUO, ki ga skupaj izvedejo pristojne OE ZGS in OZUL-i.

Izredni odstrel je v primeru konfliktnih dogodkov in izdaje dovoljenja mogoč v vseh življenjskih območjih medveda – v vsej Sloveniji. Izvaja se po potrebi – skladno z nastankom konfliktnih dogodkov celo leto.

Izredni odstrel v osrednjem in robnem življenjskem območju rjavega medveda se štejejo v predlagani kvoti za odstrel, ki bo predmet izdanega pravilnika resornega ministrstva. Do izpolnitve kvote v posameznem življenjskem območju medveda (osrednje, robno) in v LUO se izredni odstrel vključi v načrtovani odstrel le-tega brez dodatnih obrazložitvev drugim institucijam, ZGS pa o vsakem primeru napravi uradno zabeležko, zakaj je bil izredni odstrel potreben in konkretno dodeljen upravljavcu lovišča/LPN in/ali intervencijski skupini za primere težav z velikimi zvermi. Iz tega razloga se v Kočevsko-Belokranjskem LUO in Notranjskem LUO, ki imata največji odstrelni kvoti od predvidenih kvot 37 oz. 35 živali, za primere izrednih odstrela ne razdeli upravljavcem lovišč po 7 živali v vsakem LUO, pač pa le-te krajevno pristojna OE ZGS dodeli ob izrednih - konfliktnih dogodkih.

Dovoljenja izven predvidene lovne dobe bodo izdana po drugem postopku (ZUP) in za vsak primer posebej. Dovoljenja bo v teh primerih izdajala ARSO. Enako velja za vsa ostala življenjska območja rjavega medveda v Sloveniji, ki zaenkrat niso predmet dotičnega pravilnika.

Po izpolnitvi kvote v posameznem življenjskem območju medveda (osrednje, robno) in LUO se morebitno realizacijo smiselno upošteva v naslednjem načrtovalskem obdobju tako, da se število načrtovanega odstrela zniža za število osebkov, s katerimi je bil presežen načrtovan odstrel v preteklem načrtovalskem obdobju.

Izgube (dokazljive) rjavega medveda se beležijo, saj gre za naključne dogodke, brez možne časovne napovedi in so številčno neopredeljene. Vodijo se le v evidenci (osrednjem registru) odvzema medvedov. Izgube se ne štejejo v kvoto predlaganega odstrela za obdobje 2016/17. Smrtnost medveda, ki bi nastala kot posledica dostrelitve po iskanju ranjenega medveda po nastali prometni nesreči, se klasificira kot izguba in se ne šteje v kvoto realiziranega odstrela. Take primere se obravnava kot etično načelo iskanja in preprečitve mučenja ranjene živali, za katere tudi ni treba pridobiti dovoljenja ARSO za izredni odstrel.

V. Od predlagane kvote za **odstrel (90 medvedov)** razdelimo:

* v osrednjem življenjskem območju – 76 medvedov:

- v delu **Kočevsko Belokranjskega LUO** z lovišči Loka pri Črnomlju, Sinji vrh, Črnomelj, Banja Loka-Kostel, Kočevje, Mala gora, Struge na Dolenjskem, Draga, Osilnica, Velike Lašče, Lazina, Velike Poljane, Loški potok, Ribnica, Dolenja vas, Sodražica, Turjak, Predgrad, Dragatuš, Dobropolje, Suha krajina in Taborska jama ter lovišča s posebnim namenom Medved, Snežnik Kočevska Reka in Žitna gora in
- v delu **Novomeškega LUO**, ki obsega del lovišča Plešivica – Žužemberk (desni breg reke Krke):

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	26	7	4	37

- v delu **Notranjskega LUO** z lovišči Begunje, Cerknica, Cajnarje, Grahovo, Rakek, Žilce, Lož-Stari trg, Iga vas, Babno polje, Gornje jezero, Kozlek, Trnovo, Mokrc, Rakitna, Tabor Zagorje, Prestranek, Javornik-Postojna, Pivka, Borovnica, Nova vas, Ig, Rakovnik-Škofljica in Tomišelj ter lovišča s posebnim namenom Jelen in Ljubljanski vrh:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	25	6	4	35

- v delu **Zahodno visoko kraškega LUO**, severozahodno od avtoceste Ljubljana – Razdrto, ki obsega lovišča Planina, Hrenovice, Bukovje, Črna jama, Idrija, Javornik, Krekovše, Col, Kozje stena, Nanos, Trebuša, Logatec, Hotedršica, Trnovski gozd in Vrhnika – del lovišča južno od železniške proge Ljubljana-Postojna:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	2	1	1	4

* v robnem življenjskem območju – 14 medvedov:

- v delu **Kočevsko Belokranjskega LUO**, ki obsega lovišča Suhor, Metlika, Gradac, Adlešiči, Vinica, Smuk-Semič, Krka in Grosuplje:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	2	1	1	4

- v delu **Novomeškega LUO**, ki obsega lovišča Plešivica – Žužemberk – levi breg reke Krke, Toplice, Padež, Novo mesto, Dobrnič, Brusnice, Orehovica, Šentjernej, Gorjanci, Trebnje – južno od avtoceste Ljubljana-Obrežje, Veliki Gaber – južno od avtoceste Ljubljana-Obrežje, Velika Loka – južno od avtoceste Ljubljana-Obrežje in Mirna peč – južno od avtoceste Ljubljana-Obrežje

in
v delu **Posavskega LUO**, ki obsega lovišča Kostanjevica na Krki, Podbočje, Cerklje ob Krki, Čatež ob Savi in Mokrice:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	2	1	0	3

- v delu **Zasavskega LUO**, ki obsega lovišča Višnja gora, Ivančna gorica in Šentvid pri Stični, in sicer vsa južno od avtoceste Ljubljana – Obrežje:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	0	1	0	1

- v delu **Primorskega LUO**, ki obsega lovišča Senožeče, Timav – Vreme, Slavnik – Materija, Žabnik – Obrov, Podgorje, Videž – Kozina, Gaberk – Divača, Vrhe – Vrabče, Raša – Štorje, Bukovca, Brkini, Prem in Gradišče – Košana

in
v delu **Notranjskega LUO**, ki obsega lovišče Zemon:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	3	1	1	5

- v delu **Zahodno visoko kraškega LUO**, severozahodno od avtoceste Ljubljana – Razdrto, ki obsega lovišča Dole nad Idrijo, Jelenk, Kanal (levi breg Soče), Čaven, Čepovan, Gorica, Grgar, Hubelj, Lijak, Most na Soči, Anhovo (levi breg Soče), Vipava, Vojkovo in Rovte

in
v delu **Triglavskega LUO**, ki obsega lovišča Otavnik, Planota in Porezen:

Težnostna kategorija	Do 100 kg	Od 100 do 150 kg	Nad 150 kg	Skupaj
Število osebkov	1	0	0	1

VI. Poleg predlagane kvote 90 medvedov predlagamo še možnost odstrela **2 medvedov v območju izjemne prisotnosti rjavega medveda ter 1 medveda v prehodnem območju**, in sicer v naslednjih LUO in težnostnih kategorijah:

- v delu **Zasavskega LUO**, severno od AC Ljubljana – Obrežje, ki obsega lovišča Višnja Gora, Ivančna Gorica, Šentvid pri Stični, Dole pri Litiji, Radeče, Polšnik, Podkum in Dobovec;

v delu **Novomeškega LUO**, severno od AC Ljubljana – Obrežje, ki obsega lovišča: Mokronog, Šentrupert, Trebelno, Tržišče, Šentjanž, Škocjan, Mirna, Otočec, Trebnje (severno od avtoceste LJ – Obrežje)

in
v delu **Posavskega LUO**, ki obsega lovišča Loka pri Zidanem mostu, Boštanj, Studenec-Veliki Trn in Bučka:

Težnostna kategorija	Do 150 kg
Število osebkov	2

- v delu **Triglavskega LUO**, ki obsega lovišča Podbrdo, Ljubinj, Tolmin, Smast, Drežnica, Kobarid, Volče, Bovec, Čezsoča in lovišče s posebnim namenom Prodi – Razor:

Težnostna kategorija	Brez omejitve
Število osebkov	1

Odstrel naj se v prehodnem in v območju izjemne prisotnosti rjavega medveda aktivira le v primeru ponavljajočih se škodnih dogodkov ali drugih večjih konfliktov z ljudmi.

- VII. Pri naknadni izdelavi razdelilnika odstrela po LUO se upošteva sledeče usmeritve:
- V Kočevsko - Belokranjskem LUO (osrednji del) in v Notranjskem LUO (osrednji del) je potrebno praviloma že v osnovi dodeliti večjo kvoto za odstrel (2 medveda ali več na lovišče) loviščem, na območju katerih v zadnjih letih nastaja večina konfliktnih situacij med medvedi in ljudmi.
 - V Kočevsko - Belokranjskem LUO (osrednji del) in v Notranjskem LUO (osrednji del) se del kvote (po 7 medvedov v vsakem LUO, težnostnih kategorij proporcionalno v enakem deležu kot je osnovni razdelilnik) ne razdeli upravljavcem lovišč/LPN, pač pa ostane rezerva za primere izrednih-konfliktnih dogodkov ter se jih aktivira v konkretni situaciji.
 - Odstrel v osrednjem življenjskem območju medveda naj se prednostno izvede v pasu 1,5 km okoli naselij, prav tako tudi na lokacijah, kjer pogosteje prihaja do nastanka škodnih primerov.
 - Od skupne kvote za Novomeško in Posavsko LUO (robno območje) se v jesenskem obdobju (1. 10. - 31. 12.) dodeli 1 medveda do 100 kg namensko loviščem Posavskega LUO. V kolikor v omenjenem obdobju odstrel v navedenih loviščih tega LUO ne bo realiziran, se v spomladanskem obdobju (1. 1. – 30. 4.) tega medveda lahko lovi do realizacije tako v loviščih Posavskega, kot tudi Novomeškega LUO.
- VIII. Dovoljena sredstva oz. načini za odvzem iz narave so opredeljeni v 7. in 10. členu Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (Ur.l. RS, št. 28/2009 in spremembe ter dopolnitve). Pri odstrelu medvedov se uporablja predpisano lovsko orožje z risano cevjo in naboji iz Priloge 1 Pravilnika o vrstah in moči lovskega orožja, načinu zasledovanja in usmrčitve ranjene živali ter višini škode na divjadi, ki je povzročena s protipravnim lovom (Ur.l. RS, št. 50/16).
- IX. Izvedbo nadzora odvzema iz narave vrši Zavod za gozdove Slovenije, skladno z določili 12. člena Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (Ur.l. RS, št. 28/2009 in spremembe ter dopolnitve). Izvajanje nadzora odvzema vršita skladno z zakonodajo in podeljenimi pristojnostmi tudi pristojni lovska in okoljska inšpekcija v okviru Inšpektorata RS za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo in Inšpektorata RS za okolje in prostor.
- X. Za vsak primer izločitve medveda s sumom na nalezljive bolezni (predvsem zoonoze) in izločitve medveda v nejasnih okoliščinah (izgube – najdeni poginuli medvedi, krivolov, sporne kršitve pri odstrelah, silobrani,...), se obvesti pristojne inšpekcijske službe, oziroma organe pregona. Odvzem vzorcev tkiv in organov naj poteka skladno z 11. členom Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (Ur.l. RS, št. 28/2009 in spremembe ter dopolnitve).

Znanstveno-raziskovalne organizacije naj o rezultatih preiskave poleg subjektom iz 11. člena citiranega Pravilnika poročajo tudi Zavodu RS za varstvo narave ter upravljavcu lovišča ali LPN, od koder je bil medved dostavljen v pregled.

- X. Drugi pogoji, ki bi vplivali na ugodno stanje drugih rastlinskih in živalskih vrst niso potrebni.

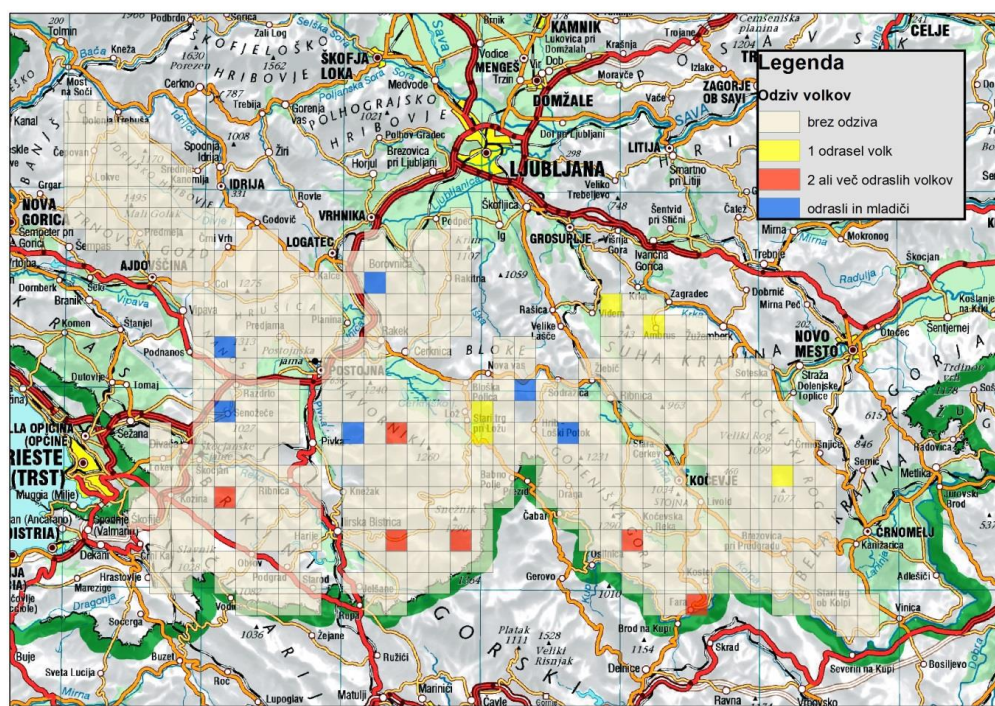
3 VOLK (*Canis lupus L.*)

3.1 Monitoring populacije volka v Sloveniji

Izzivanje tuljenja

Monitoring volkov z izzivanjem tuljenja je ena od aktivnosti spremljanja volkov v Sloveniji, ki poteka na stalni mreži kvadrantov, razviti v okviru projekta Life+ SloWolf. Spremljanje populacije s to metodo je prvič potekalo v letih 2010–2012. Rezultati prvega monitoringa z izzivanjem tuljenja kažejo, da je bilo v pozno poletnem času leta 2010 vzhodno od avtoceste Ljubljana – Koper najmanj sedem legel, poleg tega pa je bil dobljen še odziv odraslih volkov na 6 drugih lokacijah. Monitoring ni bil izveden zahodno od avtoceste Ljubljana – Koper (območje Nanosa, Hrušice in Trnovskega gozda), kjer sta bila v letu 2011 dobljena 2 odziva. V poletnem času leta 2011 je bil dobljen odziv 7 legel volčjih mladičev in 12 odraslih volkov, od tega na 5 enakih lokacijah, kot so bila evidentirana legla. V letu 2012 so bili skupaj dobljeni odzivi iz sedmih različnih tropov, od katerih je bila pri petih zaznana tudi prisotnost mladičev.

Prvič po letu 2012 se v sezoni 2015/16 spet izvaja monitoring volka, v obliki projektne naloge Spremljanje varstvenega stanja volkov v Sloveniji v sezoni 2015/2016, ki jo financira MOP. Avgusta 2015 je bil v treh zaporednih nočeh (25. do 27. 8.) na večini območja redne prisotnosti volka izveden monitoring volkov s pomočjo izzivanja tuljenja. Namenoma se je iz monitoringa izpustilo nekatera območja, kjer so bila volčja legla že najdena (Goteniška gora, Vremščica, Menišija) in območja, kjer je bilo izzivanje tuljenja predhodno že opravljeno (Trnovski gozd, Poljanska gora). Pri monitoringu volkov z izzivanjem tuljenja je sodelovalo približno 25 poklicnih lovcev, ki so monitoring izvajali na območju lovišč s posebnim namenom (LPN) in prek 90 prostovoljcev, ki so v okviru društva Dinaricum izvedli izzivanje tuljenja na območju izven LPN. V dneh med 25. in 27. avgustom je bilo zabeleženo 15 odzivov volkov od katerih smo pri treh zaznali tudi prisotnost mladičev. Naknadno je bilo s pomočjo izzivanja tuljenja ugotovljeno tudi volčje leglo v Trnovskem gozdu. Skupaj je bilo torej v letu 2015 s pomočjo izzivanja tuljenja evidentiranih 7 različnih volčjih legel.

Slika 8: Mreža kvadrantov, v katerih je potekalo izzivanje tuljenja v letu 2015, in zabeleženi odzivi volkov - podatki zbrani do 30. avgusta 2015 (Spremljanje varstvenega stanja..., 2015)

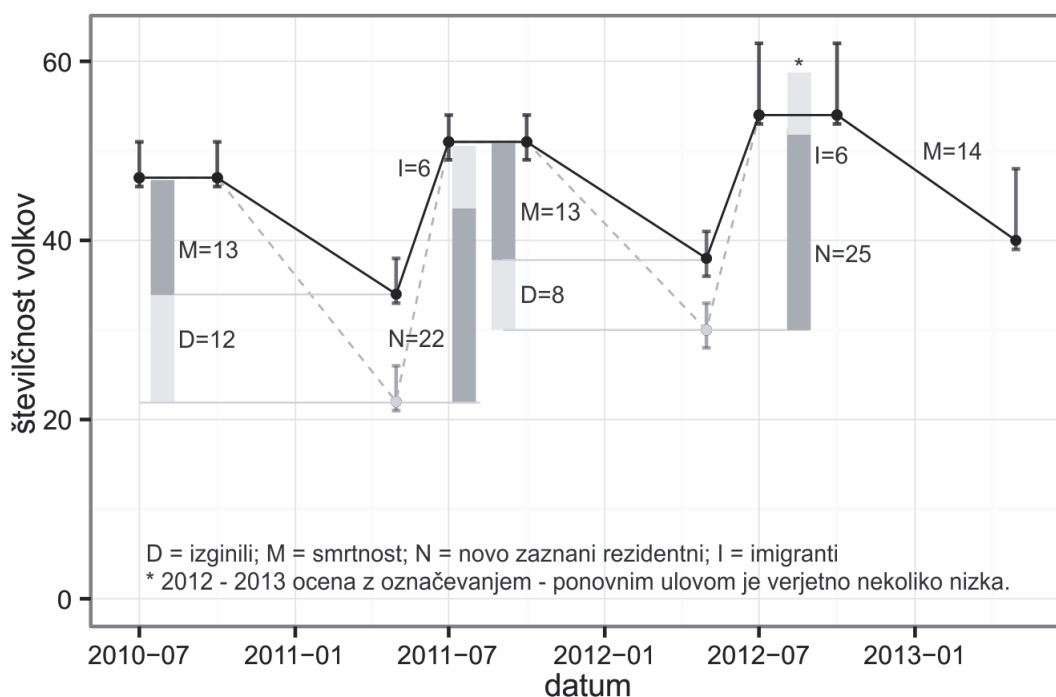
Genetika

V okviru projekta SloWolf je bila za obdobje 2010–2013 ocenjena številčnost populacije volkov opravljena tudi s pomočjo genetske analize vzorcev iztrebkov, urina in sline, odvzete na plenu volkov (predvsem na uplenjeni drobnici), ki so jih zbirali poklicni lovci LPN v sestavi ZGS in pooblaščenca za ocenjevanje škod od zavarovanih vrst, zaposleni v ZGS.

V **prvi sezoni** oktobra 2010 (maksimalna številčnost – po reprodukciji, pred izgubami) je bila na območju Slovenije in dela Gorskega Kotarja ocenjena številčnost volkov 47 osebkov, s 95% intervalom zaupanja (CI) 46 do 51 volkov. Glede na lokacije najdenih vzorcev posameznih živali je bilo ocenjeno, da od tega 19 volkov živi v čezmejnih tropih; polovico teh volkov se je štelo k Sloveniji in polovico k Hrvaški in tako za potrebe upravljanja izpeljalo oceno samo za območje Slovenije. Tako je bilo ocenjeno, da je v jeseni 2010 na območju Slovenije živelo 39 (34-42; 95% CI) volkov.

V **drugi sezoni** spremljanja stanja volkov v okviru projekta SloWolf je bilo na enak način ocenjeno, da je bilo oktobra 2011 na celotnem območju vzorčenja 51 volkov (49-54; 95% CI), samo na območju Slovenije pa 40 volkov (38-43; 95% CI). Za **tretjo sezono** je bila za oktober 2012 na celotnem območju vzorčenja ocena 54 volkov (53-62; 95% CI), samo za Slovenijo pa 46 (45 – 55). V tretji sezoni je bilo pridobljenih malo vzorcev iz Hrvaške, zato je bilo vzorčenje nekaterih čezmejnih tropov slabo, zato je ocena za celotno območje najverjetneje podcenjena (to kažejo tudi podatki o izginulih in novo zaznanih živalih, slika 9).

Rezultati se zdijo zelo robustni, zato lahko brez zadržka trdimo, da je bila številčnost volkov na območju Slovenije in vzorčenega dela Gorskega Kotarja na Hrvaškem med trajanjem izvajanja monitoringa v projektu SloWolf stabilna. Številčno se je populacija v Sloveniji, kljub rednemu izvajanju odstrela celo nekoliko okrepila.

Slika 9: Graf gibanja ocenjene številčnosti volkov za celotno območje vzorčenja (Slovenija + Gorski Kotar, Hrvaška). Letno nihanje populacije je ocenjeno tako, da smo odšteli znano smrtnost (polna črta) oziroma »izginule« volkove, ki jih v naslednji sezoni nismo več zaznali (črtkana črta). Glede na to, da smo samo enega volka od 110 najdenih v vzorčenju zaznali prvo in tretjo sezono, drugo pa ne, lahko sklepamo, da je velika večina »izginulih« volkov bodisi umrla ali zapustila območje. Rezidentne volkove in imigrante smo med seboj ločili z analizo starševstva. (Vir: SloWolf).

V sezoni 2015/16 se je na podlagi z javnim razpisom s strani resornega ministrstva določenega projekta »Monitoring volkov« prvič po letu 2012 izvajalo genetsko vzorčenje volkov, v katerega so bili v izbranem konzorciju izvajalcev projekta poleg raziskovalcev, lovcev in zainteresiranih prostovoljcev aktivno vključeni tudi zaposleni na ZGS (revirni gozdarji, načrtovalci, zaposleni v LPN). V obdobju od 1. 7. 2015 do 29. 2. 2016 je bilo v okviru neinvazivnega genetskega vzorčenja zbranih skoraj 300 vzorcev predvidoma volčjih iztrebkov (nekateri izmed njih so bili kasneje dokazano od druge živalske vrste), približno 40 vzorcev urina in vzorci sline z 68 škodnih primerov, ki naj bi jih povzročili volkovi. Vsi vzorci so bili poslani v referenčni laboratorij BF, kjer so bile opravljene genetske analize. Dokončni uradni rezultati analize številčnosti in analize sorodstvenih povezav volkov bodo predvidoma znani v jeseni 2016 z oddajo končnega poročila o izvedbi projekta na MOP, preliminarni rezultati pa nakazujejo, da je populacija volkov v Sloveniji še vedno v porastu (51 potrjenih genotipov, številčnost ocenjena na 64 osebkov (interval zaupanja 54-76; 95% CI)).

Zbiranje znakov prisotnosti v loviščih s posebnim namenom Medved, Jelen, Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh

Enako kot za rjavega medveda in risa se tudi za volka v LPN Medved in Jelen, že od leta 1986 oz. 1991 vodi podrobnejši, dnevni monitoring s poklicnim osebjem. Podatki o vseh znakih prisotnosti (plen med divjadjo, iztrebki, sledi, znaki markacij, evidentirani brlogi, direktna videnja,...) se vnašajo v oštevilčene kvadrante 1000 x 1000 m. Leta 2007 sta se monitoringu pridružila tudi LPN Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh.

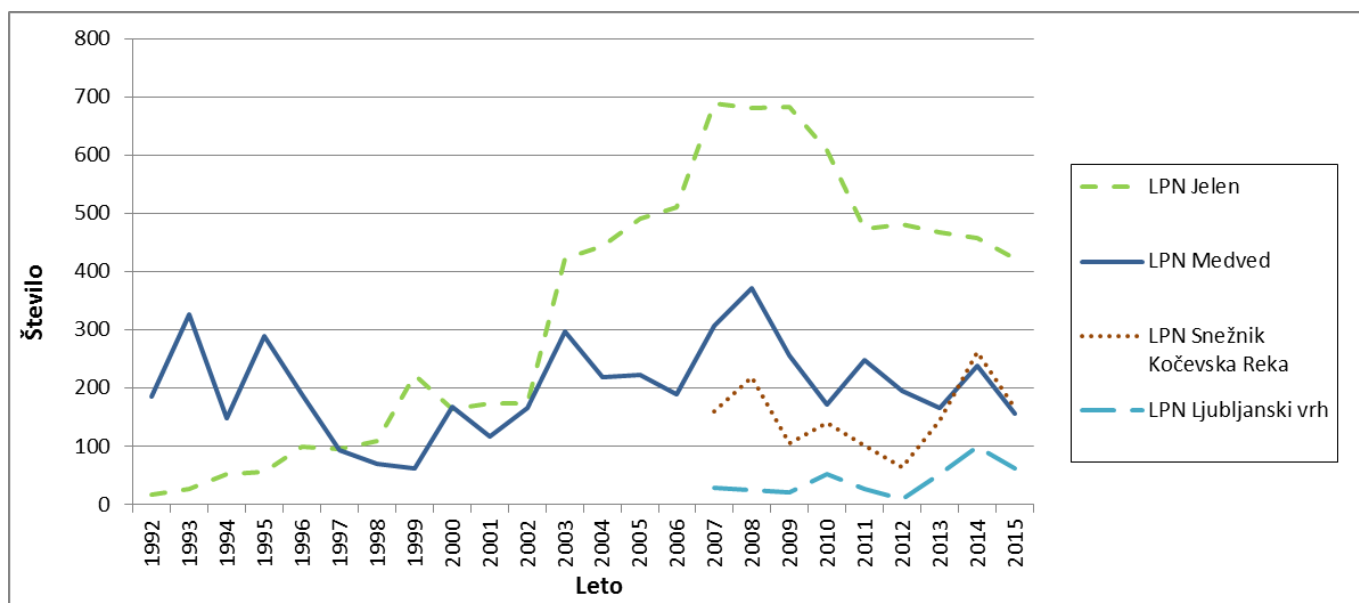
Monitoring volkov v LPN Jelen, Medved in Snežnik Kočevska Reka za zadnjih 10 let kaže največje število zabeleženih znakov prisotnosti okoli leta 2008. Naraščajoč trend se v LPN Jelen in LPN Medved kaže od leta 2000 do leta 2008. Po tem obdobju je v LPN Jelen zaznan upad števila znakov prisotnosti na ravni okoli leta 2004, število znakov prisotnosti v LPN Medved pa se nadaljuje počasen upad zabeleženih znakov prisotnosti. V zadnjih nekaj letih je zaznan porast števila znakov prisotnosti v LPN Ljubljanski vrh in LPN Snežnik Kočevska Reka. V vseh omenjenih LPN je bila v letu 2014 zaznana prisotnost teritorialnega tropa ali para.

Preglednica 13: Število znakov prisotnosti volka v LPN Jelen in Medved za obdobje 1992 – 31. 5. 2015 ter za LPN Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 31. 5. 2015

Leto / LPN	Jelen	Medved	Snežnik Kočevska Reka	Ljubljanski vrh
1992	17	185		
1993	28	327		
1994	53	148		
1995	56	290		
1996	100	189		
1997	95	93		
1998	109	70		
1999	222	62		
2000	165	169		
2001	175	117		
2002	174	167		
2003	422	297		
2004	444	219		
2005	492	222		
2006	511	189		
2007	688	308	160	29
2008	681	371	220	26
2009	682	257	105	22
2010	608	172	141	52
2011	474	248	101	27
2012	482	195	65	10
2013	467	166	144	53

2014	457	238	263	99
2015	423	157	166	63
do 31. 5. 2016	202	101	105	30

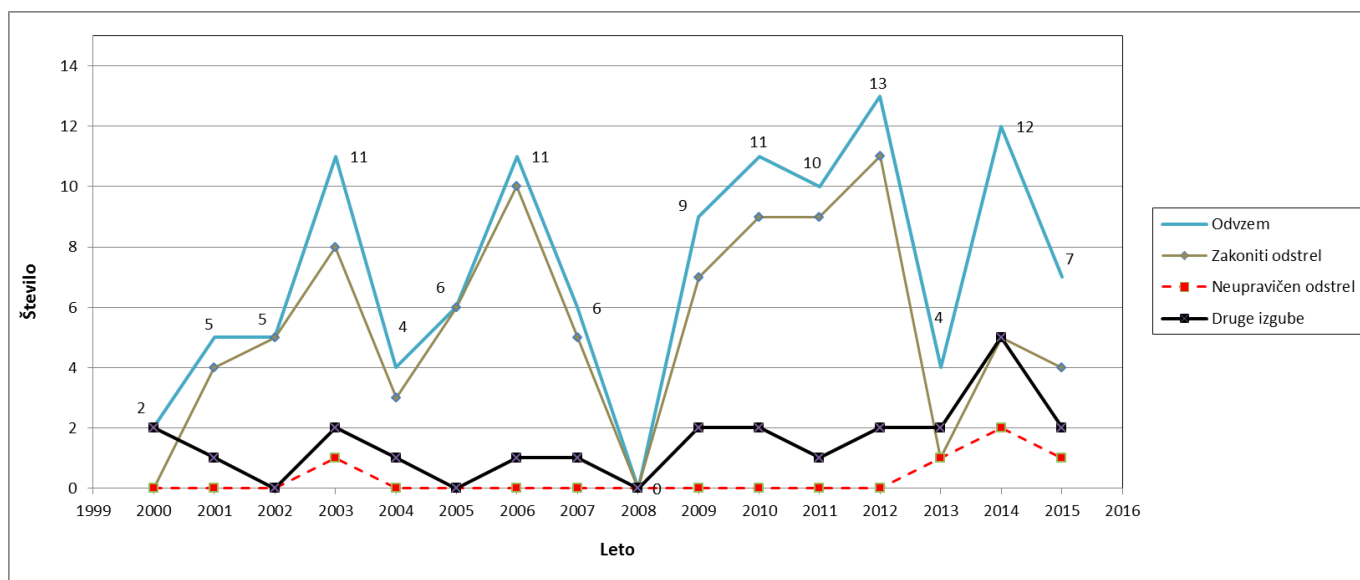

Slika 10: Trend števila znakov prisotnosti volka v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1992–2015 ter za lovišči s posebnim namenom Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007–2015.

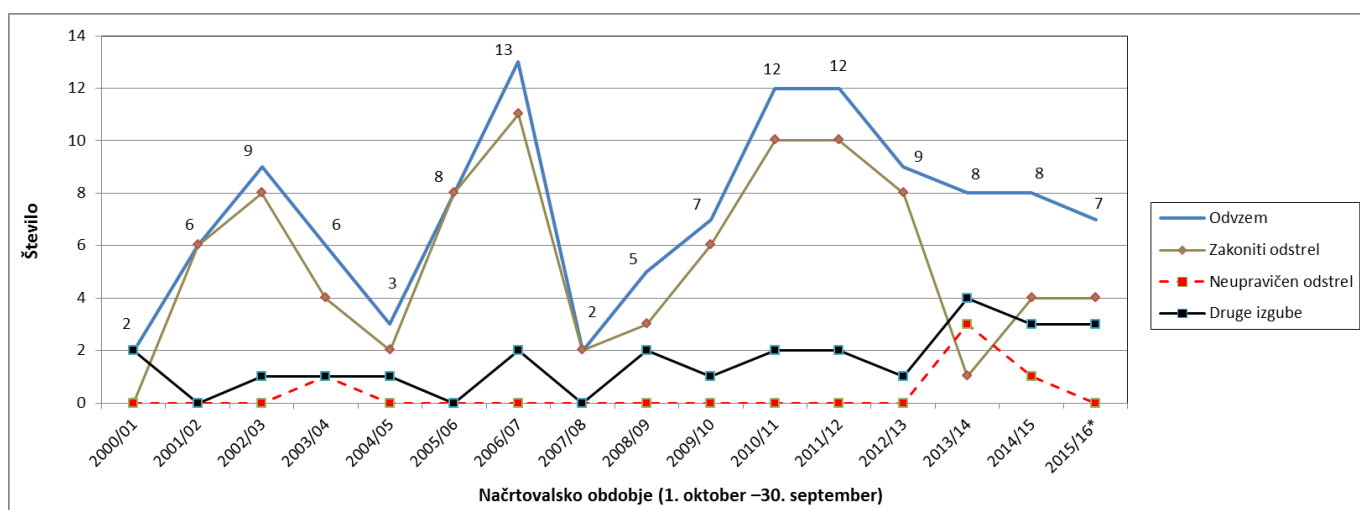
3.2 Dosedanji trend odvzema volka

Preglednica 14: Odvzem volkov iz narave po vzrokih v obdobju 1995 – 31. 5. 2016 po vzrokih odvzema

Leto	"Redni" odstrel – odločba	Izredni odstrel	Neupravičen/ nezakonit odstrel	Izgube	Skupaj ODVZEM
1995	-	-	-	-	-
1996	-	-	2	-	2
1997	-	-	-	-	-
1998	-	-	-	1	1
1999	2	-	1	-	3
2000	-	-	-	2	2
2001	4	-	-	1	5
2002	5	-	-	-	5
2003	4	4	1	2	11
2004	-	3	-	1	4
2005	-	6	-	-	6
2006	-	10	-	1	11
2007	-	5	-	1	6
2008	-	-	-	-	-
2009	4	3	-	2	9
2010	9	-	-	2	11
2011	9	-	-	1	10
2012	11	-	-	2	13
2013	1	-	1	2	4
2014	4	1	2	5	12
2015	4	-	1	2	7
2016 (do 31. 5.)	-	-	-	2	2
Skupaj 1994 – 31. 5. 2016	57	32	8	27	124

Slika 11: Trend odvzema volka po vzrokih v obdobju 2000 – 2015 (po koledarskih letih)

Slika 12: Trend odvzema volka po vzrokih po obdobjih od 1. 10. do 30. 9. naslednjega leta (načrt. obdobje)

* za načrtovalsko obdobje 2015/16 so zajeti le podatki do 31. 8. 2016, zato se končno število odvzetih volkov lahko še spremeni

Preglednica 15: Odvzem volka v obdobju 1. 10. 2015 – 31. 5. 2016 po lovsko upravljavskih območjih in vzrokih odvzema

LUO / vrsta izločitve / spol / starost	Redni odstrel	Neupravičen odstrel	Izgube	Samci	Samice	Ocenjena starost do 2 let	Ocenjena starost 2+ let	SKUPAJ Odvzem
Notranjsko	1	-	2	2	1	1	2	3
Kočevsko-Belokranjsko	1	-	1	2	-	1	1	2
Zahodno visoko kraško	1	-	-	1	-	-	1	1
Primorsko	1	-	-	1	-	1	-	1
SKUPAJ	4	0	3	6	1	3	4	7

Podatki kažejo, da je odstrel v preteklih letih v kombinaciji z drugimi dejavniki hitro rast populacije volkov nekoliko zaustavljala, a je populacija stabilna ter v ugodnem stanju. V letu 2009 je bilo po sprejemu »Strategije upravljanja z volkom v Sloveniji« omogočeno izvajanje t.i. rednega odstrela, ki se ga je do sezone 2011 – 2012 izvajalo v obdobju od 1. 10. do konca tekočega koledarskega leta ter od

1. 1. – 28. 2. naslednjega koledarskega leta. Od jeseni leta 2012 dalje pa je, skladno z Akcijskim načrtom, termin dovoljenega odvzema volka iz narave z odstrelom spremenjen. Dovoljen odvzem volka iz narave z odstrelom se izvaja od 1. 10. do konca tekočega koledarskega leta (31. 12.), od 1. 1. do 31. 1. ter od 1. 9. do 30. 9. naslednjega koledarskega leta. Za sezono 2013 – 2014 ministrstvo dovoljenega odvzema volka iz narave z odstrelom ni odobrilo, kljub nasprotnim stališčem večine znanstvenih in strokovnih inštitucij ter dela zainteresirane in splošne javnosti. V načrtovalskem obdobju 2014/15 je bil ponovno dovoljen odvzem volka iz narave z odstrelom, pri čemer je bila uvedena varovalka maksimalnega dovoljenega odstrela odraslih volkov (starih dve leti ali več). Za načrtovalsko obdobje 2015/2016 je bil odstrel volka prav tako dovoljen ob upoštevanju varovalke maksimalnega dovoljenega odstrela odraslih volkov, a je bil še pred izpolnitvijo odstrelne kvote odstrel zaustavljen z odredbo Upravnega sodišča RS. Na omenjeno sodišče je bila namreč vložena tožba s strani Društva za ohranjanje naravne dediščine Slovenije (DONDES) in Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij – PIC za razveljavitev 2. člena in Priloge 2 Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (Ur.l. RS, št. 78/2015). Upravno sodišče je odločilo, da ugotovi predlogu tožečih strank in izdalo začasno odredbo za zadržanje izvajanja odstrela volka do končne odločitve sodišča.

V letu 2015 je bil skupaj evidentiran odvzem 7 volkov. 4 od teh so bili uplenjeni v okviru dovoljenega odvzema iz narave z odstrelom, 2 pa sta bila povožena na cesti. V letu 2015 je bil zabeležen tudi primer ene nezakonite usmrtitve volka, in sicer na območju Primorskega LUO. V tem primeru je ZGS, kot vedno v enakih primerih, po uradni dolžnosti o sumu storitve kaznivega dejanja obvestil organe pregona ter pristojne inšpekcijske službe.

V času od 1. 10. 2015 do 31. 5. 2016 je bilo skupaj iz narave iz naslova vseh vzrokov ravno tako odvzetih 7 volkov. Od teh so bili 4 odstreljeni v okviru veljavnega pravilnika, trije pa so bili povoženi na cesti (dva na regionalni cesti Prestranek–Pivka, en na lokalni cesti pri Račni v okolici Grosupljega). Volkulja, povožena maja 2016 med Prestrankom in Pivko je bila alfa samica v laktaciji.

Vsi podatki o razvoju populacije volkov v Sloveniji kažejo, da s samim posegom z odstrelom populacija volka v Sloveniji ni ogrožena. Kljub temu z odstrelom vplivamo na strukturo tropov. Zato so bile uvedene varovalke, ki ta vpliv v maksimalni možni meri omejujejo:

- Od leta 2011 je določena podrobnejša prostorska razporeditev odstrela.
- V letu 2011 je bila uvedena omejitev odstrela 1 volka v posameznem LPN. Od jeseni 2012 se zaradi varovanja strukture tropov lov na volkove v okviru LPN, ki pokrivajo največje strnjene gozdne komplekse v Sloveniji, ne izvaja.
- Do leta 2014 je bila v veljavi omejitev, ki je določala, da se odstrel ustavi, kadar več kot 50 % odobrene kvote predstavlja odstrel reproduktivnih samic. V sezonah 2014/15 in 2015/16 je veljala še močnejša varovalka, ki določa, da se v primeru, da število odstreljenih odraslih volkov (osebkov starih 2 leti ali več) preseže določeno število, odstrel takoj zaključi.

V letu 2015 Zavod za gozdove Slovenije ni izdelal dodatnih individualnih strokovnih mnenj za vznemirjanje ali za izredni odvzem volkov iz narave z odlovom in preselitvijo ter odstrelom.

3.3 Škoda, ki jo je povzročil volk na človekovem premoženju

Preglednica 16: Število škodnih primerov in ocenjena škoda od volka po letih v obdobju 1994 – 2015

Leto	Število škodnih Primerov	Ocenjena škoda v EUR	EUR/šk. primer
1994	-	-	-
1995	19	5.723,08	301
1996	19	12.976,76	683
1997	10	5.350,65	535
1998	37	45.368,37	1.226
1999	48	33.015,52	688

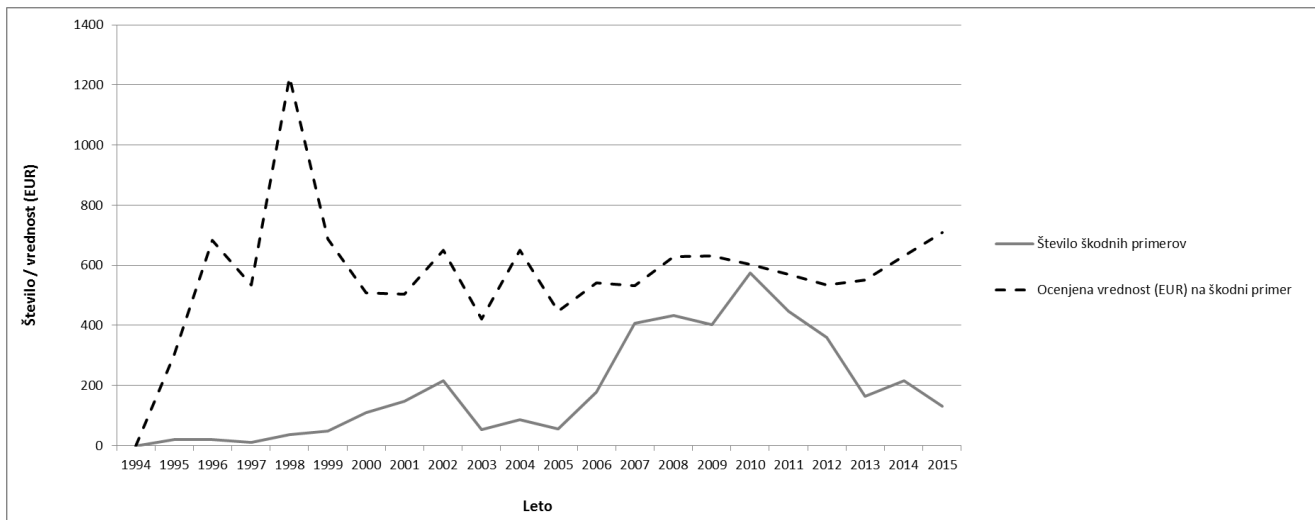

2000	110	55.871,31	508
2001	147	73.942,71	503
2002	215	139.701,22	650
2003	53	22.252,76	420
2004	86	55.847,95	649
2005	56	24.992,18	446
2006	178	96.381,99	541
2007	408	217.338,27	533
2008	432	271.294,19	628
2009	403	253.827,22	630
2010	575	346.029,00	602
2011	447	254.833,40	570
2012	360	192.709,95	535
2013	163	89.934,15	552
2014	215	135.701,75	631
2015	130	92.281,05	710

* Število škodnih primerov smo po temeljiti ponovni analizi celotne baze v letu 2011 za potrebe znanstveno-raziskovalnega dela in priprave strokovnih člankov nekoliko korigirali, posledično tudi vrednosti ocenjene škode v EUR.

Preglednica 17: Število škodnih primerov in ocenjena škoda po lovsko upravljaljskih območjih od volka v obdobju 2005 – 31. 5. 2016

LETO / LUO		Kočevsko–Belokranjsko	Notranjsko	Primorsko	Zahodno visoko kraško	Triglavsko	Novomeško	Gorenjsko	Pohorsko	Skupaj
2005	število	23	17	14	2	-	-	-	-	56
	EUR	6.578,81	8.425,35	8.699,75	1.288,27	-	-	-	-	24.992,18
2006	število	49	86	35	5	2	1	-	-	178
	EUR	24.892,99	48.059,41	17.370,94	3.860,23	1.209,81	988,62	-	-	96.381,99
2007	število	131	101	150	25	-	1	-	-	408
	EUR	83.479,37	48.438,49	74.541,48	10.813,46	-	65,47	-	-	217.338,27
2008	število	139	42	215	26	7	3	-	-	432
	EUR	78.386,90	31.366,02	141.894,77	14.362,85	2.841,15	2.442,50	-	-	271.294,19
2009	število	111	61	203	23	3	-	2	-	403
	EUR	66.020,00	56.126,00	105.430,47	25.374,00	633	-	243,75	-	253.827,22
2010	število	115	140	270	40	3	1	6	-	575
	EUR	74.285,85	110.816,30	130.494,60	26.277,50	2.100,00	285,75	1.769,00	-	346.029,00
2011	število	84	75	201	84	3	-	-	-	447
	EUR	52.390,62	37.201,50	110.065,53	54.569,50	606,25	-	-	-	254.833,40
2012	število	103	78	151	17	2	-	9	-	360
	EUR	55.491,50	46.043,25	82.923,70	5.878,50	371,25	-	2.001,75	-	192.709,95
2013	število	33	54	52	15	-	-	4	2	163
	EUR	13.316,10	38.379,05	28.196,75	8.103,50	-	-	1.417,50	521,21	89.934,15
2014	število	45	76	87	6	-	-	1	-	215
	EUR	28.382,75	57.257,00	46.923,25	2.970,00	-	-	168,75	-	135.701,75
2015	število	19	33	61	16	1	-	-	-	130
	EUR	5.343,80	24.082,00	46.775,00	15.841,50	238,75	-	-	-	92.281,05
2016 (do 31. 5.)	število	4	8	21	4	-	-	-	-	37
	EUR	6.117,50	6.574,50	12.721,00	2.802,29	-	-	-	-	28.215,29

Slika 13: Trend števila škodnih primerov in ocenjena vrednost na škodni primer od volka v obdobju 1994 – 2015

Od leta 1995 do leta 2003 je bil trend nastajanja škodnih primerov s strani volkov bolj ali manj konstantno naraščajoč. Po letu 2003 je število škodnih primerov izrazito upadlo iz 215 v letu 2002 na 53 v letu 2003. Nato se je relativno majhno število škodnih primerov nadaljevalo v letih 2004 in 2005. Po letu 2005 je število škodnih primerov zopet izrazito poraslo in v letu 2010 doseglo 575 škodnih primerov. Po letu 2011 je število škodnih primerov pričelo močneje upadati in v letu 2013 so škode znašale skupaj 89.934 EUR. V letu 2014 je število škodnih primerov glede na prejšnje leto ponovno nekoliko naraslo, v letu 2015 pa padlo na najnižjo raven v zadnjih 10 letih (130 škodnih primerov). Od 1. 1. do 31. 5. 2016 je bilo zabeleženih 37 škodnih primerov (lani v istem obdobju 32), ki so jih povzročili volkovi. Več kot polovica škod v letu 2016 je bila zabeleženih na območju Primorskega LUO.

Trenutni obseg pojavljanja škodnih primerov po volkovih je tako za rejce drobnice, kot tudi za ohranjanje naravnega razvoja populacije volkov in njegove sprejemljivosti v okolju, še vedno previsok. Zato je treba v prihodnosti nujno uvesti ustrezne zaščitne ukrepe za preprečevanje napadov volkov na drobnico, ki predstavlja njegov plen v več kot 70 % škodnih primerov. Pri samem varovanju drobnice se je, tako v Sloveniji kot tudi v svetu, izkazalo kot najbolj učinkovito zapiranje rejnih živali v višje (nočne) elektroograje, v kombinaciji s psi čuvaji črede.

Ob procesu prenove pravilnika o minimalnih zaščitnih ukrepih se je izkazalo, da je za uvedbo ustreznih zaščitnih ukrepov za varovanje drobnice treba spremeniti Zakon o ohranjanju narave (ZON), zato opozarjamo na nujnost prenove tega zakona (**že predvideno v normativnem načrtu resornega ministrstva za leto 2017**), saj so ostale možnosti za učinkovito reševanje problema nastajanja škod izčrpane. Nujno je uvesti svetovanje in pomoč lastnikom pri zaščiti njihove drobnice, manjši vpliv na zmanjševanje škod pa ima lahko tudi odstrel volkov na pašnikih, kjer volkovi plenijo domače živali.

Večina škodnih primerov nastaja na območju osrednje in južne Slovenije. Ob tem je treba poudariti, da se prostorska razporeditev škod od začetka njihovega popisovanja do danes ni bistveno spremenila, razen na relativno majhnem območju južno od Brkinov in manjšega števila škodnih primerov na območju gozdnih masivov Jelovice in Pokljuke v Gorenjskem in Triglavskem LUO, kjer so se škode pojavljale od leta 2006 do leta 2010. Z izjemo obdobja 2003 – 2005 je torej prostorska razporeditev škod vseskozi podobna. To nakazuje, da so se nekateri volkovi oziroma tropi usmerili na prehranjevanje z enostavno dostopnim virom hrane, ki ga predstavlja številna slabše zavarovana drobnica na območju njihovega pojavljanja. Od leta 2009 dalje opažamo porast števila škodnih primerov na govedu (predvsem na teletih) - do tedaj takšnih škod skorajda ni bilo. V letu 2014 je bilo na goveji živini največ škod do sedaj. Na 33 škodnih primerih je bilo ubitih 39 živali. V letu 2015 smo zabeležili 21 napadov volkov na govedo (26 ubitih živali) in 10 na osle (14 ubitih živali).

3.4 Upravljanje z volkom v sosednjih državah

Upravljanje z volkom na Hrvaškem

Podobno kot pri rjavem medvedu v tem strokovnem mnenju navajamo nekaj ključnih podatkov o dogajanju na ozemlju sosednje R Hrvaške, s katero si delno delimo populacijo volkov v okviru širše »Dinarske populacije«.

Podatki iz R Hrvaške, ki smo jih pridobili od hrvaških kolegov so objavljeni na <http://www.zastita-prirode.hr/Zasticena-priroda/Vrste-i-stanista/Vrste/Akcijски-planovi-i-planovi-upravljanja/Vuk-Canis-lupus>, dostopni podatki so na voljo do leta 2012 (nekaj pa še za leto 2013), novjših še ni obdelanih:

- Volk je na Hrvaškem zavarovana živalska vrsta (enako kot v Sloveniji) in pod pristojnostjo »Ministarstva za kulturo« in znotraj njega »Uprave za zaščito prirode«.
- Volk je na Hrvaškem stalno prisoten na dobrih 17.000 km², občasno pa še na dobrih 7.000 km². Populacija je v letu 2012 ocenjena na 162 – 234 volkov, razporejenih v ca. 50 tropov. Populacija je bila v obdobju 2007 - 2011 stabilna z zaznamim porastom številčnosti v letih 2009 in 2010. Največ volkov naj bi bilo v Ličko-Senjski in Splitsko-Dalmatinski županiji.
- Volk je v letu 2009 povzročil 1.359 škodnih primerov, v letu 2010 1.373 primerov, v letu 2011 1.671 primerov, v letu 2012 1.635 primerov in v letu 2013 1.535 primerov. Pri tem je bilo v letu 2013 pobitih 2.608 domačih živali, od česar je največ 1.795 ovac in 469 koz (skupaj drobnica 87 %), preostanek odpade na govedo (165 živali), osle (21 živali), konje (24 živali), prašiče (4 živali) in domače pse (130 živali). Največ škode je povzročene v dalmatinskem zaledju (Šibensko-Kninska, Splitsko-Dalmatinska in Zadarska županija).
- Načrtovanje odstrela volkov je bilo v preteklosti izrazito konzervativno naravnano. Do leta 2009 odstrel volkov na Hrvaškem znaša do 10 živali, v letu 2010 je bilo odstreljenih 19 živali, v letu 2011 21 živali in v letu 2012 15 živali. Od leta 2013 naprej se na Hrvaškem ne načrtuje več odstrela volkov.

Preglednica 18: Planiran in realiziran odstrel na Hrvaškem za obdobje 2005 – 2015.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Načrt	4	7	7	10	21	24	22	18	0	0	0
Realizacija	0	2	4	9	7	19	21	15	0	0	0

Upravljanje z volkom v Avstriji in Italiji

Na mejnem območju z Avstrijo in Italijo tropov volkov ni prisotnih. Ne glede na to, pa različne vrste monitoringa kažejo, da so tudi na tem območju volkovi občasno prisotni oziroma ga prečkajo. Najbolj znan primer je bil volk spremljan s pomočjo telemetrične ovratnice (imenovan »Slavc«) slovensko-hrvaškega tropa na Slavniku, ki je prečkal Slovenijo, del Avstrije in se naposled ustalil v Italiji v bližini Verone, kjer je vzpostavil teritorij in se paril z volkuljo, ki izhaja iz Alpske populacije volkov. To je tudi prvo zabeleženo križanje med Dinarsko - Balkansko in Alpsko populacijo volkov. V Slavčevem tropu je redno zaznana reprodukcija vse od njegovega osnovanja dalje. Na območju med teritorijem tega tropa in državno mejo med Slovenijo in Italijo, je bil v letu 2015 zaznan še en volčji trop, ki pa je do začetka leta 2016 verjetno izginil.

3.5 Zaključni komentar pred predlogom odvzema volka za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017

Izhodišča za poseganje v populacijo

ZGS je pripravil predlog odvzema volka v pričujočem Strokovnem mnenju na podlagi četrtega odstavka 8. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Ur. l. RS, št. 46/04 ter spremembe in

dopolnitve) (v nadaljnjem besedilu: Uredba). Za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017 ZGS predlaga poseganje v populacijo volka z odstrelom na podlagi 6. alineje 7. člena Uredbe »kot selektivni in omejen odvzem živali iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu«. Prav tako je ZGS upošteval mnenja tujih (Large Carnivore Initiative for Europe..., 2002) in domačih strokovnjakov (Stališče projektne skupine SloWolf..., 2010), med katerimi prevladuje paradigma, da trajnostni odstrel ni v nasprotju s prizadevanji za dolgoročno ohranitev populacij volka, če je le-ta dobro in strokovno načrtovan.

Pri pripravi predloga odvzema sta bila, v skladu s prvim odstavkom 7.a člena Uredbe, prav tako upoštevana *Strategija ohranjanja volka (Canis lupus) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim* (v nadaljnjem besedilu: Strategija) in *Akcijski načrt za trajnostno upravljanje populacije volka (Canis lupus) v Sloveniji za obdobje 2013–2017* (v nadaljnjem besedilu: Akcijski načrt), oba potrjena s strani Vlade Republike Slovenije.

Na podlagi drugega odstavka 8. člena Uredbe mora pričujoče strokovno mnenje vsebovati stališča in obrazložitve, ki jih ZGS podaja v nadaljevanju:

a) Stališče do obstoja primerov in pogojev iz prvega odstavka 7. člena Uredbe:

ZGS meni, da je odvzem volkov iz narave smiselni in nujen ukrep, pri čemer se opira na 6. alinejo prvega odstavka 7. člena Uredbe, ki pravi, da »ministrstvo, pristojno za ohranjanje narave, dovoli selektiven in omejen odvzem živali iz narave zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem, pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu, če ni druge zadovoljive možnosti in ta ravnanja ne škodujejo ohranitvi ugodnega stanja populacije«. V zvezi z omejitvami v zgoraj povzeti alineji ZGS podaja naslednje obrazložitve:

Selektiven in omejen odvzem živali iz narave:

V Strokovnem mnenju je predlagan odvzem usmerjen selektivno glede na število, starost in prostorsko razporeditev volkov, s čimer se zagotavlja ustrezno načrtovanje in posledično izvedba odvzema. Le na ta način je možno dolgoročno upravljati s populacijo skladno s sprejeto Strategijo in Akcijskim načrtom ter evropskimi smernicami in s tem dosegati cilje Direktive o habitatih. Predlog odvzema podrobno določa, na ravni načrtovalskega obdobja, število predvidenega odvzema ter prostorsko in časovno razporeditev odvzema. Na ta način je zagotovljeno, da odvzem ne doseže višine, ki bi ogrozila populacijo, s tem pa je smiselno zagotovljena tudi selektivnost, kot je opisano zgoraj.

Znotraj predlagane kvote odvzema (**torej vse oblike smrtnosti in ne samo odstrel**) volkov je tako podrobno določena prostorska omejitev odstrela, ki zagotavlja, da na posameznem območju prisotnosti volkov v Sloveniji ne bi prišlo do prekomernega odvzema oz. poseganja v populacijo. V okviru načrtovanega odvzema je kvota razdeljena po lovsko upravljaljskih območjih (v nadaljnjem besedilu: LUO). V Predlogu odvzema so navedeni vsi upravljalci lovišč (lovske družine), ki imajo za upravljanje z loviščem podeljeno koncesijo in lahko opravijo tudi odstrel. Predlagan odvzem volkov predstavlja 1 osebek na posamezen trop volkov. V posameznem LUO ZGS predlaga odvzem:

- 3 volkov: Kočevsko-Belokranjsko LUO in Novomeško LUO skupaj,
- 3 volkov: Notranjsko LUO,
- 2 volka: Zahodnovisokokraško LUO in
- 2 volka: Primorsko LUO.

Ko je predlagan odvzem v posameznem LUO izpolnjen, se odvzem volkov tam takoj ustavi.

Zgoraj predlagana višina odvzema velja za obdobje od 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017, od tega odvzem z odstrelom le v obdobju 1. 10. 2016 – 31. 1. 2017 ter v obdobju 1. 9. – 30. 9. 2017. S tem je zagotovljena selektivnost odstrela glede na obdobje razmnoževanja volkov znotraj koledarskega leta, saj odstrel volkov ni dovoljen v času, ki je za volkove najpomembnejši z vidika razmnoževanja – paritev in poganje ter vzgoja mladičev (februar-avgust).

Selektivnost odvzema glede starosti volkov je načrtovana s pomočjo ene od dodatnih omejitev, in sicer s popolno prekinitvijo odstrela volkov v primeru, da število odvzetih odraslih volkov

(osebkov starejših od 2 let) doseže 50 % celotno načrtovanega odvzema (5 volkov, starejših od 2 let).

Odvzem iz narave je potreben zaradi uravnavanja velikosti populacije z okoljem/družbene sprejemljivosti:

Odstrel volka ima vedno negativno posledico za odstreljeno žival, za celotno populacijo pa so učinki lahko različni. Odstrel ima torej lahko pozitivne in negativne posledice za preživetje preostalih volkov v populaciji, konflikte med volkovi in človekom ter odnos lokalnega prebivalstva do volkov. Poseganje v populacijo volkov je s tega vidika potrebno, saj se poleg ekološke komponente, ki jo predstavlja vrsta *Canis lupus* v Sloveniji, upošteva tudi socialni in gospodarski vidik. ZGS je zato mnenja, da je odvzem iz narave (tudi z odstrelom) za ohranjanje ugodnega stanja populacije volkov, tako iz vidika uravnavanja prostorske razporeditve, še posebno pa z vidika družbene/socialne sprejemljivosti nekaterih interesnih skupin (rejci drobnice, lovci, ...), tako primeren kot tudi nujen ukrep.

Slednje je tudi v skladu s Strategijo in Akcijskim načrtom, ki imata dva osnovna cilja: ohranjanje populacije volka v ugodnem stanju in sobivanje z ljudmi, zato se z upravljanjem sledi obema ciljema, pri čemer je drugi podrejen prvemu. Akcijski načrt na strani 44 med drugim navaja: »Iz osnovnih bioloških značilnosti volka, ugotovljenih v mnogih raziskavah (za pregled glej npr. Mech in Boitani, 2003), izhaja, da ta vrsta v naravnem okolju ne potrebuje zunanjega uravnavanja (v obliki naravnih sovražnikov ali človekovega poseganja), saj je to doseženo z znotrajvrstnimi mehanizmi (njihove socialne interakcije, teritorialnost in druge znotrajvrstne interakcije), ki dolgoročno preprečujejo povečevanje lokalnih gostot nad biološko nosilno kapaciteto okolja. V populacijo z odstrelom praviloma posegamo zaradi vzdrževanja ali povečevanja družbene nosilne kapacitete. Družbena nosilna kapaciteta izhaja iz dožemanja družbe o vplivu vrste na dobrobit človeka in njegovo rabo prostora, okolje in druge vrste ter se ocenjuje kot največje število osebkov neke vrste v nekem prostoru, ki je ob danem upravljanju populacije za človeka sprejemljivo (Riley in Decker, 2000).«.

V delovnem gradivu Platforme za velike zveri, ki deluje pod okriljem Evropske komisije, navajajo avtorji glede konfliktov z velikimi zvermi in sobivanju tudi neizogibnost poseganja v populacijo velikih zveri na območjih, ki so poseljena, bodisi v primerih, ko se pojavi problematično obnašanje določenega osebkov, kakor tudi zaradi omejevanja širjenja populacij na območja, ki v preteklosti niso bila poseljena z velikimi zvermi, postopnega navajanja ljudi na prisotnost velikih zveri, pa tudi aktivnega vključevanja deléžnikov v proces upravljanja. Na ta način je znatno zmanjšana možnost socialnih konfliktov, s tem pa tudi negativnega odnosa do velikih zveri.

Družbena sprejemljivost/toleranca (kot družbena komponenta okolja) je torej omejujoč faktor dejanskega obsega populacije in razširjenosti volka povsod po svetu, kjer se v naseljenih območjih volk pojavlja, s tem pa odločilen tudi za doseganje cilja Direktive o habitatih v Sloveniji, to je zagotavljanja, da se status ohranjenosti volka v Sloveniji ne slabša. Zmanjšanje družbene sprejemljivosti namreč vodi do zmanjšanja populacije. Značilnost družbene sprejemljivosti v primeru volkov je, da je le-ta v »krhkem« ravnovesju, ki se lahko v kratkem času poruši. O »krhkosti« tega ravnovesja v povezavi z velikimi zvermi se lahko prepričamo na podlagi primera iz italijanske avtonomne province Trento, kjer je le v nekaj zadnjih letih toleranca do medvedov med ljudmi močno padla (leta 2003 je bilo 76,8 % anketiranim osebam všeč prisotnost medvedov, medtem ko je bilo leta 2011 med anketiranimi takšnih le še 30,4 % oseb) (Tosi in sod., 2015). Razlog je možno iskati tudi v (pre)hitri rasti medvedje populacije in posledično naraščajočem pojavljanju konfliktov na eni strani ter vztrajanju radikalnih naravovarstvenih organizacij pri popolnem zavarovanju vrste na drugi strani. Na »krhkost« tolerance do volkov je v Sloveniji pokazala tudi anketa, izvedena v okviru projekta SloWolf (Marinko U. in Majić Skrbinšek A., 2011 - Končno poročilo akcije A.6). Vse tri skupine anketiranih ljudi (rejci drobnice, lovci, širša javnost) so se namreč trdno opredelile, da »volkovi ne sodijo v bližino

človeških bivališč«, kar pa, zaradi velikosti teritorijev volkov, v fragmentiranem (gozdnato-kulturnem) okolju, kakršno je v Sloveniji, seveda ni možno. Naj navedemo še eno reprezentančno misel na razpravi Evropske komisije o predmetni temi, ki vsekakor velja tudi za Slovenijo: "Posameznikovo doživetje škode je tisto, ki vpliva na javno mnenje, in ne dejanska škoda. Čustvena plat igra pomembno vlogo pri doživetju škode« (European Commission, 1999: Compensation for damage caused by bears and wolves in the European union. stran 16). Zato je treba pri načrtovanju upoštevati tudi te vplive na družbeno sprejemljivost, predvsem, ker zaradi čustvenega doživetja ne temeljijo na ugotovljenih strokovnih dejstvih (npr. številčnost, obseg škode).

Načrtovan in zakonit odvzem volkov lahko znotraj nekaterih interesnih skupin (pri nas so to predvsem lovci in rejci pašnih živali) poveča toleranco in celo interes za ohranjanje te vrste. Številne raziskave kažejo, da je treba v proces upravljanja vključiti vse interesne skupine, ki so na različne načine vpletene v sobivanje z volkom (npr. Naughton – Treves & Treves, 2005; Treves in sod., 2006). V Sloveniji je bila v okviru Life+ projekta SloWolf izvedena javnomnenjska raziskava (Marinko U. in Majić Skrbinšek A., 2011), ki je raziskovala stališča do volkov s strani širše javnosti in dveh pomembnih interesnih skupin, ki lahko posredno in neposredno vplivata na populacijo volkov (lovci in rejci drobnice). Anketa je pokazala, da imajo do volkov večinsko naklonjeno stališče lovci in širša javnost, nekoliko bolj negativno stališče do njih pa imajo rejci drobnice. Kljub večinsko naklonjenemu odnosu je več kot polovica (51,4 %) anketiranih lovcev na območju stalne prisotnosti volkov menilo, da volkovi plenijo preveč srnjadi in jelenjadi. Tako skupina lovcev kot tudi skupina rejcev drobnice sta bili izrazito proti popolnemu zavarovanju volka v Sloveniji in proti prepovedi lova nanj, prav tako sta menili, da se številčnost volkov ne bi smela povečati, medtem ko širša javnost glede teh vprašanj ni bila tako enotna. Ker je odnos javnosti eden izmed najbolj ključnih dejavnikov za dolgoročno ohranitev volka, povečanje tolerance ljudi do volkov neposredno zagotavlja koristi varstvu volkov. V nadaljevanju sta ločeno obravnavana vidika obeh interesnih skupin, ki sta v Sloveniji pomembni v povezavi z vzdrževanjem družbene sprejemljivosti (tolerance) do volkov – to sta skupini lovcev in rejcev pašnih živali.

ZGS meni, da zakonit odvzem prispeva k vzdrževanju družbene sprejemljivosti in zmanjša obseg nezakonitega ubijanja volkov ter s tem zagotavlja koristi varstva volka kot vrste. Ljudje namreč bolje sprejemajo konfliktno živalske vrste, če imajo od njih tudi neko korist (Mishra in sod., 2003). Zato lahko z dovoljevanjem omejenega odvzema povečamo zanimanje za volka (vse velike zveri!) med lovci in posledično vzpostavimo boljšo kontrolo nad dogajanjem v populaciji le-tega. Lovci se v primeru uspešnega upravljanja s prostoživečimi živalmi lahko izkažejo kot njihovi uspešni zaščitniki (Mincher, 2002; Heberlin, 2008). Morebitni nezakoniti odvzemi (odstreli) lahko mnogo bolj negativno vplivajo na stanje in številčnost populacije volka, kot pa količinsko, časovno in geografsko nadzorovani odvzemi. Boitani (2000) v evropskem akcijskem načrtu za volka navaja, da je nezakonito ubijanje volkov verjetno najpomembnejši vzrok smrtnosti volkov na evropski ravni. Vsekakor pa je trdne podatke o pogostosti in obsegu nezakonitega lova izredno težko pridobiti. V Sloveniji so bili v zadnjih treh letih potrjeni 4 primeri nezakonito usmrčenih/odvzetih volkov (v vseh teh je ZGS po uradni dolžnosti obvestil tudi pristojne inšpekcijske službe in organe pregona). Kljub temu, da so lovci večinsko naklonjeni volkovom (po rezultatih ankete, izvedene v projektu SloWolf, ima na območju stalne prisotnosti volkov negativno stališče do volkov le 20,7 % lovcev), je to treba upoštevati. Pomembno je tudi, da strukture krovne (LZS) in drugih lovskih organizacij (OZUL, LD, LPN) ter državnih organov in institucij nadaljujejo s tradicijo formalnega in neformalnega izobraževanja lovskih pripravnikov, kandidatov za lovske čuvaje in splošne lovske javnosti, kjer so teme tudi zavarovane prostoživeče živalske vrste (tudi velike zveri in seveda volk), njihov pomen in vloga v ekosistemu ter posledice in preprečevanje nezakonitih dejanj s strani lovcev. Takšna izobraževanja imajo v Sloveniji dolgoletno tradicijo in vsekakor prinašajo uspehe tudi v povezavi z miselnostjo lovske javnosti o predmetni temi, je pa njihov učinek težje (iz)meriti. V letu 2015 je ZGS skupaj s partnerji (BF-Biologija) tudi v okviru LIFE DinAlp Bear projekta izobraževal ciljno lovsko javnost o pomenu velikih zveri v ekosistemi in odnosu ter vzpostavljanu sožitja človeka do njih. Ciljno

bo temi preprečevanja in morebitnega odkrivanja (posredno tudi z vključevanjem vrst volk in medved) pri posameznih akcijah projekta (ena od njih je namen izobraziti organe pregona o znakih kaznivih dejanj) v prihodnje posvečen tudi prijavljen nov »LIFE Lynx« projekt na risu, katerega nosilec bo ZGS, nosilec ene od omenjenih akcij pa ravno krovna lovska organizacija – Lovska zveza Slovenije.

Druga pomembna interesna skupina, ki ima lahko močen vpliv na sprejemljivost volkov predvsem na ravni lokalnih skupnosti, so rejci pašnih živali. Na nesprejemanje volkov s strani predstavnikov te interesne skupine kažejo številni proti volkovom nastrojeni članki (za nekaj takšnih člankov iz zadnjih let glej uporabljene vire in literaturo: Članki v spletnih medijih...). Najtežje je za ljudi neko živalsko vrsto sprejeti in začeti sobivati z njo na območjih, kjer ljudje tega prej niso bili vajeni. Tam se je skozi stoletje ali več odsotnosti velikih zveri iz zavesti »izgubila« praksa varovanja premoženja, primarno rejnih domačih živali, pred velikimi zvermi. Podatki o pojavljanju škod po volkovih na rejnih živalih potrjujejo, da se območje prisotnosti volkov v Sloveniji postopno prostorsko širi, predvsem proti zahodu in severozahodu (npr. škode po volkovih na Primorskem, južnem robu Ljubljanskega barja, in na območju Blok, povečanje škodnih dogodkov na območju Nanosa itd.). Gledano območje celotne Slovenije pa se je število škodnih primerov, ki jih letno povzročijo volkovi, v zadnjih letih (predvsem po letu 2010) vseeno precej zmanjšalo. Verjetno je k temu pripomoglo tudi inicialno sofinanciranje zaščitnih sredstev (elektroograj) v okviru projekta SloWolf. Zaskrbljujoče je le, da kljub padcu števila škodnih primerov, med lokalnimi skupnostmi, rejci in nekaterimi predstavniki kmetijske stroke v zadnjih letih še vedno vlada veliko nezadovoljstva v povezavi z velikimi zvermi (glej npr. Peticija Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije..., 2016; Sklepi Državnega sveta Republike Slovenije..., 2015; Mednarodna konferenca o gorskem pašništvu..., 2016). Vsako leto s strani kmetijskih organizacij prihajajo zahteve po visokih odstrelah in radikalnem zmanjšanju številčnosti volkov. Eden od vzrokov za nezadovoljstvo med rejci in predstavniki kmetijske stroke je verjetno tudi nereden in večkrat zadržan (2013, 2015) odstrel volkov v preteklih letih. Naslednji citat iz besedila sklepov Državnega sveta RS nazorno prikazuje stališča predstavnikov kmetov in lokalnih skupnosti: *»Komisija ugotavlja, da so zdajšnje populacije medvedov in volkov prevelike in delujejo moteče, vzbujajo strah in nelagodje med ljudmi ter otežujejo izvajanje gospodarsko-kmetijskih dejavnosti. Komisija podpira predlog predstavnikov lokalnih skupnosti in Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije, da se število medvedov in volkov na osrednjem območju divjih zveri zniža na vzdržno raven, kot je bila pred letom 1990, z ustreznim odvzemom, kar bo ponovno omogočalo strpno sobivanje ljudi in zveri.«* (9. točka Sklepov Državnega sveta Republike Slovenije..., 2015).

Drugih zadovoljivih možnosti ni:

Drugih možnosti za reševanje problematike (t.j. ohranjanje/večanje družbene sprejemljivosti), ki bi bile zadovoljive, ZGS ne najde. V nekaterih društvih za zaščito in pravice živali ter drugih nevladnih organizacijah ali civilnih iniciativah, tako v Sloveniji kot širše po Evropi, se sicer v zadnjem času pojavljajo različni predlogi, in sicer so nekateri od teh naslednji:

- odlov živih osebkov iz narave ter zapiranje prostoživečih živali v ujetništvo – ograjene prostore,
- selitev živali v druge države (npr. Rusijo),
- kastracija/sterilizacija osebkov v naravi.

Vsi od naštetih predlogov po mnenju ZGS niso zadovoljivi saj so neracionalni (kot je npr. selitev živali v tujino), neetični, neučinkoviti ali pa celo nenadzorovani in neselektivni (npr. koliko osebkov iz celotne populacije je treba kastrirati/sterilizirati ter katerih spolnih/starostnih kategorij oz. kakšen bo način in cena takega posega) ter bi zato lahko populaciji volkov povzročili nepopravljivo škodo. Za ohranjanje družbene sprejemljivosti v primeru volkov ter vključevanje deléžnikov v upravljanje s populacijo tako ostaja omejen odzem z odstrelom edina ustrežna možnost, ki je ni mogoče nadomestiti na noben drug način.

Načrtovan odvzem ne škoduje ohranitvi ugodnega stanja populacije:

Glede na podatke (škodni primeri, odvzem), ki jih ZGS zbira že več kot 2 desetletji, ugotavljamo, da primerno načrtovan in omejen odvzem ne škoduje ohranitvi ugodnega stanja populacije volkov. Tudi v preteklosti (zadnjih 20 let), ko je bil odvzem višji, kot je predlagan za obdobje 2016/17, načrtovan odvzem ni nikoli ogrozil ugodnega stanja populacije. To dodatno potrjujejo tudi izsledki projekta SloWolf, ki kažejo na to, da je populacija volkov v Sloveniji med leti 2010 in 2012, kljub povprečnemu letnemu odvzemu 11 volkov, naraščala (številčnost volkov je trenutno še višja kot v obdobju 2010-2012, kar pomeni tudi večji reprodukcijski potencial). Izsledki številnih raziskav (povzetih v Mech in Boitani, 2003), kažejo, da je stanje populacije volka še ugodno pri precej visokem (20- do 30- odstotnem) letnem odvzemu ocenjene številčnosti populacije.

Ker ima načrtovan odvzem poleg pozitivnih lahko tudi negativne učinke za del populacije, je le-te z ustreznimi ukrepi treba minimizirati. Zato so predvideni dodatni instrumenti, ki omejujejo tako razpad tropov na nekaterih strnjenih gozdnih območjih Slovenije, kot tudi lokalno premočno poseganje v populacijo. V nadaljevanju podajamo podrobnejši opis v tem strokovnem mnenju predvidenih ukrepov:

1. Potencialna negativna posledica na populacijo je morebitno lokalno iztrebljenje populacije zaradi izvedbe odvzema zgolj na nekem manjšem območju. V izogib lokalno prekomernemu poseganju v populacijo je znotraj dovoljene kvote odvzema 10 volkov, odvzem tudi podrobno prostorsko določen, kar zagotavlja, da na posameznem območju prisotnosti volkov v Sloveniji ne bi prišlo do prekomernega poseganja v populacijo. V okviru predlaganega načrtovanega odvzema je kvota razdeljena po LUO, v okviru katerih se načrtuje odvzem lovnihi vrst živali - divjadi. Posamezen LUO pokriva teritorije največ 3 tropov volkov. Na posameznem območju je dovoljen odvzem največ 3 osebkov. Nadalje je ukrep za preprečitev negativnih učinkov odvzema na populacijo tudi ta, da ko je v posameznem od naštetih LUO kvota načrtovanega odvzema izpolnjena, se odstrel na tem območju ne izvaja več. V kolikor bi izjemoma, zaradi nezmožnosti preprečitve sočasnega odvzema več osebkov hkrati, prišlo do prekoračitve predpisane kvote, bi bilo večje število odvzetih osebkov upoštevano pri načrtovanju odvzema za naslednje leto.

2. Druga potencialna negativna posledica odvzema na samo populacijo je razpadanje tropov, ki se lahko zgodi zaradi izgube/odvzema dominantnih-alfa osebkov v tropu. V izogib temu ZGS predlaga dodatno varovalko, s katero se omeji vpliv odvzema na razpadanje tropov. V primeru, da bi število odvzetih odraslih volkov (osebkov starejših od 2 leti) doseglo 50 % celotno načrtovanega odstrela, se šteje, da je ves načrtovani odstrel izpolnjen in se za tekoče načrtovalsko obdobje zaključi. Pri tem je treba poudariti, da vsi odrasli (2 ali več let stari) volkovi niso dominantni osebki. Zato morebiten delež 50 % odraslih osebkov v odvzemu nikakor ne pomeni tudi toliko izgub dominantnih volkov.

3. V LPN v upravljanju ZGS, katerih območja obsegajo največje strnjene gozdne komplekse v Sloveniji, se odvzem volkov iz narave z odstrelom v načrtovalski sezoni 2016–2017 (še) ne bo izvajal. Območja teh lovišč, obsegajo okoli 1.005 km², kar ustreza življenjskemu območju približno treh tropov volkov. Velika večina LPN pokriva obmejna območja s Hrvaško, precej volkov v njih pa glede na podatke, zbrane v projektu SloWolf pripada čezmejnemu tropom, oziroma neposredno prihaja iz Hrvaške. Z dodatnim ukrepom nadzorovanega in selektivnega poseganja v populacijo volkov v Sloveniji z varovanjem strukture tropov v osrednjem območju pojavljanja volka v teh loviščih, se v strukturo tropov ne bo posegalo na največjih območjih strnjenih gozdnih kompleksov, s čimer je in bo dodatno zagotovljena tesna povezanost z ostalim delom Dinarsko – Balkanske populacije.

4. V strokovnem mnenju ZGS predlagan odvzem 10 osebkov pomeni celoten odvzem iz narave, torej vse oblike smrtnosti in ne samo odstrel (višina odstrela se ob drugih nastalih izgubah temu

primerno zmanjša) ter se ne razlikuje npr. od lanskega predloga 7 volkov samo za odstrel. Ključna sprememba letos pri volku je, da je s predlogom načrtovana vsa smrtnost, kar je še dodatna varovalka nadzorovanega in omejenega poseganja v populacijo. Za posamezno načrtovalsko obdobje se določa odvzem glede na podatke o oceni stanja populacije ter rezultatov odvzema prejšnjega obdobja (odstrel in druge izgube). Na ta način se lahko na letni ravni ustrezno uravnava upravljanje s populacijo volka.

Trenutna ocena stanja populacije volka:

Volkovi v Sloveniji so rob območja Dinarsko – Balkanske populacije volka, ki je po ocenah IUCN in LCIE v ugodnem stanju ter šteje okoli 5.000 živali ter ima IUCN oznako LC - »Least Concern«, kar se smatra za najnižjo stopnjo nevarnosti za potencialno izumrtje živalske vrste in ne spada pod oznake, ki tvorijo t.i. »rdeči seznam« ogroženih vrst. Trendi razvoja populacije v Sloveniji kažejo, da je populacija po zavarovanju v letu 1993 številčno naraščala, porast številčnosti pa je bil zabeležen tudi med leti 2011 in 2015. Podrobnejše raziskave stanja populacije volkov v okviru LIFE+ projekta SloWolf kažejo v obdobju intenzivnega monitoringa porast številčnosti volkov kljub rednemu izvajanju odstrela okoli 10 volkov letno (med leti 2010 in 2012 povečanje števila volkov za 15 %). Preliminarni rezultati monitoringa volkov v sezoni 2015/16 prav tako kažejo na porast številčnosti volkov med leti 2011 in 2015 (za 18,5 %). Populacija volkov v Sloveniji v obdobju izvajanja monitoringa, podprtega z genetskimi analizami (2010 – 2015), torej v povprečju raste za približno 7 % letno.

Stanje volčje populacije je treba preverjati tudi na podlagi določil »i« točke 1. člena iz Direktive o habitatih, v katerem je določeno, da je stanje ohranjenosti v populaciji zavarovanih vrst ugodno v naslednjih primerih:

- če podatki o populacijski dinamiki te vrste kažejo, da se sama dolgoročno ohranja kot preživetja sposobna sestavina svojih naravnih habitatov,
- če se naravno območje razširjenosti vrste niti ne zmanjšuje, niti se v predvidljivi prihodnosti ne bo zmanjšalo in
- če obstaja in bo verjetno še naprej obstajal dovolj velik habitat za dolgoročno ohranitev njenih populacij.

Smernice EU (Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores, Large Carnivore Initiative for Europe, 20. 5. 2008) opredeljujejo obravnavanje vrst na nivoju celotnih populacij in ne zgolj na nivoju posamezne države. Volkovi v Sloveniji predstavljajo, kot že rečeno, robni del Dinarsko – Balkanske populacije, zato moramo pri presoji ugodnega stanja populacije upoštevati dejstvo, da so volkovi v Sloveniji v neposredni povezavi z volkovi na Hrvaškem in posledično s celotno Dinarsko – Balkansko populacijo.

Populacija volkov v Sloveniji, kot del Dinarsko - Balkanske populacije izpolnjuje vse pogoje navedene v 1. členu Direktive o habitatih. Rezultati dolgoročnega monitoringa v kombinaciji z najnovejšimi metodami uporabljenimi tako v okviru projekta SloWolf kot tudi v okviru projektne naloge *Spremljanje varstvenega stanja volkov v sezoni 2015/16* so pokazali, da populacija slovenskih volkov v zadnjih letih kljub načrtovanemu odvzemu v povprečju raste za 7 % na leto. Na podlagi rezultatov monitoringov lahko zaključimo, da populacija volkov v Sloveniji v zadnjih letih zmerno raste in je kot del širše Dinarsko – Balkanske populacije v ugodnem stanju.

Na podlagi zgoraj navedenega menimo, da ob zmerni rasti populacije volka načrtovani odvzem 10 volkov za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017 ne bo ogrozil stabilnega stanja populacije volka v Sloveniji.

b) Ocena o vplivu usmrčitve ali odvzema iz narave na ohranitev ugodnega stanja populacije:

ZGS ocenjuje, da načrtovani odvzem volkov iz narave (tudi z odstrelom) ne bo negativno vplival na ohranitev ugodnega stanja populacije.

Glede na podatke, zbrane v okviru projekta SloWolf, predlagana višina odvzema volkov ne more ogroziti ugodnega stanja populacije. Strokovna literatura govori o tem, da je volk zelo prilagodljiva vrsta z visokim reprodukcijskim potencialom. Tolikšen reprodukcijski potencial vrsti zagotavljajo njene biološke in ekološke značilnosti, ki volku omogočajo, da se kot vrsta hitro prilagaja okolju, nadomesti izgube v populaciji in ponovno poseli izpraznjena območja. Volkovi spolno dozori pri starosti 2 let, dominantna volkulja pa vsako leto poleže povprečno med 4,2 do 6,4 mladiča (Mech in Boitani, 2003). V Sloveniji po zadnjih ocenah (Spremljanje varstvenega stanja volkov v sezoni 2015/16) živi okrog 64 volkov v okoli 10 tropih (vključno z obmejnimi tropi). Izsledki številnih raziskav (povzetih v Mech in Boitani, 2003), kažejo, da je stanje populacije volka še ugodno pri 20- do 30-odstotnem letnem odvzemu ocenjene številčnosti populacije. Ohranjanje oziroma celo rast populacije pri takem poseganju v populacijo volka je bila dokazana v več obsežnih raziskavah (povzetih v Mech in Boitani, 2003) v Severni Ameriki in tudi v Evropi (Poljska).

Kvota, predlagana v Strokovnem mnenju pomeni odvzem 1 volka na reproduktivni trop in sovпада z zgoraj navedenim merilom dopustnega poseganja v populacijo. Načrtovana kvota je zaradi morebitnih nezaznanih izgub še dodatno zmanjšana zaradi upoštevanja načela previdnosti. Podatki o razporeditvi teritorijev tropov volkov in o številčnosti volčje populacije v Sloveniji so bili pridobljeni na podlagi »monitoringa« volkov, izvedenega v okviru projekta SloWolf in projektne naloge »Spremljanje varstvenega stanja volkov v sezoni 2016/17«.

c) Časovna obdobja za poseg, ki lahko povzroči poškodovanje, zastrupitev, usmrnitev, odvzem iz narave, ujetje ali vznemirjanje, ki ohranjajo ugodno stanje populacije in zmanjšujejo pogoje tveganja:

ZGS predlaga, da se načrtovani odvzem z odstrelom izvaja samo v obdobju 1. 10. 2016 – 31. 1. 2017 ter v obdobju 1. 9. – 30. 9. 2017. S tem je iz odstrela izločeno obdobje, ki je najpomembnejše z vidika reprodukcije volkov (čas parjenja, poleganja in vzrejanja mladičev).

d) Geografska območja na katerih se lahko izvede poseg, ki lahko povzroči poškodovanje, zastrupitev, usmrnitev, odvzem iz narave, ujetje ali vznemirjanje, tako da se ohranja ugodno stanje populacije in zmanjšuje pogoje tveganja:

Območja odvzema so že opisana pod točko a), poglavjem »*Selektiven in omejen odvzem pod strogo nadzorovanimi pogoji in v omejenem številu*«. Na tem mestu zato na kratko povzemamo predhodno opisane lokacije načrtovanega odvzema. Znotraj predlagane kvote odvzema (torej vse oblike smrtnosti in ne samo odstrel) 10 volkov je podrobno določena prostorska omejitev odstrela, ki zagotavlja, da na posameznem območju prisotnosti volkov v Sloveniji ne bi prišlo do prekomernega odvzema. V okviru načrtovanega odvzema je kvota razdeljena po LUO, v katerih se načrtuje odstrel živali lovnih vrst (divjadi), kakor tudi zavarovanih vrst. Predlagana višina odvzema volkov v splošnem predstavlja 1 odvzet osebek na posamezen trop volkov. Na posameznem LUO torej predlagamo odvzem:

- 3 volkov: Kočevsko-Belokranjsko LUO in Novomeško LUO skupaj,
- 3 volkov: Notranjsko LUO,
- 2 volkov: Zahodnovisokokraško LUO in
- 2 volkov: Primorsko LUO.

V nadaljevanju (Predlog odvzema) so navedeni tudi vsi upravičenci za odstrel volkov – upravljavci lovišč (lovske družine), ki imajo za upravljanje z loviščem podeljeno koncesijo.

e) Dovoljena sredstva oziroma načine za poseg, ki lahko povzroči poškodovanje, zastrupitev, usmrnitev, odvzem iz narave, ujetje ali vznemirjanje, in omejitve njihove uporabe:

Volkove je v Sloveniji (v primeru takšne odločitve Ministrstva, pristojnega za ohranjanje narave) dovoljeno usmrtiti le z odstrelom, ki je neprimerno bolj selektivna oblika usmrnitve za posamezen osebek kot so to pasti, ki niso dovoljene. Pri odstrelu volkov se uporablja predpisano lovsko orožje z risano cevjo in naboji iz Priloge 1 Pravilnika o vrstah in moči lovskega orožja, načinu zasledovanja in usmrnitve ranjene živali ter višini odškodnine na divjadi, ki je povzročena s protipravnim lovom (Ur.l. RS, št. 50/16).

f) Potrebne nujne ukrepe v zvezi z izvedbo nadzora nad posegom, ki lahko povzroči poškodovanje, zastrupitvijo, usmrтитvijo, odvzemom iz narave, ujetjem ali vznemirjanjem:

V Sloveniji imamo področje nadzora nad zakonitim odstrelom zgledno urejeno. Uplenitelj oziroma upravljavec lovišča, v katerem je odstrel volka izvršen, mora to nemudoma javiti pristojni območni enoti ZGS. Ta poskrbi, da se odstrel zabeleži in v primeru izpolnjene kvote v dotičnem LUO takoj obvesti ostale upravljavce lovišč in s tem prepreči prekoračitev kvote. V primeru, da sta sočasno ustreljena dva volka in to pomeni prekoračitev dovoljene kvote, se to upošteva pri načrtovanju odvzema v naslednjem upravljavskem obdobju. V primeru odvzema volka (odstrel ali izguba) pristojni vodja odseka za gozdne živali in lovstvo na ZGS opravi strokovne meritve mrtvega volka, odvzame genetske vzorce in zob za določitev starosti živali ter ugotovi okoliščine odvzema volka. Truplo volka se nato pošlje še na pregled na Veterinarsko fakulteto UL, kjer potrdijo/ugotovijo vzrok smrti volka in njegovo zdravstveno stanje. V primeru, da gre za nepravilnosti pri izvedenem odstrelu, ZGS obvesti pristojne inšpekcijske službe.

g) Možne pogoje skladno s katerimi se poseg, ki lahko povzroči poškodovanje, zastrupitev, usmrnitev, odvzem iz narave, ujetje ali vznemirjanje lahko izvede, zlasti glede na tveganje za zagotavljanje ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst:

Ker je odstrel volka tarčno usmerjen v to živalsko vrsto, ni tveganja, da bi ta poseg ogrozil ugodno stanje kake druge rastlinske ali živalske vrste. Zato drugi pogoji, ki bi vplivali na ugodno stanje drugih rastlinskih in živalskih vrst niso potrebni.

3.6 Predlog načrta odvzema volkov iz narave pod strogo nadzorovanimi pogoji v omejenem številu za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017

(pripravljeno po določilih četrtega odstavka, v povezavi s prvim odstavkom 8. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah)

- I. ZGS ugotavlja, da je omejen in skrbno načrtovan odstrel v skladu z mednarodno, evropsko in domačo zakonodajo. Skladen je tako z Zakonom o ohranjanju narave (Ur.l. RS, št. 96/04 in spremembe ter dopolnitve) in Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Ur.l. RS, št. 46/04 in spremembe ter dopolnitve).

Alternativnih možnosti, ki bi omogočale, da odvzem iz narave z odstrelom ne bi bil potreben, v primeru populacije volka ni.

- II. Število škodnih primerov na rejnih živalih je imelo do leta 2010 z (nekaj) letnimi nihanji trend naraščanja. Po letu 2010 ZGS zaznava strmejši upad števila škodnih primerov. Ne glede na to, je škod ob trenutni številčnosti s stališča družbene sprejemljivosti še vedno preveč. ZGS ugotavlja, da bi bil bistven prispevek k reševanju tega področja dela **tudi prenova predpisov** (ZON, Pravilnik o minimalnih zaščitnih ukrepih), ki predpisujejo načine varovanja rejnih živali pred škodami od volkov (velikih zveri!). Tako bi celoviteje izpolnili tudi test 2, ki ga predpisuje

dokument evropske komisije (Guidance document on the strict protection of animal species of community interest under the Habitats Directive).

- III. Iz analize predloženih podatkov, predlagamo **za časovno obdobje od 1. 10. 2016 do 30. 9. 2017** za celotno populacijo na območju Slovenije odvzem (odstrel in izgube) **10 volkov**, kar predstavlja v povprečju odstrel ene živali na evidentiran trop.
- IV. **V predlaganem odvzemu 10 volkov so vključeni osebki, ki so odstreljeni (usmrtimev osebka v skladu s 7. in 7a členom Uredbe) in dokazane izgube.**

Odstrel v skladu s 7. a členom Uredbe se izvaja v obdobju od vključno 1. 10. 2016 – 31. 1. 2017 ter v obdobju od vključno 1. 9. – 30. 9. 2017.

Smrtnost volka, ki bi nastala kot posledica dostrelitve po iskanju ranjene živali po nastali prometni nesreči, se obravnava kot etično načelo iskanja in preprečitve mučenja ranjene živali, za katere ni potrebno pridobiti dovoljenja ARSO za izredni odstrel.

- V. Od predlagane kvote za odvzem **10 volkov** se predlaga razdelitev:

- **3 volkove - Kočevsko-Belokranjsko LUO in Novomeško LUO skupaj** (vse lovske družine, združene v LZS).
 - v Kočevsko Belokranjskem LUO v:
loviščih - Loka pri Črnomlju, Vinica, Sinji vrh, Črnomelj, Adlešiči, Banja Loka-Kostel, Kočevje, Mala gora, Struge na Dolenjskem, Draga, Osilnica, Velike Lašče, Gradac, Suhor, Lazina, Velike Poljane, Loški potok, Ribnica, Dolenja vas, Sodražica, Turjak, Predgrad, Dragatuš, Smuk-Semič, Metlika, Dobropolje, Grosuplje, Suha krajina, Krka in Taborska jama;
 - v Novomeškem LUO v:
loviščih - Mirna peč, Novo mesto, Otočec, Padež, Šentjernej, Plešivica, Toplice, Orehovica, Brusnice, Gorjanci, Mokronog, Mirna, Trebelno, Veliki Gaber, Dobrič, Trebnje, Velika Loka, Tržišče, Škocjan, Šentrupert in Šentjanž.
- **3 volkove - Notranjsko LUO** (vse lovske družine, združene v LZS).
 - v Notranjskem LUO v:
loviščih - Begunje, Cerknica, Cajnarje, Grahovo, Rakek, Žilce, Lož-Stari trg, Iga vas, Babno polje, Gornje jezero, Kozlek, Zemon, Trnovo, Mokrc, Brezovica, Rakitna, Tabor Zagorje, Prestranek, Javornik-Postojna, Pivka, Borovnica, Nova vas, Ig, Rakovnik-Škofljica in Tomišelj.
- **2 volka - Zahodno visoko kraško LUO** (vse lovske družine, združene v LZS).
 - v Zahodno visoko Kraškem LUO v:
loviščih - Logatec, Hotedršica, Rovte, Vrhnik, Col, Hubelj, Idrija, Krekovše, Kozje stena, Jelenk, Javornik, Dole nad Idrijo, Gorica, Grgar, Sabotin, Planina, Črna jama, Bukovje, Most na Soči, Trebuša, Čepovan, Kanal, Anhovo, Dobrovo, Trnovski gozd, Vipava, Nanos, Lijak, Čaven, Vojkovo in Hrenovice.
- **2 volka - Primorsko LUO** (vse lovske družine, združene v LZS).
 - v Primorskem LUO v:
loviščih – Prem, Bukovca, Brkini, Izola, Trstelj – Kostanjevica, Fajti hrib, Strunjan, Jezero – Komen, Dolce – Komen, Raša – Štorje, Tabor – Sežana, Žabnik – Obrov, Kras – Dutovlje, Vrhe – Vrabče, Videž – Kozina, Slavnik – Materija, Štanjel, Gaberk – Divača, Timav – Vreme, Senožeče, Kojnik – Podgorje, Rižana, Dekani, Istra – Gračišče, Marezige, Koper, Šmarje, Gradišče – Košana, Brje – Erzelj in Tabor – Dornberk.

- VI. Odstreli naj se praviloma manjše živali v tropu. Tako bo zagotovljeno varovanje strukture tropov, saj so manjše živali praviloma tudi mlajše in niso del dominantnega (alfa) para. Z odstrelom teh

živali zmanjšamo velikost tropa in na dolgi rok število dispergerjev, ne izzovemo pa potencialnega razpada tropa. **V primeru, da število odvzetih odraslih volkov (osebkov starih 2 leti ali več) doseže 50 % načrtovanega odvzema, se odstrel takoj zaključi.**

- VII. Izvedbo nadzora odvzema iz narave vrši Zavod za gozdove Slovenije, skladno z določili 12. člena Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (Ur.l. RS, št. 28/2009 in spremembe ter dopolnitve).
Izvajanje nadzora odvzema vršita skladno z zakonodajo in podeljenimi pristojnostmi tudi pristojni lovska in okoljska inšpekcija v okviru Inšpektorata RS za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo in Inšpektorata RS za okolje in prostor.
- VIII. Za vsak primer izločitve volka s sumom na nalezljive bolezni (predvsem zoonoze) in izločitve volka v nejasnih okoliščinah (izgube – najdeni poginuli volkovi, krivolov, sporne kršitve pri odstrelah,...), se obvesti pristojne inšpekcijske službe, oziroma organe pregona.
Odvzem vzorcev tkiv in organov naj poteka skladno z 11. členom Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (Ur.l. RS, št. 28/2009 in spremembe ter dopolnitve).
Znanstveno-raziskovalne organizacije naj o rezultatih preiskave poleg subjektom iz 11. člena citiranega Pravilnika poročajo tudi Zavodu RS za varstvo narave ter upravljavcu lovišča ali LPN, od koder je bil volk dostavljen v pregled.
- IX. Zaradi varovanja strukture tropov v osrednjem območju pojavljanja volka v Sloveniji ZGS ne predlaga odvzema z odstrelom v LPN (Medved, Žitna gora, Snežnik Kočevska Reka, Jelen, Ljubljanski vrh).
- X. Pri odstrelu volkov se uporablja predpisano lovsko orožje z risano cevjo in naboji iz Priloge 1 Pravilnika o vrstah in moči lovskega orožja, načinu zasledovanja ranjene ali obstreljene živali ter višini škode na divjadi, ki je povzročena s protipravnim lovom (Ur.l. RS, št. 50/16).
- XI. 2 volka predvidena za odzem (1 v Kočevsko-Belokranjskem in 1 v Notranjskem LUO) se dodeli lovskim organizacijam šele v mesecu septembru 2017, v kolikor med tem ni kvota 10 volkov že izpolnjena. Ti dve živali predstavljata še dodatno varovalko za usmerjanje načrtovane kvote odvzema, ker lahko v obdobju med januarjem in septembrom nastanejo izgube v populaciji (promet, pogin ...).
- XII. V primeru, da bi bila v posameznem LUO zaradi okoliščin v enem dnevu odvzeta z odstrelom 2 ali več osebkov in bi to pomenilo prekoračitev načrtovane kvote odvzema, se v prihodnjem letu presežek realizacije odšteje od načrtovane kvote za odzem.
- XIII. Drugi pogoji, ki bi vplivali na ugodno stanje drugih rastlinskih in živalskih vrst niso potrebni.

4 RIS (*Lynx lynx* L.)

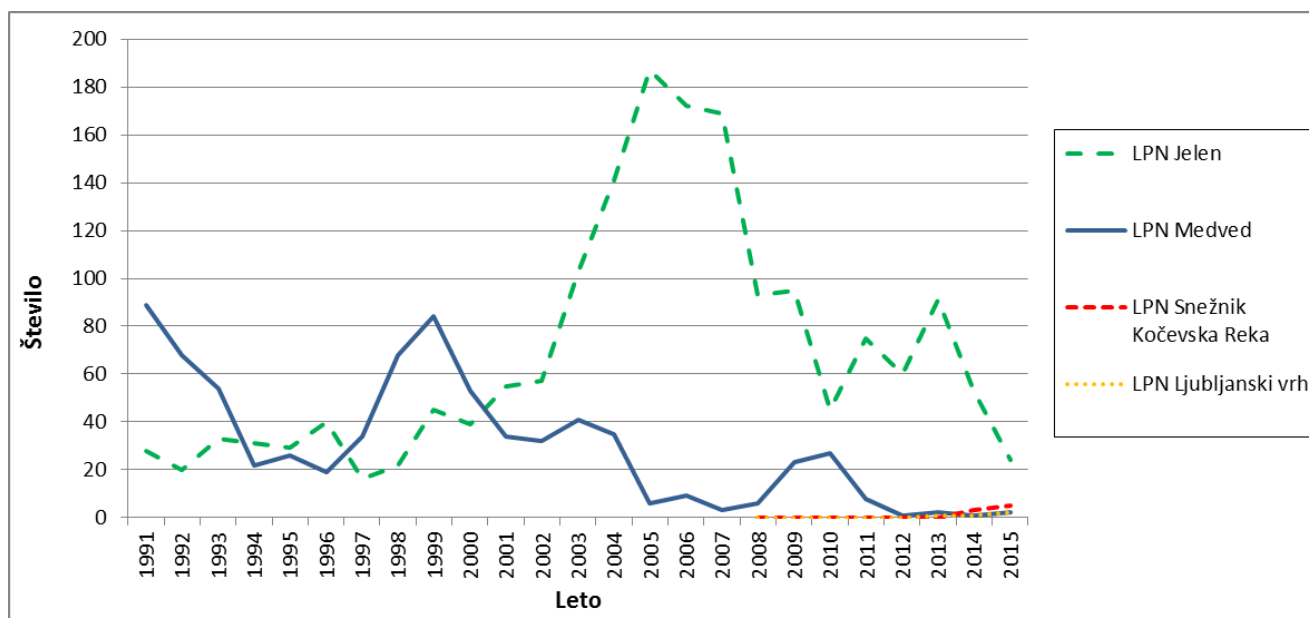
4.1 Monitoring populacije risa v Sloveniji

Zbiranje znakov prisotnosti v loviščih s posebnim namenom Medved, Jelen, Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh

V LPN Medved in Jelen se vodi podrobnejši, dnevni monitoring risa, s poklicnim osebjem. Podatki o vseh znakih prisotnosti (plen med divjadjo, iztrebki, sledi, oglašanje, direktna videnja,...) se vnašajo v oštevilčene kvadrante 1000 x 1000 m. Leta 2007 sta se monitoringu pridružili tudi LPN Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh.

Preglednica 19: Število znakov prisotnosti risa v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1999 – 31. 5. 2016 ter za lovišči s posebnim namenom Snežnik - Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 31. 5. 2016

Leto / LPN	LPN Jelen	LPN Medved	LPN Snežnik - Kočevska Reka	LPN Ljubljanski vrh
1991	28	89		
1992	20	68		
1993	33	54		
1994	31	22		
1995	29	26		
1996	40	19		
1997	16	34		
1998	22	68		
1999	45	84		
2000	39	53		
2001	55	34		
2002	57	32		
2003	103	41		
2004	141	35		
2005	187	6		
2006	172	9		
2007	169	3		
2008	93	6	0	0
2009	95	23	0	0
2010	45	27	0	0
2011	75	8	0	0
2012	60	1	0	0
2013	91	2	0	1
2014	53	1	3	1
2015	24	2	5	2
do 31.5.2016	13	10	1	5

Slika 14: Trend števila znakov prisotnosti risa v loviščih s posebnim namenom Jelen in Medved za obdobje 1991 – 2015 ter za lovišči s posebnim namenom Snežnik Kočevska Reka in Ljubljanski vrh za obdobje 2007 – 2015

4.2 Dosedanji trend odvzema risa

Preglednica 20: Pregled odvzetih risov po vzrokih iz narave v obdobju 1995 – 2015

Št. odvzetih risov - cela Slovenija				
Leto	"Redni" odstrel - odločba	Izredni in nelegalni odstrel	Izgube	Skupaj ODVZEM
1995	2	-	-	2
1996	1	1	-	2
1997	1	-	-	1
1998	-	-	3	3
1999	-	-	1	1
2000	-	-	-	-
2001	2	1	-	3
2002	3	-	-	3
2003	1	-	-	1
2004	-	-	-	-
2005	-	-	-	-
2006	-	-	-	-
2007	-	-	-	-
2008	-	-	-	-
2009	-	-	-	-
2010	-	-	-	-
2011	-	-	-	-
2012	-	-	2	2
2013	-	-	-	-
2014	-	-	1	1
2015	-	-	-	-
Skupaj 1995 – 2015	10	2	7	19

Iz analize odvzema risov iz narave izhajajo naslednje ugotovitve:

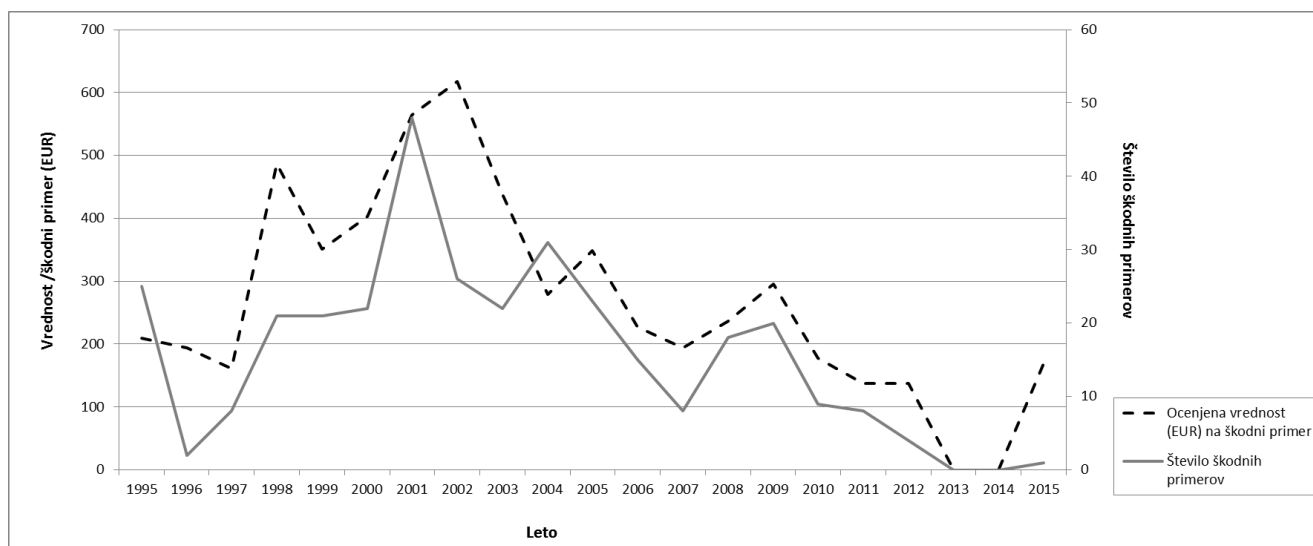
- Odvzem risov iz narave je bil zadnjih 20 let minimalen, odločbe za t.i. »redni odstrel« so bile izdajane neredno, v zadnjih dvajsetih letih le šestkrat. Registrirana sta dva izredna odstrela na podlagi izrednih odločb/dovoljenj.
- Dosedanji odvzem risov je bil teritorialno razpršen, čeprav večji del realiziran v Kočevsko-Belokranjskem in Notranjskem lovsko upravljavskem območju.
- Izgube predstavljajo znaten delež (33 %) v celotnem odvzemu, bodisi da gre za povoze ali pogine (posamezne shirane živali). V letu 2012 sta bila najdena dva poginula osebka ženskega spola in sicer ena samica (imela radiotelemetrično ovratnico) s tremi mladiči, ki po smrti risinje niso bili najdeni a so najverjetneje tudi poginili, v Kočevsko – Belokranjskem LUO in ena samica v Novomeškem LUO. V letu 2014 je bil povožen samec v lovišču Nomenj – Gorjuše.
- Odstrela v populaciji risa ne beležimo že vse od vključno leta 2004. Pogina v letu 2012 in povoz v letu 2014 so po letu 2003 torej sploh prvi dokazi ponovne smrtnosti risa v Sloveniji.

4.3 Škoda, ki jo je povzročil ris na premoženju

Preglednica 21: Število škodnih primerov in višina ocenjene škode od risa po letih v obdobju 1995–31. 5. 2016

Leto	Število škodnih primerov*	Ocenjena škoda v EUR	EUR/šk. primer
1995	25	5.228,85	209
1996	2	387,50	194
1997	8	1.286,88	161
1998	21	10.205,83	486
1999	21	7.379,17	351
2000	22	8.870,83	403
2001	48	27.094,58	564
2002	26	16.042,43	617
2003	22	9.633,33	438
2004	31	8.643,75	279
2005	23	8.016,85	349
2006	15	3.399,55	227
2007	8	1.549,97	194
2008	18	4.255,21	236
2009	20	5.915,29	296
2010	9	1.601,25	178
2011	8	1.115,00	138
2012	4	546,94	137
2013	0	0,00	0
2014	0	0,00	0
2015	1	168,75	169
2016 (do 31. 5.)	0	0,00	0

* Število škodnih primerov smo po temeljiti ponovni analizi celotne baze v letu 2011 za potrebe znanstveno-raziskovalnega dela in priprave strokovnih člankov nekoliko korigirali, posledično tudi vrednosti ocenjene škode v EUR.

Slika 15: Trend števila škodnih primerov in ocenjena vrednost na škodni primer od risa v obdobju 1994 – 2015

Iz preglednice je razvidno, da so po številu primerov škode pri risu nihale iz leta v leto. Cikli dviga ali upada škodnih primerov po letih so izrazito neznaki in iz njih ni možno izluščiti nobenih zakonitosti. V zadnjih nekaj letih se škode po risu praktično več ne pojavljajo (v letih 2013 in 2014 ni bilo zabeleženih škodnih primerov po risu, v letu 2015 pa le eden).

4.4 Zaključni komentar pred predlogom odstrela risa za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017

Podatki opažanja risov v LPN Jelen, Medved, Snežnik Kočevska Reka, Ljubljanski vrh in Triglav (zanj vir: Lovce 5/2010) nam v obdobju zadnjih nekaj let kažejo izrazito padajoč trend, iz nekaterih območij so risi že popolnoma izginili (glej priloge 5 do 7). Ocena, ki je bila v obliki mehkih informacij s strani zaposlenih-odgovornih za gozdne živali in lovstvo v ZGS in lovskih organizacij podana v letu 2013 o številčnosti risa po območjih v Sloveniji govori o tem, da je bilo takrat na ozemlju RS prisotnih največ 10-15 odraslih živali, z minimalnim prirastkom do 5 živali letno, pri čemer je v posameznih območjih Slovenije, kjer je ris do nedavna živel, populacija izjemno osiromašena z izpadom že posameznega osebka nasprotnega spola, kar v popolnosti onemogoča razmnoževanje. Edino področje v Sloveniji, kjer se ris še kolikor toliko normalno razmnožuje je območje notranjskega Snežnika, a tudi tam število opažanj od leta 2013 strmo upada. Glede na dejstvo, da odstrela v preteklih 12 letih v Sloveniji nismo izvajali, številčnost pa še vedno upada, lahko sklepamo, da težave izhajajo primarno iz same populacije. Eden izmed glavnih vzrokov, ki so pripeljali do drastičnega upada v zadnjih 20 letih je verjetno predvsem parjenje v sorodstvu (poleg nezakonitega odstrela in fragmentacije prostora). Zaradi tega je že večkrat prišlo do ideje o doselitvi risov, ki bi zmanjšala učinke parjenja v sorodstvu. Ris je trenutno ena najbolj ogroženih vrst sesalcev v Sloveniji.

Umetne naselitve oz. doselitve velikih zveri so pogosto »kontroverzna« tema, zato je zaradi mednarodnih razsežnosti in pomena za ohranjanje evrazijskega risa na evropskem nivoju, pred sprejetjem odločitve o potencialnih doselitvah in podrobnostih le-teh (npr. koliko živali pripeljati, iz katere populacije, kam jih izpustiti) treba doseči širši konsenz. V ta namen je bila od 3. do 5. februarja 2010 v Sloveniji (Poljče pri Begunjah na Gorenjskem) organizirana delavnica, na kateri smo bili prisotni tudi predstavniki ZGS. Kot glavni zaključek delavnice lahko izpostavimo ugotovitev, da je za dolgoročno ohranitev in obstoj risov v Sloveniji oziroma na severozahodnem delu Dinaridov potrebna njihova doselitev, s katero se bo vnesla zadovoljiva genska pestrost v populacijo in tako njihov nadaljnji obstoj na tem območju ne bo ogrožen celo do popolnega izumrtja. S tem namenom je v letu 2014 Zavod za gozdove Slovenije skupaj z drugimi partnerji iz Slovenije (Biotehniška fakulteta, Lovska zveza Slovenije in Zavod RS za varstvo narave), Hrvaške, Avstrije, Italije, Slovaške in iz Romunije pričel s pripravo projektne dokumentacije v okviru finančnega programa LIFE Evropske skupnosti s poglobitnim ciljem

doselitve vsaj deset živali na območje Dinaridov, in v Alpe. Projektna prijava je bila s strani evropske komisije zaradi zmanjšanja sredstev v finančnem instrumentu žal zavržena in jo je treba ponoviti. Prijava projekta, ki bo večinoma financiran iz programa LIFE, zato intenzivno poteka tudi v letošnjem letu.

4.5 Predlog načrta odstrela risa za obdobje 1. 10. 2016 – 30. 9. 2017

(pripravljeno po določilih četrtega odstavka v povezavi s prvim odstavkom 8. člena Uredbe o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah)

Iz analize predloženih podatkov, za obdobje 1. 10. 2016–30. 9. 2017 za celotno populacijo risa na območju Slovenije NE PREDLAGAMO nikakršnega odstrela (redni in izredni odstrel).

- I. Izvedbo nadzora morebitnega odvzema iz narave vrši Zavod za gozdove Slovenije, prilagojeno določilom 12. člena Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (Ur.l. RS, št. 28/2009).
Izvajanje nadzora odvzema vršita skladno z zakonodajo in podeljenimi pristojnostmi tudi pristojni lovska in okoljska inšpekcija v okviru Inšpektorata RS za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo in Inšpektorata RS za okolje in prostor.
- II. Za vsak primer izločitve risa v nejasnih okoliščinah (izgube – najdeni poginuli risi s sumom na krivolov...) se obvesti pristojne inšpekcijske službe, oziroma organe pregona.
Odvzem vzorcev tkiv in organov naj poteka prilagojeno z 11. členom Pravilnika o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (Ur.l. RS, št. 28/2009).
Predlagamo, da se za vsak primer izločitve risa pošlje celoten trup risa ali dogovorjene vzorce na preiskavo Veterinarski fakulteti, vzorci tkiv za genetske preiskave pa oddajo iz VF na BF – Oddelek za biologijo.
Znanstveno-raziskovalne organizacije naj o rezultatih preiskave poleg subjektom iz 11. člena predmetnega Pravilnika poročajo tudi Zavodu RS za varstvo narave ter upravljavcu lovišča ali LPN, od koder je bil ris dostavljen v pregled .
V primeru evidentirane izgube živali se naj glede lobanje, kožuha in spolne kosti (pri samcih) oz. celotnega trupa živali postopa skladno z Uredbo o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah.
- III. Drugi pogoji, ki bi vplivali na ugodno stanje drugih rastlinskih in živalskih vrst niso potrebni.

5 UPORABLJENI VIRI IN LITERATURA

- 1) Akcijski načrt za trajnostno upravljanje populacije volka (*Canis lupus*) v Sloveniji za obdobje 2013-2017 (revidirano besedilo) (2015, 67 str.)
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/velike_zveri/akcijski_nacrt_upravljajanja_volk_2013_2017_revidirano.pdf (6. 9. 2016)
- 2) Akcijski načrt upravljanja z rjavim medvedom (*Ursus arctos* L.) v Sloveniji za obdobje 2003 – 2005 (2003, 9 str.)
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/velike_zveri/akcijski_nacr_medved_2003.pdf (6. 9. 2016)
- 3) Akcijski načrt upravljanja z rjavim medvedom (*Ursus arctos* L.) v Sloveniji za obdobje 2007-2011 - predlog, september 2007 (2006, 23 str.)
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/velike_zveri/akcijski_nacrt_medved_predlog_apr07.pdf (6. 9. 2016)
- 4) Akcijski plan gospodarenja smeđim medvjedom u Republici Hrvatskoj u 2016. godini. Zagreb, 2016 (27 str.)
<http://www.mps.hr/UserDocsImages/LOVSTVO/sme%C4%91i%20medo%202016/Akcijski%20plan%20gospodarenja%20sme%C4%91im%20medvjedom%20u%202016.%20godini.pdf> (6. 9. 2016)
- 5) Boitani L. 2000. Action Plan for the conservation of the wolves (*Canis lupus*) in Europe
http://www.kora.ch/malme/05_library/5_1_publications/B/Boitani_2000_Action_plan_for_the_conservation_of_wolves_in_Europe.pdf (6. 9. 2016)
- 6) Boitani L., Andren H., Huber Ď., Linnell J., Breitenmoser U., Von Arx M. 2015. Key actions for Large Carnivore populations in Europe. Prepared for DG Environment, European Commission, by Istituto Ecologia Applicata, Rome under contract no. 07.0307/2013/654446/SER/B3 "Support to the European Commission's policy on large carnivores under the Habitat Directive - Phase Two", with contributions from the Large Carnivore Initiative for Europe (SSC/IUCN), Rome 2015. 119 str.
http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/key_actions_large_carnivores_2015.pdf (6. 9. 2016)
- 7) Černe R., Majić Skrbinšek A., Bartol M., Jonozovič M., Angeli F., Bartol M., Blažič M., Bragalanti N., Groff C., Huber Ď., Jerina K., Krma P., Knauer F., Marinčič T., Molinari P., Molinari Jobin A., Musil T., Pedrotti L., Rauer G., Reljić S., Sila A., Slijepčević V., Stoffella A., Vilfan M., Vivoda B., Wilson S. 2015. Guidelines for bear intervention groups. Guidelines prepared within A.1 action of the LIFE DINALP BEAR project (LIFE13 NAT/SI/000550): 23 str.
http://dinalpbear.eu/wp-content/uploads/2015/12/A1_Guidelines-for-bear-intervention-groups.pdf (6. 9. 2016)
- 8) Članki v spletnih medijih na temo volkov:
Volkovi na Postojnskem že dvakrat napadli domače živali. Planet. Postojna, 1. 8. 2016.
<http://www.planet.si/novice/slovenija/volkovi-na-postojnskem-ze-dvakrat-napadli-domace-zivali.html> (7. 9. 2016)
Volk napadel kar sredi vasi. Primorske novice. Ilirska Bistrica, 17. 3. 2016
<http://www.primorske.si/Novice/Srednja/Volk-napadel-kar-sredi-vasi> (7. 9. 2016)
Volkovi so mu poklali vse ovce. 24 ur.com. Borovnica, 8. 10. 2015.
<http://www.24ur.com/novice/crna-kronika/volkovi-so-mu-poklali-vse-ovce.html> (7. 9. 2016)
Volkovi na pragu hiš koljejo breje krave. Slovenske novice. Ribnica, 22. 9. 2014
<http://www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/volkovi-na-pragu-his-koljejo-breje-krave> (7. 9. 2016)
Volkovi so mu poklali za 10.000 evrov govedi. Slovenske novice. Sodražica, 1. 9. 2014

- <http://m.slovenskenovice.si/novice/slovenija/volkovi-so-mu-poklali-za-10000-evrov-govedi> (7. 9. 2016)
- Morilci raztrgali 200-kilogramsko žival. Dolenjski list, 21. 5. 2014
- <http://svet24.si/clanek/novice/slovenija/537c704573353/morilci-raztrgali-200-kilogramsko-zival> (7. 9. 2016)
- 9) Direktiva o habitatih (1992): Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov in prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. Ur. l. EU, št. L 206
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1992L0043:20070101:SL:PDF> (6. 9. 2016)
- 10) European Commission. 2007. Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC. Final version. http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_en.pdf (6. 9. 2016)
- 11) European Commission, 1999. Compensation for damage caused by bears and wolves in the European union, stran 16.
- http://ec.europa.eu/environment/life/publications/lifepublications/lifefocus/documents/damage_2.pdf
- 12) Heberlin T.A. 2008. Open season? Should Wisconsin allow hunting to control the wolf population? Regulated hunt would ensure wolves stay wild. Wisconsin State Journal 14 Sept, 2008.
- http://host.madison.com/news/opinion/editorial/article_ffb7b1b1-b0d7-5b2c-a848-24bf2fe60d7c.html (22. 12. 2010)
- 13) IUCN Red List of Threatened Species: Canis lupus (2016)
- <http://www.iucnredlist.org/details/3746/0> (7. 9. 2016)
- 14) IUCN Red List of Threatened Species: Ursus arctos (2016)
- <http://www.iucnredlist.org/details/41688/0> (7. 9. 2016)
- 15) Jerina K., Krofel M. 2012. Monitoring odvzema rjavega medveda iz narave v Sloveniji na osnovi starosti določene s pomočjo brušenja zob: obdobje 2007-2010. Končno poročilo. Naročnik: Ministrstvo RS za okolje in prostor, Agencija RS za okolje, Vojkova 1b, 1000 Ljubljana. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: 33 str.
- <http://www.arso.gov.si/narava/%C5%BEivali/ogro%C5%BEene%20in%20zavarovane/Medvedi-starosti2007-2010.pdf> (6. 9. 2016)
- 16) Jerina K., Krofel M., Stergar M., Videmšek U. 2012. Preučevanje dejavnikov habituacije rjavega medveda na človeka z uporabo GPS telemetrije. Končno poročilo – povzetek za uporabnike. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Ljubljana. 18 str.
- <http://www.arso.gov.si/narava/%C5%BEivali/ogro%C5%BEene%20in%20zavarovane/TeleMedo-porociloSLO-povzetek.pdf> (6. 9. 2016)
- 17) Jerina K., Krofel M., Mohorović M., Stergar M., Jonozovič M., Seveque A. 2015. Analysis of occurrence of human-bear conflicts in Slovenia and neighbouring countries. Poročilo, pripravljeno v okviru Akcije A.1: *Analysis of the damage cases and bear intervention group interventions, preparation of guidelines for Intervention group protocols* projekta LIFE DINALP BEAR. Ljubljana, 2015. 44 str.
- <http://dinalpbear.eu/wp-content/uploads/2015/04/Analysis-of-occurrence-of-human-bear-conflicts-in-Slovenia-and-neighbouring-countries.pdf> (6. 9. 2016)
- 18) Krofel M., Černe R., Jerina K. 2011. Analiza učinkovitosti odstrela volkov za zmanjševanje škod na domačih živalih (Analiza pripravljena v okviru projekta Life+ SloWolf). Končna verzija. SloWolf, Ljubljana. 17 str.
- <http://www.volkovi.si/wp-content/uploads/2014/10/2011-krofel-et-al.-analiza-odstrela-volkov-in-skod-slowolf-porocilo.pdf> (6. 9. 2016)

- 19) Large Carnivore Initiative for Europe Core Group position statement on the use of hunting, and lethal control, as means of managing large carnivore populations (2002). Document prepared by the Directorate of Culture and Cultural and Natural Heritage. Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats Standing Committee. Strasbourg, 2002. 4 str.
http://www1.nina.no/lcie_new/pdf/634991396895768563_COE%20LCIE%20position%20statement%20on%20LC%20hunting%202002.pdf (6. 9. 2016)
- 20) Large Carnivore Initiative for Europe. 2016. Brown Bear – *Ursus arctos*. Brown bear facts. <http://www.lcie.org/Largecarnivores/Brownbear.aspx> (6. 9. 2016)
- 21) Large Carnivore Initiative for Europe. 2016. Wolf – *Canis lupus*. Wolf facts. <http://www.lcie.org/Largecarnivores/Wolf.aspx> (6. 9. 2016)
- 22) Linell J. D. C., Swenson J. E., Andersen R. 2001. Predators and people: conservation of large carnivores is possible at high human densities if management policy is favorable. *Animal Conservation*, 4, 345–349
- 23) Linnell J., Salvatori V., Boitani L. 2008. Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2). LCIE. Rome, 2008. 83 str.
http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/guidelines_for_population_level_management.pdf (6. 9. 2016)
- 24) Linnell J. D. C. 2013. From conflict to coexistence? Insights from multidisciplinary research into the relationships between people, large carnivores and institutions. Prepared by the Istituto di Ecologia Applicata with the assistance of the Norwegian Institute for Nature Research and with the contributions of the IUCN/SSC Large Carnivore Initiative for Europe (chair: Luigi Boitani) under contract N°070307/2012/629085/SER/B3 from the European Commission. 56 str.
http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/task_4_conflict_coexistence.pdf (6. 9. 2016)
- 25) Marinko U., Majič Skrbinšek A. 2011. Raziskava odnosa rejcev drobnice, lovcev in širše javnosti do volka in upravljanja z njim. Projekt LIFE+ SloWolf: Končno poročilo akcije A.6 projekta LIFE+ SloWolf. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta – Oddelek za biologijo. Ljubljana, julij 2011. 142 str.
http://www.volkovi.si/wp-content/uploads/2014/10/koncno_porocilo_slowolf_a.6_erratum.pdf (6. 9. 2016)
- 26) Mech D. L., in Boitani L. 2003. Wolves: Behavior, Ecology, and Conservation. University Of Chicago Press, Chicago, 448 str.
- 27) Mednarodna konferenca o gorskem pašništvu (Kranjska Gora, 2016): Poziv k zmanjšanju stopnje ohranjanja velikih zveri v okviru Direktive o habitatih, vzpostavitvi območij brez prisotnosti plenilcev in ohranjanju tradicionalnih metod alpskega pašništva. V: Statement by the Alpine Farming Associations in the Alpine Region on the Habitats Directive Fitness Check. Kranjska Gora, 2016. 3 str.
https://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ah_UKEwiro4SW3vzOAhXJ0RQKHWF3AasQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fs25715c03c9a5760f.jimcontent.com%2Fdownload%2Fversion%2F1472280622%2Fmodule%2F13117046232%2Fname%2FPosition_20160615_English.pdf&usq=AFQjCNGO_TzjEtdxeN3L9d7-ncsfckKCrw&bvm=bv.131783435,d.d24 (7. 9. 2016)
- 28) Mincher B. J. 2002. Harvest as a component of Greater Yellowstone Ecosystem grizzly bear management. *Wildlife Society Bulletin*, 1287-1292
- 29) Mishra C., Allen P., McCarthy T., Madhusudan M.D., Bayarjagal A., Prins H.H.T. 2003. The role of incentive schemes in conserving the snow leopard (*Uncia uncia*). *Conservation Biology*, 17, 1512 – 1520
- 30) Naughton-Treves L., Treves A. 2005. Socio-ecological factors shaping local support for wildlife: crop-raiding by elephants and other wildlife in Africa 252 - 277. V: Eodroffe R., Thirgood S. in Rabinovitz A., People and wildlife: Conflict and Coexistence? Cambridge university Press, Cambridge.

- <http://www.faculty.nelson.wisc.edu/treves/pubs/2005NaughtonTrevesLTrevesA.pdf> (6. 9. 2016)
- 31) Peticija Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije za zmanjšanje škod po divjadi in zvereh (2016)
<http://www.kgzs.si/gv/aktualno/peticija-za-zmanjsanje-skod-po-divjadi-in-zvereh.aspx> (7. 9. 2016)
<http://www.kgzs.si/Portals/0/Gradiva/Peticija%20koncna.pdf> (7. 9. 2016)
<http://www.kgzs.si/Portals/0/Gradiva/plakat%20-%20skode%20po%20divjadi%20in%20zvereh.jpg> (7. 9. 2016)
<http://www.kgzs.si/Portals/0/Gradiva/zlozenka%20-%20skode%20po%20divjadi%20in%20zvereh.pdf> (7. 9. 2016)
- 32) Plan upravljanja vukom u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2010. do 2015. Uredila Ana Štrbenac. Zagreb, srpanj 2010. 128 str.
<http://www.zastita-prirode.hr/Zasticena-priroda/Vrste-i-stanista/Vrste/Akcijski-planovi-i-planovi-upravljanja/Vuk-Canis-lupus> (6. 9. 2016)
- 33) Potočnik H., Krofel M., Skrbinšek T., Ražen N., Jelenčič M., Kljun F., Žele D., Vengušt G., Kos I. 2014. Projektno poročilo za Akcijo C1 (LIFE08 NAT/SLO/000244 SloWolf): Spremljanje stanja populacije volka v Sloveniji (3). 1., 2. in 3. sezona – 2010/11, 2011/12 in 2012/13. Projekt LIFE+ SloWolf. Ljubljana 2014. 63 str.
http://www.volkovi.si/wp-content/uploads/2014/10/porocilo_c1_koncno.pdf (6. 9. 2016)
- 34) Pravilnik o odvzemu osebkov vrst rjavega medveda (*Ursus arctos*) in volka (*Canis lupus*) iz narave (Uradni list RS, št. 28/09, 12/10, 76/10, 76/11, 73/12, 104/13, 71/14 in 78/15)
<http://www.uradni-list.si/1/content?id=123464#> (6. 9. 2016)
- 35) Pravilnik o vrstah in moči lovskega orožja, načinu zasledovanja in usmrtilve ranjene živali ter višini odškodnine na divjadi, ki je povzročena s protipravnim lovom (Uradni list RS, št. 50/16)
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV12259> (6. 9. 2016)
- 36) Riley S. J., Decker, D. J. 2000. Wildlife stakeholder acceptance capacity for cougars in Montana. *Wildlife Society Bulletin*, 28(4), 931-939
- 37) Sklep o ustanovitvi in delovanju skupine za hitro ukrepanje v primeru ogrožanja življenja ljudi in premoženja po velikih zvereh. Ministrstvo za okolje in prostor, 2006 (spremembi sklepa 2015, 2016)
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/velike_zveri/sklep_velike_zveri.pdf (6. 9. 2016)
- 38) Sklepi Državnega sveta Republike Slovenije - Komisije za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano z dne 4. 12. 2015 (št. 322-12/15-2)
- 39) Skrbinšek T., Jelenčič M., Potočnik H., Trontelj P., Kos I. 2008. Varstvena genetika in ocena številčnosti medveda 2007 – Zaključno poročilo. Projekt Analiza medvedov odvzetih iz narave in genetsko-molekularne raziskave populacije medveda v Sloveniji. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo. 79 str.
<http://www.arso.gov.si/narava/%C5%BEivali/ogro%C5%BEene%20in%20zavarovane/Medvedi07-08.Koncno.Genetika.V.1.1.ENOSTRANSKO.pdf> (6. 9. 2016)
- 40) Spremljanje varstvenega stanja volkov v Sloveniji v sezoni 2015/2016. 2015. Delno poročilo. Ljubljana, november 2015. 9 str.
http://dinaricum.si/wp-content/uploads/2016/08/Delno-poro%C4%8Dilo_Spremljanje-varstvenega-stanja-volkov-v-Sloveniji-v-sezoni-2015-16.pdf (6. 9. 2016)
- 41) Spremljanje varstvenega stanja volkov v Sloveniji v sezoni 2015/2016. 2016. Preliminarno poročilo o rezultatih genetskih analiz. Ljubljana, avgust 2016. 10 str.
- 42) Stališče projektne skupine SloWolf glede odstrela volkov v Sloveniji. Ljubljana, december 2010
<http://www.volkovi.si/wp-content/uploads/2014/10/odstrel-volkov-stalisce-slowolf.pdf> (6. 9. 2016)
- 43) Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja navadnega risa (*Lynx lynx*) v Sloveniji 2016–2026 (2016, 36 str.)
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/velike_zveri/strategija_ris_2016_2026.pdf (6. 9. 2016)

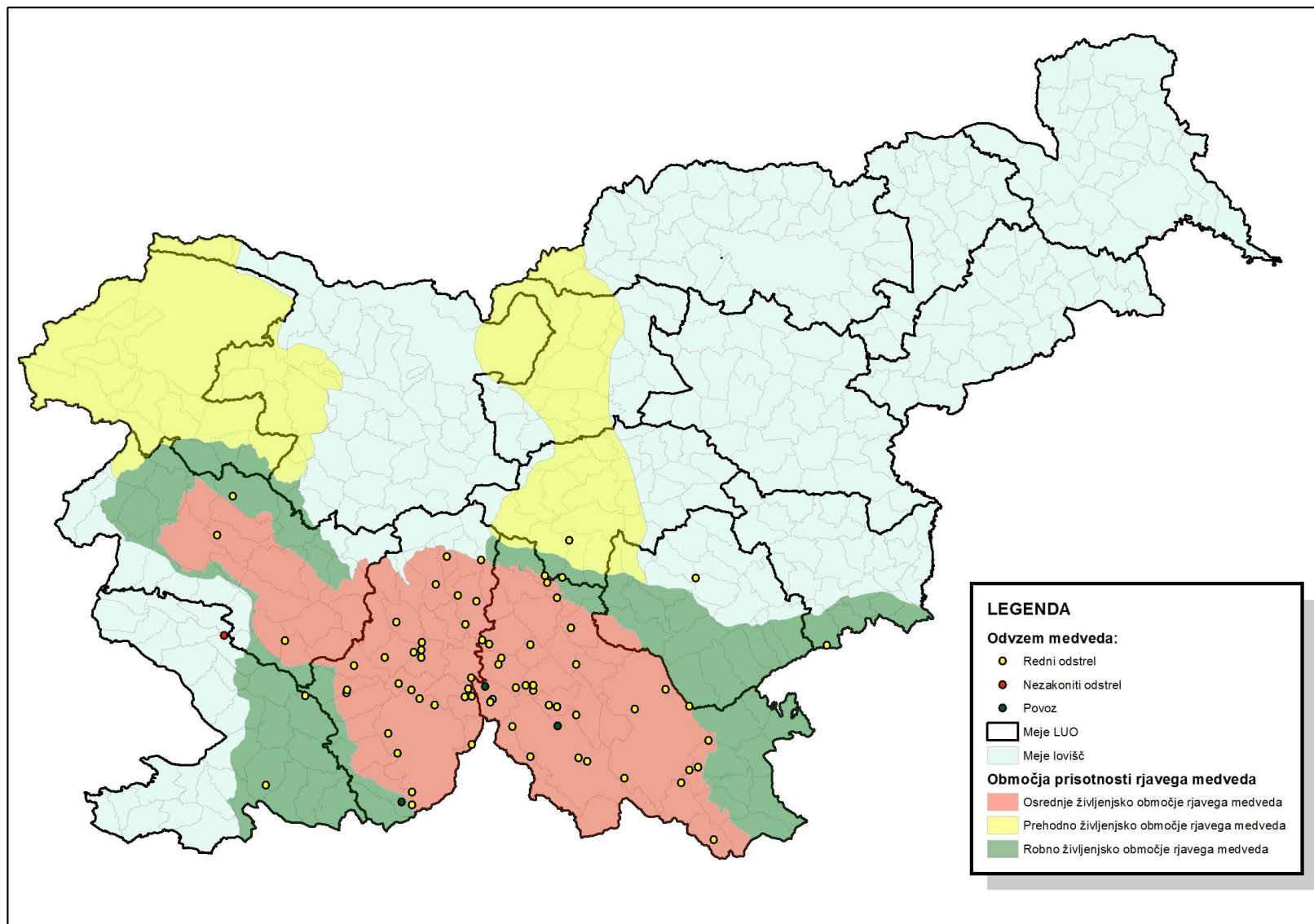

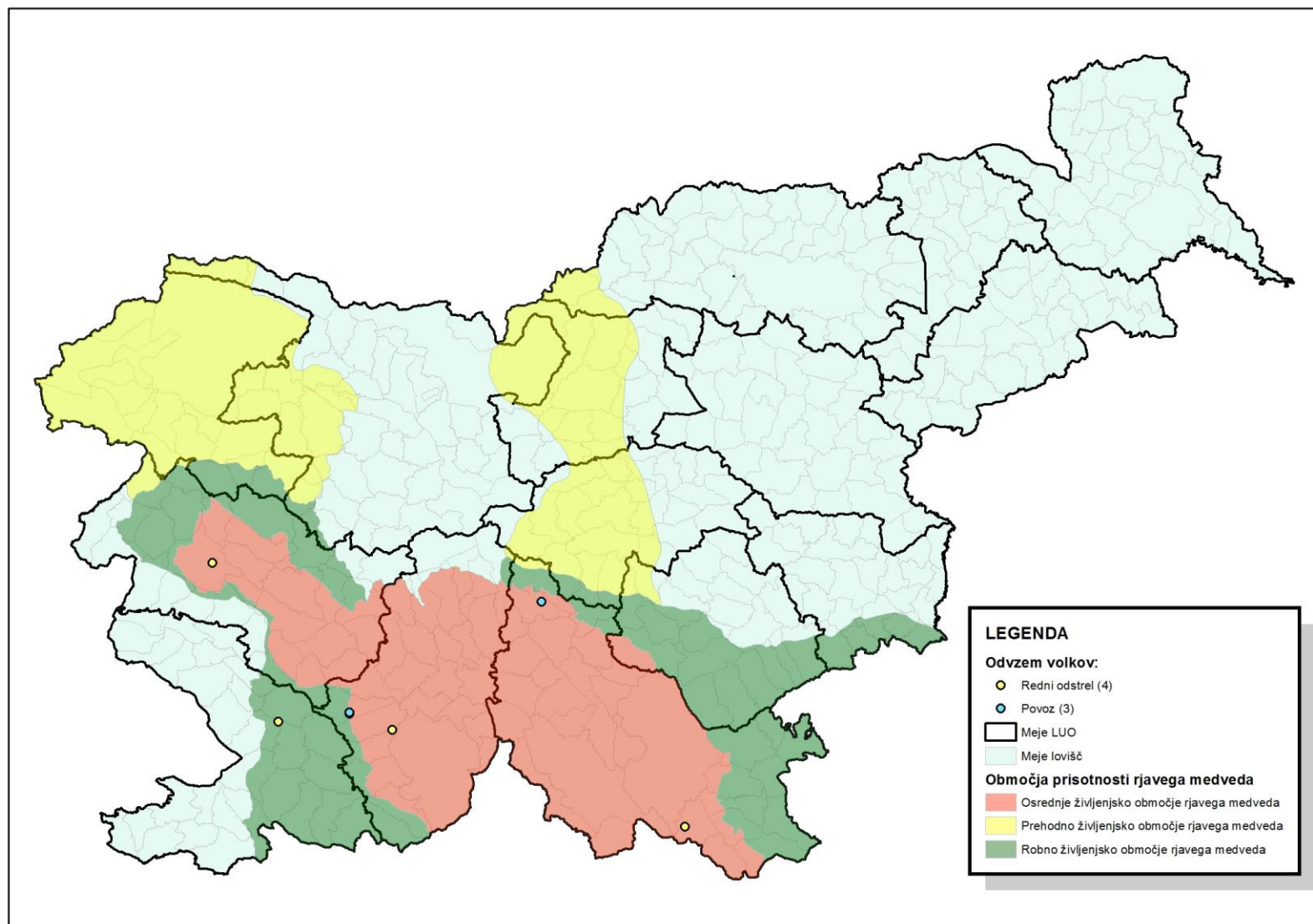
- 44) Strategija ohranjanja volka (*Canis lupus*) v Sloveniji in trajnostnega upravljanja z njim (2009, 30 str.)
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/velike_zveri/strategija_ohranjanja_volka.pdf (6. 9. 2016)
- 45) Strategija upravljanja z rjavim medvedom (*Ursus arctos* L.) v Sloveniji, (2002, 31 str.)
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/velike_zveri/strategija_rjavi_medved_2002.pdf (6. 9. 2016)
- 46) Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri za obdobje 1. 10. 2015 - 30. 9. 2016, Zavod za gozdove Slovenije, julij 2015, 60 str.
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/velike_zveri/odstrel_velikih_zveri_mnenje_zgs_1okt15_30sep16.pdf (6. 9. 2016)
- 47) Tosi G., Chirichella R., Zibordi F., Mustoni A., Giovannini R., Groff C., Zanin M., Apollonio M. 2015. Brown bear reintroduction in the Southern Alps: To what extent are expectations being met?. *Journal for Nature Conservation* 26 (2015): 9-19
https://www.researchgate.net/profile/Marco_Apollonio2/publication/275281056_Brown_bear_reintroduction_in_the_Southern_Alps_To_what_extent_are_expectations_being_met/links/55aa5bbb08aea3d086826ff2.pdf (6. 9. 2016)
- 48) Treves A., Robert B. W., Naughton-Treves L. Morales A. 2006. Co-Managing Human–Wildlife Conflicts: A Review. *Human Dimensions of Wildlife*. 11 (6): 383 – 396
http://faculty.nelson.wisc.edu/treves/pubs/Treves_etal_2006_comgmt.pdf (6. 9. 2016)
- 49) Treves, A. 2009. Hunting for large carnivore conservation. *The journal of applied ecology*. 46: 1350–1356
http://www.faculty.nelson.wisc.edu/treves/pubs/Treves_Hunting_to_conserve_carnivores.pdf (6. 9. 2016)
- 50) Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14)
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/ohranjanje_narave/zavarovane_zivalske_uredbe_sprejeta.pdf (6. 9. 2016)
- 51) Wilson, S.M. 2016. A guidebook to human-carnivore conflict: Strategies and tips for effective communication and collaboration with communities. Zavod za gozdove Slovenije – Projekt LIFE DINALP BEAR, Ljubljana, Slovenija. 60 str.
http://dinalpbear.eu/wp-content/uploads/ENGLISH_Guidebook_Seth_Wilson_WEB2.pdf (6. 9. 2016)
- 52) Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04, 46/14)
http://www.mop.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/narava/zakon_o_ohranjanju_narave/ (6. 9. 2016)
- 53) Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 17/99)
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2105> (6. 9. 2016)

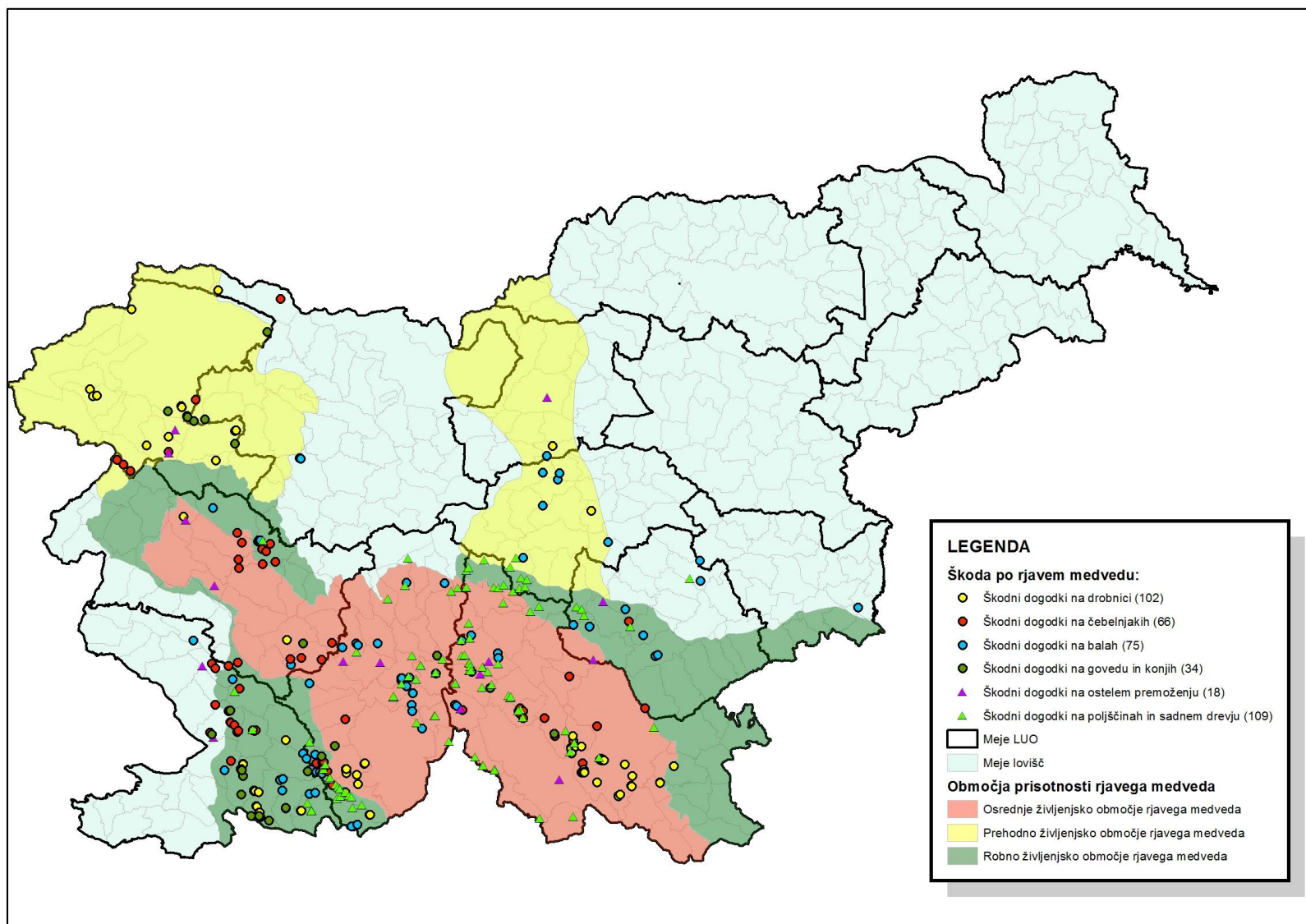
PRILOGE

Priloga 1: Odvzem rjavega medveda v obdobju 1. 10. 2015 – 31. 5. 2016

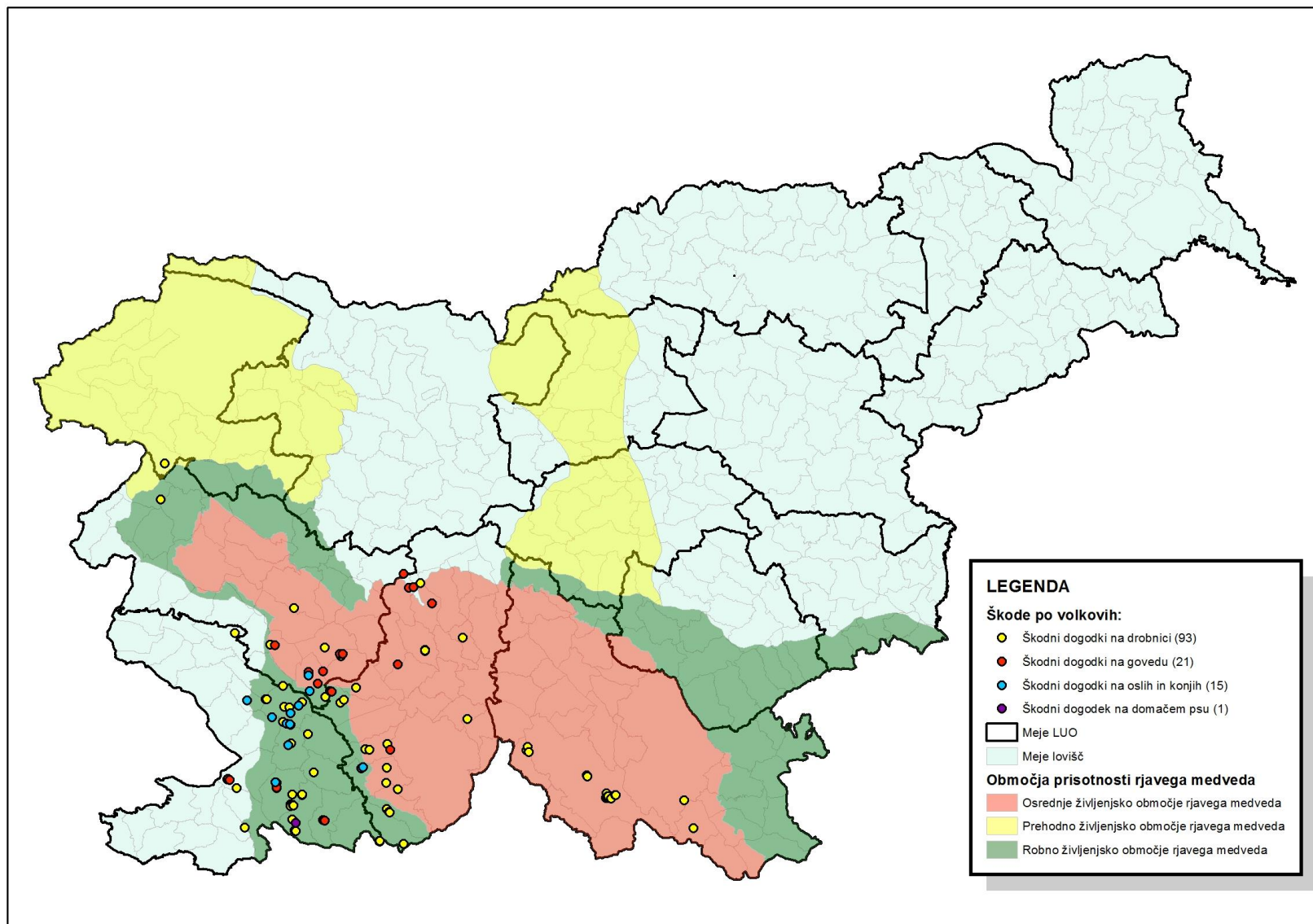

Priloga 3: Škode po rjavem medvedu v obdobju 1. 1. 2015 – 31. 12. 2015

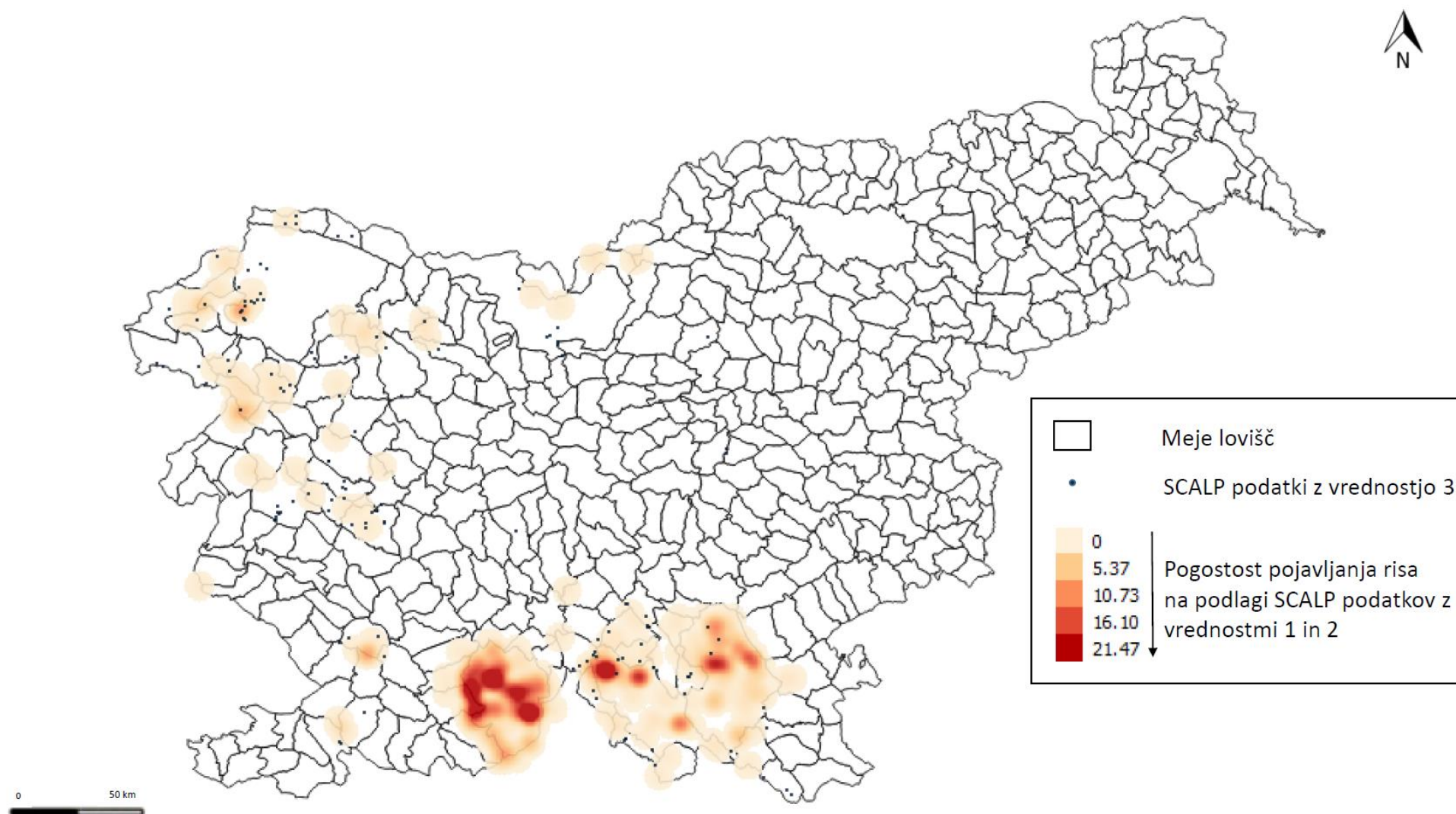

Priloga 4: Škode po volku v obdobju 1. 1. 2015 – 31. 12. 2015

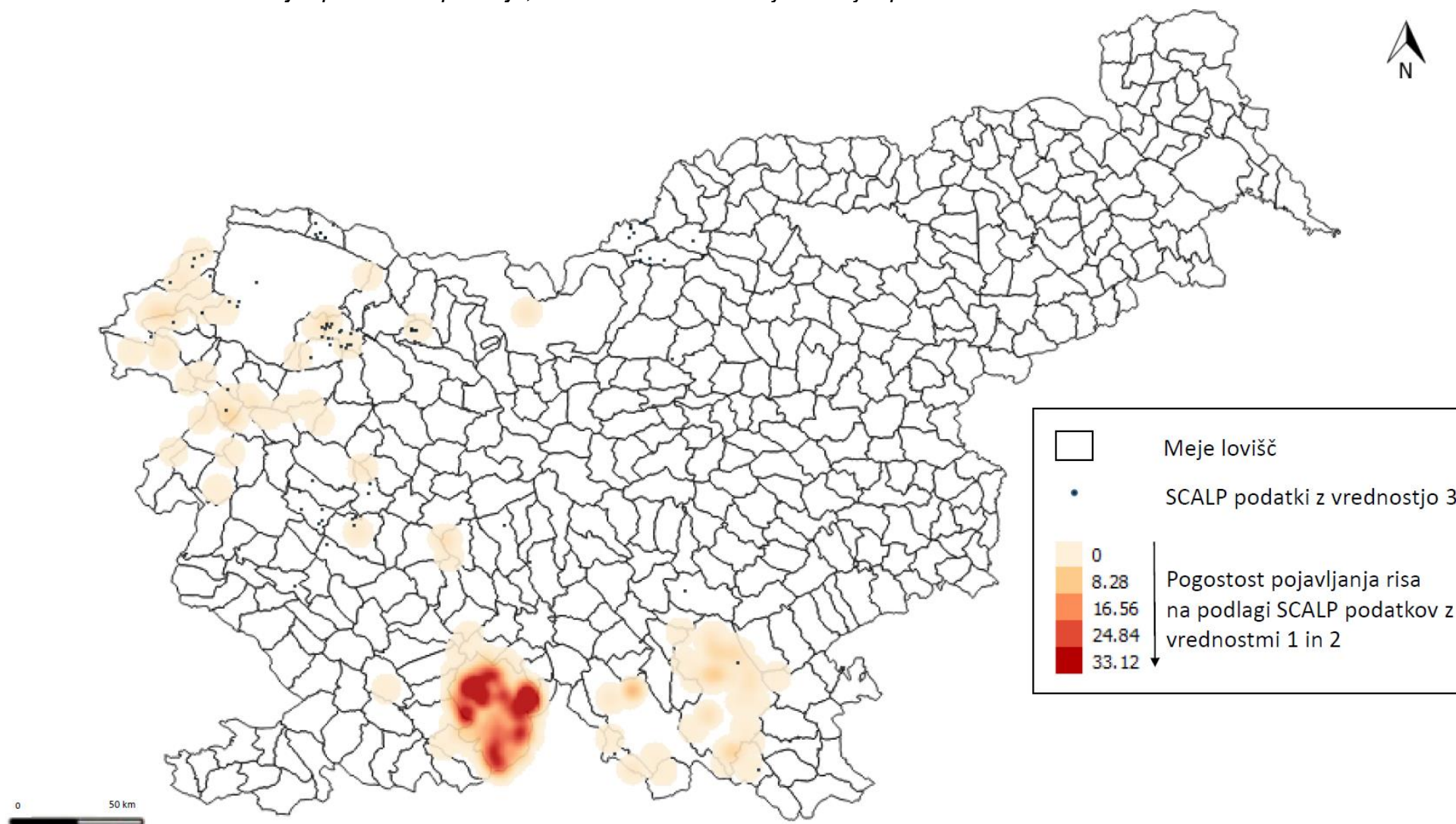
Priloga 5: Razširjenost risa v Sloveniji glede na podatke zbrane po SCALP metodologiji (2000-2004). Karta, pri kateri so uporabljeni SCALP podatki kategorij 1 in 2*, prikazuje koncentracijo opažanj risov. Izdelana je po metodi »heatmap« z radijem 3 km okrog točk opažanja risov.

* SCALP 1 in 2 – zelo zanesljivi podatki o opažanju, SCALP 3 – malo manj zanesljivi podatki

Priloga 6: Razširjenost risa v Sloveniji glede na podatke zbrane po SCALP metodologiji (2005 - 2009). Karta, pri kateri so uporabljeni SCALP podatki kategorij 1 in 2*, prikazuje koncentracijo opažanj risov. Izdelana je po metodi »heatmap« z radijem 3 km okrog točk opažanja risov.

* SCALP 1 in 2 – zelo zanesljivi podatki o opažanju, SCALP 3 – malo manj zanesljivi podatki

Priloga 7: Razširjenost risa v Sloveniji glede na podatke zbrane po SCALP metodologiji (2010 – 2014). Karta, pri kateri so uporabljeni SCALP podatki kategorij 1 in 2*, prikazuje koncentracijo opažanj risov. Izdelana je po metodi »heatmap« z radijem 3 km okrog točk opažanja risov.

* SCALP 1 in 2 – zelo zanesljivi podatki o opažanju, SCALP 3 – malo manj zanesljivi podatki

